T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

SOSYAL PSİKOLOJİ BİLİM DALI

CİNSİYET TEMELLİ KENDİNİ KALIPYARGILAMANIN OPTİMAL AYRIŞMA KURAMI AÇISINDAN İNCELENMESİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Teymur HÜSEYNOV

BURSA 2021

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

SOSYAL PSİKOLOJİ BİLİM DALI

CİNSİYET TEMELLİ KENDİNİ KALIPYARGILAMANIN OPTİMAL AYRIŞMA KURAMI AÇISINDAN İNCELENMESİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Teymur HÜSEYNOV

ORCID: 0000-0001-5674-0.48

Danışman:

Doç. Dr. Leman Pınar TOSUN

BURSA 2021

YEMIN METNI

Yüksek Lisans Çalışması olarak sunduğum "Cinsiyet Temelli Kendini Kalıpyargılamanın Optimal Ayrışma Kuramı Açısından İncelenmesi" başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraf bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Teymur Hüseynov

Öğrenci No: 701645002

Anabilim/Anasanat Dalı: Psikoloji

Programı: Psikoloji

Statüsü: Yüksek Lisans ☑ Doktora ☐

Sanatta Yeterlik ☐

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı	: Teymur HÜSEYNOV
Üniversite	: Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı	: Psikoloji
Bilim Dalı	: Psikoloji
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa sayısı	: X +86
Mezuniyet Tarihi	:
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Leman Pınar TOSUN

CİNSİYET TEMELLİ KENDİNİ KALIPYARGILAMANIN OPTİMAL AYRIŞMA KURAMI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Bu çalışmada, bireylerin cinsiyet grubuyla benzeşme ve ayrışma ihtiyaçlarının manipüle edilmesinin cinsiyet temelli kalıpyargılar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Brewer`in (1991) Optimal Ayrışma Kuramı`na göre kişiler, temel sosyal ihtiyaçları olan ait olma ihtiyacını ve başkalarından farklılaşma ihtiyacını aynı anda karşılayan optimal kimlikler edinmek ister. Kişilerin grup kimliklerini optimal kılmasının bir yolu kendini kalıpyargılamadır. Bu çalışmada, kişilerin cinsiyet grubuyla benzeşme ve cinsiyet grubunu farklılaştırma ihtiyaçları manipüle edilmiş, bu manipülasyonun kadın ve erkek katılımcıların kendini cinsiyet temelli kalıpyargılamaları üzerindeki etkisi ve ayrıca, kendini kalıpyargılama davranışının katılımcıların cinsiyetine, cinsiyet kimliğiyle özdeşleşme düzeyine, kalıpyargıların olumlu veya olumsuz oluşuna ve kendi cinsiyet grubunu diğerinden üstün veya aşağıda göreceği bir sosyal karşılaştırma bağlamının yaratılmış olmasına göre değişip değişmediği de incelenmiştir. Bu amaçlar doğrultusunda, öncelikle, olumlu ve olumsuz nitelikteki kadınsı ve erkeksi özellikleri belirlemeye yönelik bir ön çalışma yapılmıştır. Bundan sonra, ana çalışmada katılımcılar üç deney koşuluna (benzeşme, ayrışma ve nötr) seçkisiz olarak atanıp kendilerine uygulanan bir kendini tanımlama testinin ardından, verdikleri cevapların kendi cinsiyet grubunun ve karşı cinsiyet grubunun cevaplarına benzerliğine yönelik sahte geribildirim verilmiştir. Bu yolla cinsiyet grubuyla benzeşme veya grubunu farklılaştırma ihtiyaçları manipüle edilen katılımcıların, bu ihtiyaçlardan herhangi birinin tetiklenmesinin kendini kalıpyargılamada artışa yol açması beklenmiştir. Sonuçlar, ayrışma-benzeşme ihtiyaçlarının manipülasyonun kendini cinsiyet temelli kalıpyargılama üzerinde beklendik sonuçları vermediğini göstermiştir. Çalışmanın son kısmında, manipülasyonların, iç grup-dış grup benzerliğini bir tehdit olarak algılanacağı bir bağlamda ve cinsiyet grubunun diğer üyelerine kendini kabul ettirme motivasyonunun yüksek olduğu bağlam içerisinde uygulanacağı halinde beklenilen etkilerin görülebileceği tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler:
Optimal Ayrışma Kuramı, cinsiyet kalıpyargıları, kendini kalıpyargılama

ABSTRACT

Name and Surname	: Teymur HUSEYNOV
University	: Bursa Uludağ University
Institution	: Social Science Institute
Field	: Psychology
Branch	: Psychology
Degree Awarded	: Master
Page Number	: X + 86
Degree Date	:
Supervisor	: Assoc. Prof. Leman Pınar TOSUN

An Examination of Gender Self-Stereotyping in Terms of Optimal Distinctiveness Theory

In this study, the effect of manipulation of individuals' need for assimilation and need for differentiation with their gender group on gender-based stereotypes was examined. According to Brewer's (1991) Optimal Distinctiveness Theory, people want to have optimal identities that meet their basic social needs, specifically, the needs for belongingness and for distinctiveness simultaneously. In the present study, those two needs of individuals are manipulated. The effect of manipulation and also the effects of participants' gender, the valence of the stereotypes, and status of one's gender group (perception of the position of one's their gender group as either above or below the other gender group) on gender self-stereotyping were examined. With these purposes, first, a preliminary study was conducted on 74 participants in order to figure out feminine and masculine stereotypes with positive and negative valence. In the main study, data were collected from 259 participants. Participants were randomly assigned to one of the three experimental conditions (need for assimilation, need for distinctiveness, and no-need arousal condition). Next, their need for either assimilation or differentiation was manipulated through giving them false feedback regarding the similarity of their responses with the responses of their own and opposite-sex groups. In this way, it was expected that triggering any of these needs of the participants whose needs to resemble or differentiate their gender group were manipulated would lead to an increase in self-stereotyping. The results showed that the manipulation of assimilation-differentiation needs did not yield the expected results on gender-based self-stereotyping. The results were discussed such that the effect of manipulation could be seen if the manipulation is applied in a context where the participants will perceive the ingroup-outgroup similarity as a threat and the motivation to affirm themselves on the other members of the gender group.

Keywords:

Optimal Distinctiveness Theory, gender stereotypes, self-stereotyping

ÖN SÖZ

Tez sürecimin her aşamasında çok kıymetli fikir ve önerileriyle beni yönlendiren, çalışmanın neredeyse her cümlesinde katkısı olan, yapması gerekenin fazlasını yaparak beni destekleyen, alanında yetkinliği ve akademik titizliğiyle beni çok etkileyen, bilgisini ve sabrını esirgemeyen, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum Doç. Dr. Leman Pınar TOSUN`a minnettarım.

Tez jürimde yer almayı kabul ederek, bilgi ve görüşleriyle çalışmama katkı sağlayan Dr. Öğr. Üyesi Ahu ÖZTÜRK ve Doç. Dr. Habibe Tuğba EROL KORKMAZ hocalarıma teşekkür ederim.

Yüksek lisansımın eğitimi sürecinde benim özel hayatıma katkısı çokça olan, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen dostlarım oldu. Paylaştığımız ve bu süreçte birbirimize verdiğimiz destek için Uzm. Psk. Firooz RAOOFY`e, Uzm. Psk. Senanur ŞAT`a ve Uzm. Psk. Emre Erol`a teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak her zaman ne istediğimi ve neye ihtiyacım olduğu konusunda beni benim kadar tanıdıklarını hissettirerek destek veren kardeşime, babama ve özellikle annem Gülnare HÜSEYNOVA`ya her şey için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET v

ABSTRACT vi

ÖN SÖZ vii

İÇİNDEKİLER viii

TABLOLAR xi

1. GİRİŞ 1

1.1 CİNSİYET KALIPYARGILARI VE KENDİNİ KALIPYARGILAMA 1

1.2 CİNSİYET TEMELLİ KENDİNİ KALIPYARGILAMA ÜZERİNDE CİNSİYET BAĞLAMIN BELİRGİNLİĞİNİN ETKİSİ 5

1.3 KENDINI KALIPYARGILAMAYI OPTİMAL AYRIŞMA KURAMI İLE AÇIKLAMAK 8

2. MEVCUT ÇALIŞMANIN AMACI VE BEKLENTİLERİ 14

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ 18

3.1. ÖN ÇALIŞMA 18

3.1.1. Katılımcılar 18

3.1.2. Veri Toplama Araçları 19

3.1.2.1. *Demografik Bilgi Formu* 19

3.1.2.2. *Özellikler Listesi* 19

3.1.3. İşlem 20

3.1.4. Bulgular 21

3.1.4.1. *Çalışmadaki Sıfatlar için Ortalamaların Kadınsılık ve Erkeksilik Değeri T-Test Analizleri ile Belirlenmesi* 21

3.1.4.2. *Çalışmadaki Sıfatlar için Ortalamaların Olumlu ve Olumsuz Değerinin T-Test Analizleri ile Sınanması* 21

3.1.1. Tartışma 24

3.2. ANA ÇALIŞMA 25

3.2.1. Katılımcılar 26
3.2.2. Veri Toplama Araçları 26
3.2.2.1. *Demografik Bilgi Formu* 26
3.2.2.2. *Sahte Ön Test Materyali* 27
3.2.2.3. *Sahte Geribildirim Materyalleri* 27
3.2.2.4. *Cinsiyet Temelinde Kendini Kalıpyargılama Ölçeği* 29
3.2.2.5. *Cinsiyet Grubu ile Özdeşleşme Ölçeği* 29
3.2.2.6. *Manipülasyon Kontrol Soruları Formu* 30
3.2.3. İşlem 31
3.2.4. Bulgular 33
3.2.4.1. *Katılımcıların Cinsiyet Grubu ile Özdeşleşme Düzeyine göre Gruplandırılmaları* 33
3.2.4.2. *Manipülasyon Kontrolüne Yönelik Analizler* 34
3.2.4.3. *Cinsiyet Temelli Kendini Kalıpyargılama Üzerindeki Etkiler* 35
4. TARTIŞMA 44
KAYNAKLAR 51
EKLER 56
Ek 1: Ön Çalışma Demografik Bilgi Formu. 56
Ek 2.1: Ön Çalışma Özellikler Listesi, Erkeksilik Ölçeği 57
Ek 2.2: Ön Çalışma Özellikler Listesi, Kadınsılık Ölçeği 59
Ek 2.3: Ön Çalışma Özellikler Listesi, Olumlu/Olumsuz Değer Ölçeği 61
Ek 3: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Etik Yayını Kurulu Onay Belgesi 63
Ek 4: Ön Çalışma Gönüllü Katılımcı Formu 64
Ek 5: Ana Çalışma Demografik Bilgi Formu. 65
Ek 6: Ön Test Materyali. 66
Ek 7.1: Sahte Geribildirim Materyalleri, Erkek Benzeşme Yüksek 67
Ek 7.2: Sahte Geribildirim Materyalleri, Kadın Benzeşme Yüksek 68
Ek 7.3: Sahte Geribildirim Materyalleri, Erkek Benzeşme Düşük 69

Ek 7.4: Sahte Geribildirim Materyalleri, Kadın Benzeşme Düşük 70
Ek 7.5: Sahte Geribildirim Materyalleri, Erkek Ayrışma Yüksek 71
Ek 7.6: Sahte Geribildirim Materyalleri, Kadın Ayrışma Yüksek 72
Ek 7.7: Sahte Geribildirim Materyalleri, Erkek Ayrışma Düşük 73
Ek 7.8: Sahte Geribildirim Materyalleri, Kadın Ayrışma Düşük 74
Ek 7.9: Sahte Geribildirim Materyalleri, Erkek Kontrol Yüksek 75
Ek 7.10: Sahte Geribildirim Materyalleri, Kadın Kontrol Yüksek 76
Ek 7.11: Sahte Geribildirim Materyalleri, Erkek Kontrol Düşük 77
Ek 7.12: Sahte Geribildirim Materyalleri, Kadın Kontrol Düşük 78
Ek 8: Cinsiyet Temelli Kendini Kalıpyargılama Ölçeği 79
Ek 9: Cinsiyet Grubu ile Özdeşleşme Ölçeği 80
Ek 10.1: Manipülasyon Kontrolüne Yönelik Sorular, Erkekler için 81
Ek 10.2: Manipülasyon Kontrolüne Yönelik Sorular, Kadınlar için 83
Ek 11: Ana Çalışma Gönüllü Katılımcı Formu 85
Ek 12: Deney Sonrası Bilgilendirme Formu 86

TABLOLAR

Tablo 1. Çalışmadaki Sıfatların Kadınsılık ve Erkeksilik Değer Ortalamalarına Dair T-Test sonuçları 22
Tablo 2. Çalışmadaki Sıfatların Ortalamaların Olumlu ve Olumsuz Değerine Dair T-Test sonuçları 23
Tablo 3. Sıfatların Erkeksilik/Kadınsılık ve Olumluluk/Olumsuzluk değerlerine göre sınıflandırılması 25
Tablo 4. Katılımcıların koşullara göre dağılımı 32
Tablo 5. Katılımcılara sunulan geri bildirim puanları 33
Şekil 1. Cinsiyete Göre Kalıpyargı Türlerinin Kullanımı …….. 37
Şekil 2. Kalıpyargı Türüne Göre Olumlu ve Olumsuz Kalıpyargıların Kullanımı …….. 38
Şekil 3. Erkek ve Kadın Gruplarında kadınsı, erkeksi ve nötr kalıpyargıların olumlu/olumsuz değerine göre kullanımı …… 40
Tablo 6. İhtiyaç Koşullarına, Cinsiyete ve Kalıpyargı Türlerine Göre Cinsiyet Temelli Kendini Kalıpyargılama Ortalaması 42
Tablo 7. Kadın ve Erkek gruplarında kalıpyargı türlerinin (erkeksi, kadınsı ve nötr) manipülasyon koşullarına ve olumlu/olumsuz değerine göre kullanımı..... 43

1. GİRİŞ

1.1 CİNSİYET KALIPYARGILARI VE KENDİNİ KALIPYARGILAMA

Genellikle insanlar kadın ve erkekleri birbirinden çok farklı – birbirine ters veya birbirini tamamlayıcı nitelikle özelliklere sahip olarak – algılama eğilimindedirler. Hatta erkeklerin Mars'tan, kadınların ise Venüs`ten geldiği popüler söylemi çok kabul görür. Ancak kimi araştırmalarda cinsiyet kalıpyargılarının cinsiyetlerin doğasına ilişkin farklılıkları doğru yansıtmadığını veya çok abartılı bir şekilde yansıttığı iddia edilmiştir (Ellemers, 2018: 19.1; Hyde, 2005: 581, Hyde 2014: 3.20 - 3.22; Hyde, 2016: 55; Zell, Krizan, Teeter, 2015: 10). Söz konusu araştırmalara göre insanlar, çoğu zaman kadın-erkek farklılıklarını cinsiyet kalıpyargılarının doğurduğu beklentiler ışığında, yanlı bilişsel süreçlerle (örneğin, seçici dikkat ve hatırlama) abartır. Kadın ve erkeklerin bilişsel performans, sosyal davranış ve psikolojik iyi oluş açılarından farklılıkları üzerine yapılan çeşitli çalışmaların meta-analiz ve meta sentezleri, toplumdaki genel kanının aksine cinsiyetler arası farklılıkların çok fazla olmadığını ortaya koymaktadır. Hyde (2005), çeşitli açılardan cinsiyet farklılıklarına dair 46 meta analiz çalışmasını derlediği makalesiyle, kadın ve erkekler arasında büyük farklılıklar olduğuna dair yaygın görüşü sorgulamıştır. Spesifik olarak, matematik ve sözel beceri performansında ve kişiliğin bazı boyutlarında (titizlik, dışadönüklük), ilişkisel saldırganlıkta, olumsuz duygu durumunda, özgüvende, etkili liderlikte kadın-erkek farklılıklarının ya çok küçük ya da anlamsız düzeyde olduğu gösterilmiştir (Hyde, 2014). Ayrıca, toplumlarda çeşitli alanlardaki kadın-erkek farklılığına dair bulguların yıllar içerisindeki değişimi incelendiğinde, geçmişte daha fazla olan cinsiyet farklılıklarının zamanla azaldığı gözlemlenmiştir (Hyde, 2016). Spesifik olarak, kadınların sözel becerilerinin, erkeklerinse matematik becerilerinin daha üstün olduğuna dair kalıpyargıları doğrulayıcı bulgular 1930-1970 yılları arasında elde edilirken, daha sonraki tarihlerde yapılan çalışmalarda böyle bir fark elde edilmemektedir; yer-yön becerisinde erkek üstünlüğüne dair kanıtlar yakın tarihlerde, geçmişe kıyasla daha sınırlı düzeyde bulgulanmıştır. Zell, Krizan ve Teter (2015) tarafından çeşitli alanlardaki (bilişsel değişkenler, sosyal değişkenler, kişilik değişkenleri ve iyi oluş değişkenleri) kadın-erkek benzerlik ve farklılıklarına dair 106 meta analiz çalışmasını bir araya getirerek bir meta

sentez çalışması yapılmıştır. Bu çalışmanın sonuçları da ele alınan tüm alanlarda kadın-erkek farkının düşük düzeyde olduğunu göstermiştir.

Cinsiyetler arasında farklılıkların pek çoğu, bu farklılıklara dikkat çeken ve gerçekte küçük olan farklılıkları çok daha büyükmüşçesine sunan cinsiyet kalıpyargılarının benimsenmesi sonucunda yaygınlaşır. Bunun özelikle kadınlar için olumsuz sonuçları vardır. Kadınların toplumdaki düşük sosyal konumunu meşru gösteren geleneksel cinsiyet kalıpyargılarının hem erkeklerce hem de kadınlarca benimsenmesi, kadınların ergenlikte özgüven problemi yaşamalarına ve ilerleyen dönemlerde ise akademik ve iş performanslarında ve aile ilişkilerinde zararlara yol açabilir (Hyde, 2014: 3.2-3.3). Buna rağmen insanlar hem kendilerini hem başkalarını cinsiyet temelinde kalıpyargılamaya devam etmektedir. Özellikle kadınların, kendilerine zarar verici sonuçları olsa da kendilerini neden cinsiyet özelikleriyle kalıpyargıladıkları ve hangi durumların veya özelliklerin kendini kalıpyargılama üzerinde etkili olduğu, cevap aranmaya değer sorulardır.

Kalıpyargılar, çeşitli insan gruplarının (örneğin, cinsiyet grupları, etnik gruplar, meslek grupları... vb.) taşıdığı özellikler hakkında toplumda geniş kabul gören ve çoğunlukla abartılı olan olumlu ya da olumsuz inançları ifade eder (Fiske, 1998: 364-367). Kişiler, sosyal gruplara ilişkin değerlendirmelerini sosyal kalıpyargılara göre oluşturduklarında, söz konusu sosyal grupları olduklarından daha homojen algılarlar. Kalıpyargılar, bireylerin kendilerine, diğer insanlara ve insan gruplarına ilişkin bilgileri zihinlerinde işlemelerini kolaylaştırır; kendilerini ve başkalarının toplumdaki konumlarını anlamalarında ve bu sosyal konumları mantığa büründürmelerinde onlara yardımcı olur. Bu sayede, insanların bilişsel yükleri hafifler (Fiske, 1998: 367; Lipmann, 1922; akt, Ashmore ve Delboca, 1981: 2-3). Bir diğer yandan, insanlar kendi grupları hakkında olumlu, dış gruplar hakkında olumsuz sosyal kalıpyargıları benimsedikleri takdirde bu sosyal kalıpyargılar, kişilerin kendilerini iyi hissetmelerine ve ait oldukları grupla özdeşleşmelerine de hizmet eder (self-enhancement- kendini yüceltme stratejisi; akt., Bell, Burkley, 2014: 708; Fiske, 1998: 361).

Pek çok kişi için cinsiyet, kendini ait hissettiği en önemli sosyal kimlik kategorilerinden birisidir. Cinsiyetlerin her biri için olumlu, olumsuz veya nötr olarak değerlendirilebilecek kalıpyargılar vardır. Çeşitli özelliklerin kadınsılık-erkeksilik açısından ve olumluluk-olumsuzluk açısından algılanışının zaman içindeki değişimini ortaya koyan bir araştırmada Hosoda ve Stone (2000), üniversite öğrencilerine 300 özellik sunarak kendilerini bu özellikler doğrultusunda değerlendirmelerini ve ayrıca bu özelliklerin olumlu mu, olumsuz mu, yoksa nötr mü olduğunu belirtmelerini istediler. Söz konusu özellikler, 30 sene önce William ve Bennet`in (1975) çalışmasında kullanılanların aynısıydı. Bu 30 sene içerisinde kalıpyargılardaki değişimi incelediler. Sonuçlar, hangi özeliklerin erkeksi, hangilerinin kadınsı algılandığı açısından geçen onca seneye rağmen çok az bir değişim olduğunu, ancak erkeksi özelliklerin eskisine kıyasla daha olumsuz algılandığını ortaya koydu.

Geçmişten bu yana kadın-erkek yaşamına dair modern yaşama birlikte gelen tüm değişimlere rağmen büyük ölçüde varlıklarını değiştirmeden sürdüren geleneksel cinsiyet kalıpyargıları insanların kendilerini algılama şeklini, davranışsal ifadelerini ve hayatını etkilemeye devam etmektedir (Ellemers, 2018: 19.13). Hatta cinsiyet kalıpyargılarına uygun davranmak adına bireylerin çeşitli alanlardaki kişisel performanslarını ketledikleri, başarısızlığı göze alıp yapabileceklerinin en iyisini sergilemekten geri durdukları bile gözlenebilmektedir. Örneğin, bir deneysel çalışmada, sosyal hassasiyetin (sözel olmayan ipuçlarını çözme becerisi) kadınlara özgü bir beceri alanı olduğu ve bu becerinin ölçüldüğü bir testte kadınların erkeklerden daha yüksek puan aldıkları kendilerine söylenen erkekler, söz konusu test kendilerine uygulandığında, kontrol koşulundaki erkeklere kıyasla, daha düşük performans sergilemişlerdir (Koenig, Eagly, 2005: 494). Başka bir araştırmada ise kadınların matematikte başarılarının düşük olduğu şeklindeki cinsiyet kalıpyargısının belirgin kılındığı araştırma koşulunda yer alan kadınlar, erkeklere kıyasla daha düşük bir performans sergilerken, böyle bir kalıpyargı tehdidinin belirgin kılınmadığı koşulda matematik performansı açısından cinsiyetler arası anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Spencer, Steele, Quinn, 1999: 4).

Kendini Kategorilendirme Kuramı (SCT – Self Categorization Theory), kalıpyargılamanın nasıl ortaya çıktığına ilişkin bir açıklama sunmaktadır. Turner, Hogg,

Oakes, Reicher ve Wetherell (1987; akt. Cargile, 2017, 2017: 2) tarafından öne sürülen bu kurama göre insanlar, bireyleri taşıdıkları bazı ortak özellikler temelinde sosyal kategorilere yerleştirir. "Bir sosyal grup, ortak bir sosyal kategoriye ait olarak algılanan, söz konusu kategorinin etiketi ile tanımlanan ve değerlendirilen bireyleri içerir" (Tajfe ve Turner, 1979; akt., Hogg ve Turner, 1987: 325). Bireyler sosyal kategorilere atandıktan sonra onlar hakkındaki yargılar, kişilerin sahip oldukları bireysel özelliklerindense, içerisinde yer aldıkları sosyal kategori bağlamında yapılmaya başlar. Kalıpyargılama böylelikle sosyal kategorizasyon sürecinin bir ürünü olarak ortaya çıkar. Kalıpyargılama, sadece başkalarını yargılamak için değildir; kişiler, kendilerini de kalıpyargılayabilir. Kendini kalıpyargılama, kişinin kendini kategorilendirmesi ile başlar, kendini kategorilendirdiği grubun özelliklerini içselleştirerek grubun ortak özelliklerini kendi kimliğinin bir parçasına dönüştürmesi ile tamamlanır (Hogg ve Turner, 1987: 325). Üyesi olduğumuz gruba ilişkin kalıpyargılar, bizi o gruba uygun olduğu kabul edilen davranışları sergilemeye ve gruba uygun olmadığı düşünülen davranışlardan sakınmaya motive eder ve böylelikle kendimizi kalıpyargılarız (Ellemers, 2018: 19.13).

Kendini kalıpyargılama olumlu ya da olumsuz kalıpyargılarla yapılabilir. Kişilerin kendilerini ve gruplarını olumlu görmeye ihtiyaç duyduklarına dair geniş literatür düşünüldüğünde, kendini olumsuz kalıpyargılarla kalıpyargılama olgusunu kendine zarar vermeye yönelik bir davranış olarak da görmek mümkündür (Bell ve Burkley, 2014: 708). Ancak araştırmacılar, kronik ve işlevsel kendini kalıpyargılama arasında bir ayrım yapmış ve kişilerin kendini kalıpyargılamada olumsuz kalıpyargıları, ihtiyaçları doğrultusunda stratejik olarak kullanılabildiğini göstermişlerdir (Bell ve Burkley, 2014: 710). Bu çalışmalar, kişilerin hangi durumda nasıl bir kalıpyargılama davranışı sergileyeceğinin veya sergilemeyeceğinin, kişinin içinde bulunduğu koşullara göre değişebileceğini gösterir ve bu koşulların incelenmesinin gerekliliğine işaret eder.

1.2 CİNSİYET TEMELLİ KENDİNİ KALIPYARGILAMA ÜZERİNDE CİNSİYET BAĞLAMIN BELİRGİNLİĞİNİN ETKİSİ

Kişiler, aynı anda pek çok gruba aittir (örneğin hem ırk, hem cinsiyet, hem meslek grubu...vb.) ve bu yüzden, hem kendilerini hem de başkalarını pek çok farklı grubun özellikleriyle kalıpyargılayabilirler. Hangi sosyal grup üyeliğine göre sosyal kategorilendirme yaptıkları, pek çok sosyal kategori üyeliğinden hangisinin o an içinde bulunulan koşulda daha belirgin olduğuna bağlıdır (Hogg ve Turner, 1987: 325). Örneğin, içinde bulundukları ortamda cinsiyet kategorisi belirgin ise kişiler, o ortamdaki tüm bireyleri – kendileri de dahil olmak üzere – kadın veya erkek olarak kategorilendirirler ve yaptıkları değerlendirmede cinsiyet kalıpyargıları işe koşulur.

Cinsiyet bağlamının belirginliğine bağlı olarak, çeşitli performans alanlarında cinsiyetler arası farklılıkların ortaya çıktığı, kaybolduğu veya tersine döndüğü görülebilir (Deaux ve Major, 1987: 370; Hyde, 2005: 588). Örneğin, erkeklerin kadınlara kıyasla daha saldırgan olduğuna dair kalıpyargılara karşın, cinsiyet kimliklerinin gizlendiği bir video oyununda kadınların da erkeklerle aynı miktarda saldırgan davrandığı (Lightdale ve Prenti, 1994; akt. Hyde, 2005: 588-589); kadınların matematikte başarısız olduğu kalıpyargısına karşın, bir matematik sınavının başlangıcında bu matematik testinin daha önceki uygulamalarında kadınların başarısının düşük olduğu bilgisi verilmezse kadınların erkeklerle eş düzeyde başarı sergilediği (Steele, 1997; akt. Hyde, 2005: 589); erkeklerin kadınlara kıyasla konuşmada başkalarının sözünü kesme eğilimli olduğu kabul edilse de aslında bu eğilimdeki cinsiyet farkının, konuşmanın iki kişi arasında mı yoksa daha büyük bir grupta mı veya yabancılar arasında mı yoksa tanıdıklar arasında gerçekleştiğine bağlı olarak farklılaştığı gösterilmiştir (Andersin ve Leaper, 1998; akt. Hyde, 2005: 589).

Bazı araştırmacılar, cinsiyetler arası bağlamın belirginliğinin söz konusu etkisinin neden ve nasıl ortaya çıktığını araştırdılar ve şunu ortaya koydular: Cinsiyet kategorisi belirgin değilken bireylerin düşünce ve davranışları *kişilerarası* süreçlere göre ilerler; cinsiyetin belirgin olduğu bir ortamda ise *gruplar (cinsiyetler) arası* süreçlere göre ilerler (Hogg ve Turner, 1987). Söz konusu çalışmada katılımcılara birer tartışma konusu verilip kimisinden bu konu üzerinde kendi hemcinsleriyle tartışmaları, kimisinden ise

hemcinsleriyle bir grup olup karşı cinsten katılımcılarla tartışmaları istenmiştir. Böylelikle cinsiyet kategorisinin belirginliği manipüle edilmiştir: Kadın ve erkek gruplarının karşılıklı tartıştıkları koşulda cinsiyet kategorisi belirginleşir; her katılımcının yalnızca hemcinsleri olan katılımcılarla tartıştıkları koşulda (kız kıza ve erkek erkeğe tartışma gruplarında) ise cinsiyet, ortamdaki belirgin sosyal kategori değildir. Cinsiyet kategorisinin belirgin olduğu koşulda, belirgin olmadığı koşula kıyasla, katılımcılarda kendilerini cinsiyet kalıpyargıları ile ifade etme ve cinsiyet grubuna uygun davranma daha fazla görülmüştür. Ancak bu etkinin, bazı açılardan kadın ve erkekler için farklı olabileceği de görülmüştür. Cinsiyet bağlamının belirgin olduğu koşulda, erkekler kadınlara kıyasla daha az iç grup yanlılığı ve daha fazla özgüven sergilemiştir. Çalışmada elde edilen bu kadın-erkek farkının, iki cinsiyetin sosyal konumları arasındaki farktan (toplumdaki avantajlı grubun erkekler, dezavantajlıların ise kadınlar olmasından) kaynaklandığı öne sürülmüştür (Hogg ve Turner, 1987: 336).

Cinsiyet temelli kendini kalıpyargılama sürecinin kadın ve erkekler için farklı olduğunun ortaya konduğu bir başka çalışma, Lorenzi-Cioldi (1991) tarafından yapılmıştır. Söz konusu çalışmaya göre, grup temelli kalıpyargılamanın nasıl yapıldığı, söz konusu grubun azınlık/çoğunluk grubu (avantajlı/dezavantajlı grup) oluşuna göre farklılaşır. Bir başka çalışmada kendini cinsiyet temelinde kalıpyargılamanın, üç farklı sosyal karşılaştırma bağlamında nasıl ortaya çıktığı karşılaştırılmıştır: grup içi sosyal karşılaştırmanın belirgin kılındığı bağlam, gruplar arası sosyal karşılaştırmanın belirgin kılındığı bağlam ve sosyal karşılaştırmanın belirgin kılınmadığı bağlam (Guimond, Chatard, Martinot, Crisp ve Redersdorff, 2006). Söz konusu çalışmada koşullar, katılımcılara hem kadınsı (ilişkisel benliğe ilişkin) hem de erkeksi (özerk benliğe ilişkin) sıfatlar barındıran bir sıfatlar listesi sunularak bu sıfatlar açısından kendilerini ya hemcinsleriyle karşılaştırma yaparak, ya karşı cinsle karşılaştırma yaparak, ya da cinsiyete dayalı bir karşılaştırma yapmadan değerlendirmeleri istendi.

Kadın katılımcıların kadınsı sıfatları, erkek katılımcıların ise erkeksi sıfatları daha yüksek puanlamaları kendini cinsiyet temelinde kalıpyargılamanın ölçütü olarak kabul edildi ve çalışmadaki üç koşuldan hangisinde kendini kalıpyargılamanın ortaya çıktığı

incelendi. Sonuçlara göre kendini kalıpyargılama sadece gruplar (cinsiyetler) arası karşılaştırma koşulunda görülmüştür.

Guimond ve diğerlerinin (2006) çalışması tıpkı Hogg ve Turner`ın (1987) çalışması gibi kendini cinsiyet temelli kalıpyargılamanın cinsiyetler arası bağlamın belirginliğe göre değiştiğini göstermiştir. Ek olarak, Lorenzi-Cioldi`nin (1991: 413-414) çalışmasında da olduğu gibi, bağlamın belirginliğinin yarattığı etkinin erkeklerde ve kadınlarda aynı olmadığına dair bazı kanıtlar elde edilmiştir. Spesifik olarak, kendini kalıpyargılamanın kadın ve erkeklerde aynı olmadığına işaret eden bulgu şudur: Araştırmanın hangi koşulunda yer alırlarsa alsınlar kadın katılımcılar kendini tanımlamada kadınsı özelliklere erkeksi özelliklerden daha çok puan vermiştir; erkekler ise sadece kadınlarla karşılaştırdıklarında kendilerini erkeksi olarak görmektedir. Diğer iki araştırma koşulunda (kendini hemcinsleriyle karşılaştırma ve kontrol koşullarında) yer alan erkekler tıpkı kadınlar gibi kendilerini tanımlamada kadınsı özelliklere erkeksi özelliklerden daha çok puan vermiştir.

Genel olarak kendini kalıpyargılama çalışmalarının bulguları, bu olgunun yüksek statülü sosyal gruplardan ziyade düşük statülü gruplarda deneyimlendiğine işaret etmektedir (Iacoviello ve Lorenzi-Cioldi, 2015; Simon, Glassner-Bayerl, Stratenwerth, 1991; Bernd Simon, David L. Hamilton, 1994) ve özel olarak cinsiyet temelli kendini kalıpyargılamanın incelendiği çalışmalarda da kendini kalıpyargılamanın kadınlarda erkeklerden daha çok görüldüğüne dair bulgular sunulmuştur (bknz. Cadinu, Latrofa, Carnaghi, 2013: 583). Genelde düşük statülü grupları, özelde ise kadınları kendini kalıpyargılamaya götüren olası bir psikolojik mekanizma olarak literatürde sunulan kavram, grupla özdeşleşmedir (Cadinu vd., 2013: 591; Iacoveillo ve Lorenzi-Cioldi, 2015: 550; Latrofa, Vaes, Cadinu ve Carnaghi, 2010: 918; Spears, Doosje ve Ellemers, 1997: 538). Grupla özdeşleşme, kişinin bir gruba üyeliğinin, kimliğinin bir parçası haline gelmesidir (Spears vd., 1997: 541). İç grupla özdeşleşmenin yüksek olmasının kendini kalıpyargılamayı artırdığına dair araştırma bulguları vardır (örneğin, Cadinu vd., 2013; Pickett, Bonner ve Coleman, 2002). Hatta grupla özdeşleşme örtük yollarla ölçüldüğünde (örtük çağrışım testi yoluyla) bile benzer sonuçlar elde edilmektedir (Cadinu ve Galdi, 2012).

Kendini kalıpyargılamaya dair çalışmalarda karşılaşılan bir sorun, kişilerin kendilerini kendi cinsiyet gruplarına yönelik olumlu kalıpyargılarla tanımlaması halinde bunu kendini kalıpyargılama olarak kabul etmenin doğru olup olmadığına dair belirsizliktir. Kişilerin kendini olumlu değerlendirme yönünde bir motivasyonu olduğundan, cinsiyetlerine ilişkin olumlu kalıpyargıları kendilerine yakıştırdıklarında bunun kalıpyargılamanın mı yoksa kendini olumlu görme eğiliminin mi sonucu olduğu birbirine karışabilmektedir. Kalıpyargıların olumlu/olumsuzluk değerinin de bir değişken olarak ele alındığı kendini kalıpyargılama çalışmalarının sonuçlarına göre kadınlar kendilerini tanımlarken cinsiyetlerine yönelik kalıpyargılardan hem olumlu hem olumsuz olanı, erkekler ise cinsiyetlerine yönelik kalıpyargıların içinden daha çok olumlu olanları kullanmaya yöneliyor (Latrofa vd., 2010: 919; Latrofa, Vaes, Cadinu, 2012: 108). Araştırmacılar, kadınların ve erkeklerin kendini kalıpyargılamaların ardında farklı birer motivasyon olduğunu; kadınların hemcinsleriyle benzerliklerini, erkeklerin ise hemcinslerinden farklılıklarını ortaya koyma motivasyonu içinde olduklarını iddia etmişlerdir (Lorenzi-Cioldi: 1991: 414; Latrofa vd., 2010: 919; Latrofa vd., 2012: 108).

1.3 KENDINI KALIPYARGILAMAYI OPTİMAL AYRIŞMA KURAMI İLE AÇIKLAMAK

Birey-grup ilişkilerine dair kuramların kimisinde kişilerin ait olmaya (başkalarıyla beraber ve onlara benzer olma) yönelik ihtiyacına, kimisinde ise benzersiz olmaya yönelik ihtiyacına daha çok vurgu yapıldığı görülmektedir. Örneğin, Kendini Kategorilendirme Kuramına göre birey, kendisine benzer diğer bireylerle kendisini aynı grupta sınıflandırıp bir grup üyesi olarak tanımladığında bireyselliğini yitirir (Cargile, 2017: 2). Bireyin kendisini bir grubun üyesi olarak algısının güçlenmesi, söz konusu grubun kalıpyargıları ile kendini kalıpyargılaması ve bu kalıpyargılara uygun olarak davranmaya ve kendini ifade etmeye özen göstermesi sonucunda birey, kendisini benzersiz kılan özelliklerden feragat etmiş olur (Hornsey, 2008: 208-209; Cargile, 2017: 1-2). Grup üyeliği, bireylerin ait olma ihtiyacını giderirken benzersiz özelliklerini kaybetmelerine yol açar. Aidiyet ihtiyacının karşılanması ve benzersizliğin yitirilmesi kaçınılmaz olarak bir aradadır.

Snyder ve Fromkin (1980; akt., Lynn ve Snyder, 2012, 2012) geliştirdikleri Benzersizlik Kuramı`nda (The Uniqueness Theory) başkalarıyla benzerliğin yaratabileceği başka bir sonuca dikkat çekmiştir. Bu kurama göre, bireyler grup üyesi olmak için biricikliklerinden feragat edip başkalarına çok fazla benzediklerinde olumsuz duygular deneyimlerler ve bunun sonucu olarak benzersizliklerini yeniden kazanma motivasyonu ortaya çıkar. Davranışsal veya bilişsel yollarla diğer bireylerden farklılıklarını sergilemeye çalışırlar (Lynn ve Snyder, 2012: 396). Bununla beraber Snyder ve Fromkin (1980; akt., Lynn ve Snyder, 2002: 398), bireylerin ait olma, onaylanma, kabul edilme ihtiyaçlarının var olduğunu ve diğer bireylerden ayrışma motivasyonun bir sınırı olduğunu da kabul etmiştir. Brewer tarafından önerilen Optimal Ayrışma Kuramı (1991, Optimal Distinctiveness Theory) ise, kişinin bir grupla ilişkisi sırasında gündeme gelen ihtiyaçlara dair yukarıda aktarılan bu iki kuramda belirtilenleri bir araya getirir. Brewer`a (1991) göre kişilerin iki temel ihtiyacı vardır: benzeşmeye ihtiyaç (bir grubun diğer üyeleriyle) ve ayrışmaya ihtiyaç (ya kendinin diğer kişilerden farklı olması ya da kendi grubunun diğer gruplardan farklı olması). Bu ihtiyaçlardan hangisinin etkinleştiği ve hangisinin devre dışı kaldığı, kişinin içinde bulunduğu koşullara bağlıdır. Bu iki ihtiyaç birbirinden bağımsız ve birbirine karşıt çalışır. Kişiler, her iki ihtiyacı birden optimal düzeyde karşılayarak bir denge kurulmasını sağlayan sosyal kimliği tercih eder ve kendilerini bu kimlikle özdeşleştirir (Leonardelli, Pickett ve Brewer, 2010: 66-67). Benzeşme-farklılaşma ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik denge bozulduğunda, onun düzeltmenin bir yolu bulunarak optimal denge korunmaya çalışılır (Leonardelli vd., 2010: 68).

Söz konusu denge bozulduğunda dengeyi kurmak için kişiler, kendini kalıpyargılama davranışı sergileyebilmektedir (Pickett vd., 2002). Kendini kalıpyargılama, kişinin kendini iç-gruba benzer görmesi demek olduğundan, kişiler benzeşmeye yönelik ihtiyaçlarının arttığı bir koşulda kendini kalıpyargılama yoluna giderler. Pickett ve diğerlerine (2002) göre kişilerin benzeşme ihtiyacının artması, bir bilgi/beceri alanında kendi performanslarının grup üyelerininkinden çok farklı – grubun performansının üstünde veya altında olduğu – şeklinde geribildirim almaları ile mümkün olabilir. Böyle bir durumda kişi, kendini tipik bir grup üyesi olmaktan uzak hissedebilir ve buna bir tepki

olarak kendini kalıpyargılar. Pickett ve diğerleri (2002), kişilerin benzeşme ihtiyaçları kadar, ayrışma ihtiyaçlarının da kendini kalıpyargılama yoluyla giderebildiğini iddia eder. Ayrışma ya da kendi farklılığını, benzersizliğini ortaya koyma ihtiyacı deyince ilk akla gelen bireyselleşme ya da bireysel kimliğini sergileme olsa da aslında kişiler ayrışma ihtiyaçlarını kendini bir grup kimliğiyle tanımlayarak da giderebilirler. Kişiler, bir gruba olan aidiyetleri yoluyla kendilerini o gruba üye olmayan başkalarından farklı hissederler. Gruba üyeliğin bu farklılaşma hissini verebilmesi için söz konusu grubun başka gruplardan farklılığının belirgin olması gerekir. Grup içi benzerlikler gruplar arası benzerlikten yüksek olduğunda gruplar birbirinden daha kolay ayrıştırılır. Pickett ve diğerlerinin (2002) göre kişilerin farklılaşma ihtiyacının artması, bir bilgi/beceri alanında kendi gruplarının ortalama performansının diğer grup(lar)ınkine benzediği şeklinde geribildirim almaları durumunda ortaya çıkabilir. Böyle bir geribildirim alan kişiler, kendilerini kalıpyargılamak suretiyle grup içi homojenlik ve gruplar arası heterojenlik algısını artırmayı, bu yolla gruplarını öteki gruplardan ayrıştırmayı denerler (Pickett ve Brewer, 2001: 341). İronik biçimde bireysel kimliğini geri plana atıp kendini grubunun özellikleriyle tanımlamak, bireyin ayrışma ihtiyacının giderilmesine katkıda bulunur. Özetle, Optimal Ayrışma Kuramı`nda kişilerin iki temel psikolojik ihtiyacının da – ayrışma ve benzeşme ihtiyaçları – bir gruba üye olmak suretiyle karşılanabildiği ve kendini kalıpyargılamanın bu süreçte önemli bir işlevi olduğu savunulmaktadır. Benzeşme-ayrışma dengesi bozulduğunda – ister benzeşme ihtiyacı, isterse de ayrışma ihtiyacı açığa çıkmış olsun- kişiler bozulan dengeyi kendini kalıpyargılama suretiyle karşılayabilirler.

Benzeşme-ayrışma ihtiyaçları ortaya çıktığında kişilerin bu ihtiyaçları gidermek maksadıyla kendini kalıpyargılamaya başvurup başvurmayacakları üzerinde etkili olabilecek bazı değişkenler vardır (Pickett vd., 2002). Örneğin, ayrışma ihtiyacının ortaya çıktığı koşullarda kişilerin kendini kalıpyargılama sergilemeleri, iç grubun dış gruptan ne yönde ayrıştığına (grup statüsüne) ve kişinin grubuyla ne düzeyde özdeşleştiğine bağlı olabilir. Şöyle ki, herhangi bir bilgi/beceri alanındaki performans açısından iç grup dış gruptan iki türlü ayrışabilir: Performans dış gruptan yüksek olabilir (yüksek statülü iç grup) veya düşük olabilir (düşük statülü iç grup). Pickett ve diğerleri (2002), iç grupla

özdeşleşmesi yüksek düzeyde olan kişilerde benzeşme ihtiyacı ortaya çıktığında iç grupla dış grup arasındaki farkın yönü ne olursa olsun (iç grubun statüsü ister yüksek olsun, ister düşük olsun), söz konusu kişilerin olumlu ve olumsuz kendini kalıpyargılama yoluyla bu ihtiyacı karşılamaya çalışacağını iddia etmiş ve bunu destekleyen bulgular elde etmiştir. Grubuyla özdeşleşmesi düşük olanlar ise sadece olumlu kalıpyargıları kullanmakla bu ihtiyacı karşılamaya çalışacaktır. Örneğin, Pickett ve arkadaşları (2002), okuldaki arkadaşlık kulübüne (sorority club) üye olan öğrencilerin benzeşme ve ayrışma ihtiyaçlarını manipüle etmiş ve kendini kalıpyargılamalarını gözlemiştir. Grupla özdeşleşmesi yüksek olanların "popüler ve dışadönük" gibi olumlu kalıpyargılar açısından da "materyalist ve kibirli" gibi olumsuz kalıpyargılar açısından da kendini kalıpyargılamalarının yüksek olduğu, fakat grupla özdeşleşmesi düşük olanların sadece olumlu kalıpyargılar açısından kendini kalıpyargılamasının yüksek olduğu görülmüştür.

Tüm bu literatürden hareketle benzeşme ve ayrışma ihtiyaçlarından birinin yüksek olduğu veya optimal dengenin sağlandığı koşullarda iç grup statüsünün yüksek veya düşük oluşunun etkilerini de göz önüne alarak, olumlu ve olumsuz kalıpyargılarla kendini kalıpyargılama ile ilgili şu beklentileri öne sürmek mümkündür:

1) OPTİMAL BENZEŞME-AYRIŞMA (İÇ GRUBUN STATÜSÜ YÜKSEK OLDUĞUNDA): Bu durumun ortaya çıkması için iç grup dış gruptan bir özelliği açısından *olumlu* yönde farklılaşmış olması gerekir. Örneğin, iç grubun bir bilgi/beceri alanındaki performansı dış grubunkinden yüksek olmalıdır. Aynı zamanda, bireyin performansı da kendi grubunkine yakın olmalıdır. Böylelikle kişi birçok kazancı bir arada sağlamış olur. Söz konusu durumda kişi, grup üyeliği yoluyla hem kendini iyi hissetme ihtiyacını olumlu bir sosyal kimlik yoluyla sağlamış olur (iç grubun statüsü yüksek – iç grup performansı dış grubundakinden yüksek olduğu için), hem de benzeşme ihtiyacı (kendi performansı grubunkine benzediği için) ile ayrışma ihtiyacını (iç grubun performansı dış grubunkinden farklı olduğu için) birlikte karşılamış olur. Bu durumda kendini kalıpyargılamaya ihtiyaç yoktur.

2) BENZEŞME İHTİYACI YÜKSEK (İÇ GRUBUN STATÜSÜ YÜKSEK OLDUĞUNDA): Bazen, iç grup dış gruptan bir özelliği açısından *olumlu* yönde farklılaşmıştır, fakat kişi bu özellik açısından iç gruba benzememektedir. Örneğin, iç grubun bir bilgi/beceri alanındaki performansı dış grubunkinden yüksektir fakat bireyin performansı kendi grubununkinin aşağısında kalmıştır. Söz konusu durumda benzeşme-ayrışma ihtiyaçları arasında optimal dengenin sağlanması için kişinin iç grubuyla benzerliğini artırması gerekir ve bunu yapmanın yolu kendini kalıpyargılama olabilir.
3) AYRIŞMA İHTİYACI YÜKSEK (GRUBUN STATÜSÜ YÜKSEK OLDUĞUNDA): Bazen, iç grubun bir bilgi/beceri alanındaki performansı dış grubunkine benzer (çok az üstünde) ve aynı zamanda bireyin performansı kendi grubunkine benzer (çok az altında). Söz konusu durumda kişinin benzeşme-ayrışma ihtiyaçları arasında optimal dengenin sağlanması için kişi, iç grubunun dış grupla farkını artırma ihtiyacı içinde olacaktır ve bunu yapmanın yolu, kendini kalıpyargılama yoluyla bilişsel farkı artırmak olabilir.
4) OPTIMAL BENZEŞME-AYRIŞMA (İÇ GRUBUN STATÜSÜ DÜŞÜK OLDUĞUNDA): Bu durumun ortaya çıkması için iç grubun dış gruptan bir özelliği açısından *olumsuz* yönde farklılaşmış olması gerekir. Örneğin, iç grubun bir bilgi/beceri alanındaki performansı dış grubunkinden düşük olmalıdır. Aynı zamanda, bireyin performansı da kendi grubunkine yakın olmalıdır. Bu durumda kendini kalıpyargılamaya ihtiyaç yoktur.
5) BENZEŞME İHTİYACI YÜKSEK (GRUBUN STATÜSÜ DÜŞÜK OLDUĞUNDA): Bazen iç grup dış gruptan bir özelliği açısından *olumsuz* yönde farklılaşmıştır (performans dış grubunkinden düşüktür) fakat kişi, bu özellik açısından iç gruba benzememektedir (performansı iç gruptan yüksektir). Örneğin, iç grubun bir bilgi/beceri alanındaki performansı dış grubunkinden düşüktür, fakat bireyin performansı kendi grubunkinin üstündedir. Söz konusu durumda, benzeşme-ayrışma ihtiyaçları arasında optimal dengenin sağlanması için kişinin iç grubuyla benzerliğinin artması gerekir ve bunun yapmanın yolu, kendini kalıpyargılama olabilir.

6) AYRIŞMA İHTİYACI YÜKSEK (GRUBUN STATÜSÜ DÜŞÜK OLDUĞUNDA): Bazen, iç grubun bir bilgi/beceri alanındaki performansı dış grubunkine benzer (çok az altında) ve aynı zamanda bireyin performansı kendi grubunkine benzer (çok az altında). Söz konusu durumda kişinin, benzeşme-ayrışma ihtiyaçları arasında optimal dengenin sağlanması için kişi, iç grubunun dış grupla farkını artırma ihtiyacı içinde olacaktır ve bunu yapmanın yolu, kendini kalıpyargılama olabilir.
7) Yüksek ve düşük özdeşleşmeye sahip olan bireyler gruplar arası performansın yönünden bağımsız olarak kendi grubuna benzeşmeye çalışırken ve kendi grubunu dış gruptan ayrıştırmaya çalışırken bunu farklı şekillerde gerçekleştireceklerdir. Yüksek özdeşleşmeye sahip olan bireyler olumlu ve olumsuz kalıpyargıları farketmezsizin kullanımını artırarak ihtiyaçları karşılamaya çalışırken, düşük özdeşleşmeye sahip olanlar olumlu kalıpyargıların kullanımını artırıp olumsuz kalıpyargıları daha az kullanmakla bu ihtiyaçları karşılamaya çalışacaklardır.

2. MEVCUT ÇALIŞMANIN AMACI VE BEKLENTİLERİ

Yukarında sunulan literatür, kendini cinsiyet temelinde kalıpyargılamanın ortaya çıkması üzerinde etkili olabilecek bazı değişkenlere dikkat çekmektedir: Kendini kalıpyargılama en çok sosyal statüsü düşük olan bir grupla yüksek düzeyde özdeşleşmiş olan bireylerde, grup belirginliğinin yüksek olduğu bir bağlamda gerçekleşir (Cadinu vd., 2013; Iacoviello, Lorenci-Cioldi, 2015; Pickett vd., 2002). Cinsiyet kimliği temelinde söylenecek olursa; cinsiyet grupları içinden kadınların sosyal statüsü erkeklerinkinden düşük olduğundan cinsiyet temelinde kendini kalıpyargılamanın en çok cinsiyet kimliğinin belirgin kılındığı bir ortamda bulunan ve kadın kimliği ile yüksek özdeşleşmiş olan kadınlarda görülmesi beklenir. Optimal Ayrışma Kuramı bize bu sürecin altında yatan motivasyonu söyler: Kişiler, benzeşme ve ayrışma ihtiyaçlarından herhangi biri yükseldiğinde bu ihtiyacın telafisi için kendilerini grup özellikleriyle kalıpyargılama yoluna giderler (Brewer, 1991). Mevcut çalışmada, kadın ve erkek katılımcıların kendini cinsiyet grubuna ait hissetme veya farklılıklarını ortaya koyma ihtiyaçları deneysel manipülasyonla artırılıp kendini kalıpyargılama düzeylerindeki değişim gözlenmiştir. Deneysel manipülasyon, kadın ve erkek katılımcılara iki konuda geribildirim vererek gerçekleşmiştir: 1) kendi performanslarının hemcinslerine benzer veya onlarınkinden farklı olduğuna dair geribildirim ve 2) hemcinslerinin ortalama performansının, karşı cinsiyettekilerin ortalama performansına benzer veya ondan farklı olduğuna dair geribildirim. Optimal Ayrışma Kuramı`nın iddia ettiği gibi hem benzeşme hem de ayrışma ihtiyacının benzer biçimde kendini kalıpyargılama davranışında artışa yol açacağı beklenmiştir. Ayrıca bu temel etkinin, katılımcıların cinsiyetine, cinsiyetle özdeşleşme düzeyine, kalıpyargıların olumlu mu olumsuz mu olduğuna ve özdeşleşilen grubun statüsüne (iç grubun dış gruptan ne yönde ayrıştığına) göre değişip değişmeyeceği beklentileri sınanmıştır.

Yukarında belirtilen amaç doğrultusunda, Pickett ve arkadaşlarının (2002) deneysel paradigmasının kullanıldığı bir araştırma deseni oluşturulmuştur. Pickett ve arkadaşları tarafından yapılmış çalışma, Ohio Üniversitesi`nde birinci sınıf psikoloji bölümü onur öğrencileri ile yürütülmüştür. Üniversiteyi onur öğrencisi olarak başarıyla kazanan öğrenciler eğitim süresince diğer öğrencilerden farklı bir sıra avantajlara sahip olurlar.

Katılımcılar, onlara onur öğrencilerinin çeşitli kişilik özelliklerinin araştırıldığı söylenilerek ön teste dahil edildiler. Bu ön testte katılımcılar, Pelham ve Swann (1989) tarafından geliştirilen bir ölçekle 10 farklı kişilik özelliği açısından (örneğin, entelektüel yetenekler, fiziksel çekicilik, liderlik yetenekleri, duygusal stabilite) kendilerini değerlendirdiler. Onur öğrencileri, her bir 10 özelliği kendilerini üniversitenin diğer öğrencileri ile kıyaslayarak 1 ile 10 arasında puanladılar. Daha sonra bir moderatör tarafından katılımcıların cevapları değerlendiriliyormuş gibi davranılırken diğer moderatör tarafından katılımcılar, bu testlerinin sonucunda elde edilen puanların üniversitenin diğer onur öğencileri ile yapılan oturumda kullanılacağına inandırıldı. Birkaç dakika sonra katılımcılara ön testin sahte puanları sunularak benzeşmeye veya ayrışmaya ihtiyaçları manipüle edildi. İhtiyaçların manipülasyonları ile beraber, katılımcıların, onur öğrencilerinin ölçülen özellikler açısından ya daha düşük statüde ya da daha yüksek statüde olacak şekilde grafik ve puanlar ile algılamaları sağlandı. Pickett ve arkadaşları (2002) tarafından kullanılan geribildirim materyalleri ve puanları bu tez çalışmasında da katılımcıların ihtiyaçlarını ve grubun statüsünü manipüle etmek için kullanıldı. Bundan sonra atandıkları koşula bağlı olarak katılımcıların, onur öğrencilerinin yüksek statüde veya düşük statüde algılanmasından bağımsız olarak onur öğrencilerine benzemek ve ya onur öğrencilerini üniversitenin diğer öğrencilerinden farklılaştırmak adına hiçbir ihtiyaçların tetiklenmediği koşuldaki katılımcılardan farklı olarak kendilerini onur öğrencilerinin özellikleri ile daha fazla kalıpyargılamaları beklenildi. Katılımcıların grupla özdeşleşme düzeylerinin az veya çok olmasına bağlı olarak olumlu ve olumsuz özellikler arasında uygun olarak çok ve az farklılık koyması beklenilen sonuçlar arasında idi. Pickett ve arkadaşlarının (2002) bu çalışmasında elde edilen bulglar beklentileri destekleyen nitelikte idi.

Bu tez çalışmasında da Pickett ve arkadaşlarının (2002) çalışmasında olduğu gibi iki değişken manipüle edilmiştir: Benzeşme-ayrışma ihtiyaçları (benzeşme ihtiyacı, ayrışma ihtiyacı ve ihtiyaçların manipüle edilmediği koşul) ve iç grubun statüsü (yüksek ve düşük). Manipülasyonun hem olumlu hem de olumsuz kalıpyargılarla kendini kalıpyargılama üzerinde etkisi incelenmiştir. Bu değişkenlerle beraber katılımcıların cinsiyeti ve cinsiyetle

özdeşleşme düzeyi ise kendini kalıpyargılamayı etkileyebilecek bireysel farklılık değişkenleri olarak ele alınmıştır.

Çalışmanın hipotezleri aşağıda sıralanmıştır:

1. Benzeşme-ayrışma ihtiyaçlarının manipülasyonu katılımcıların cinsiyet temelinde kendini kalıpyargılama düzeyini etkileyecektir. Şöyle ki, benzeşme ihtiyacı ve ayrışma ihtiyacı koşullarında, nötr koşula kıyasla daha fazla cinsiyet temelli kendini kalıpyargılama görülecektir.
2. Benzeşme-ayrışma ihtiyaçlarının manipülasyonunun katılımcıların kendini kalıpyargılama düzeyine etkisi, cinsiyete göre değişecektir. Şöyle ki, benzeşme ihtiyacı veya ayrışma ihtiyacı koşullarında kendini kalıpyargılamanın nötr koşuldakinden fazla olmasının erkeklere kıyasla kadınlarda görülmesi beklenmektedir.
3. Benzeşme-ayrışma ihtiyaçlarının manipülasyonun katılımcıların kendini kalıpyargılama düzeyine etkisi cinsiyetle özdeşleşme düzeyine göre değişecektir. Şöyle ki, benzeşme ihtiyacı ve ayrışma ihtiyacı koşullarında kendini kalıpyargılamanın nötr koşullarınkinden daha fazla olmasının cinsiyetle özdeşleşmesi yüksek olanlarda daha fazla görülmesi beklenmektedir.
4. Benzeşme-ayrışma ihtiyaçlarının manipülasyonunun katılımcıların kendini kalıpyargılama düzeyine etkisi, cinsiyet kimliğiyle özdeşleşmesi yüksek ve düşük olan kadın ve erkeklerde kıyaslandığında en yüksek etki cinsiyet kimliğiyle özdeşleşmesi yüksek olan kadınlarda görülecektir.
5. Benzeşme ve ayrıştırma ihtiyaçlarının cinsiyet temelli kendini kalıpyargılama üzerindeki etkisi kadınlarda hem olumlu hem olumsuz kalıpyargılar için geçerli olacakken, erkeklerde bu etki olumsuz kalıpyargılardan çok olumlu kalıpyargılar için geçerli olacaktır.
6. Hem erkeklerde hem de kadınlarda benzeşme ve ayrıştırma ihtiyaçlarının cinsiyet temelli kendini kalıpyargılama üzerindeki etkisi, cinsiyet grubuyla özdeşleşme düzeyi yüksek olanlarda hem olumlu hem olumsuz kalıpyargılar

için geçerli olacakken, cinsiyetle özdeşleşme düzeyi düşük olanlarda bu etki olumsuz kalıpyargılardan çok olumlu kalıpyargılar için geçerli olacaktır.

7. Benzeşme ve ayrışma ihtiyaçlarının kendini kalıpyargılama üzerindeki etkisi grupların statüsünden bağımsız şekilde hem yüksek hem düşük statü koşulunda benzer şekilde gözlemlenecektir.

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu bölümde ön çalışma ve ana çalışma olarak iki aşamalı biçimde kurgulanan çalışmanın katılımcılar, veri toplama araçları, veri toplama sürecinden ve verilerin değerlendirilmesine değinilmiştir.

3.1. ÖN ÇALIŞMA

Çalışmanın ön aşamasında bireylerin cinsiyet temelli kendini kalıpyargılama davranışını ölçmek amacıyla kullanılacak olumlu ve olumsuz nitelikteki kadınsı ve erkeksi özellikleri belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda Cadinu, Latrofa ve Carnaghi`nin (2013) avantajlı ve dezavantajlı gruplarda (erkek ve kadın grupları) iç grubu ve dış grubu kalıpyargılama davranışını inceledikleri çalışmada kullandıkları kadınsı, erkeksi ve nötr özellikleri içeren sıfat listesinden faydalanmıştır. Listedeki sıfatların, üniversiteli bir grup öğrenci tarafından ne ölçüde kadınsı/erkeksi ve ne ölçüde olumlu/olumsuz değerlendirildikleri incelenmiş, kadınsılık-erkeksilik puanları arasındaki farkı en büyük olan ve bazısı olumlu, bazısı olumsuz bir grup sıfat, mevcut tezin ana çalışmasında kullanılmak üzere seçilmiştir.

3.1.1. Katılımcılar

Ön çalışma sürecinde Bursa Uludağ Üniversiteis'nde okuyan öğrencilerden veri toplandı. Öğrencilere, tez yazarının sosyal ağları üzerinden ulaşıldı. Ancak bu ağlar üzerinden ulaşılan öğrencilerin içinden yabancı öğrencilerin ve doğumu-yetişmesi yurtdışında olan öğrencilerin oranı fazla olabileceğinden ve çalışmada Türkçe konuşulan bir ortamda yetişmiş ve Türkçe hakimiyeti görece yüksek öğrencilerin katılımına ihtiyaç duyulduğundan, "Türkiye'de doğup büyümüş olmak" çalışmaya katılım kriteri olarak getirildi. Koşulu sağlayan 74 gönüllü katılımcıya ulaşıldı. Araştırmada ulaşılacak örneklem büyüklüğü G Power 3.1 (Faul, Erdfelder, Lang, Buchner, 2007) güç analizi yöntemi kullanılarak hesaplanmıştır. Analiz sonucunda t-test için anlamlılık düzeyi (α) 0.05, istatistiksel güç %95 ve etki büyüklüğü .05 alındığında ulaşılması gereken örneklem

büyüklüğü 45 olarak bulunmuştur. Bu nedenle, deneyde ulaşılan katılım sayısının çalışma için uygun olduğu anlaşılmaktadır.

Veri toplanan katılımcılardan 37`i erkek, 37`i kadındı. Örneklemin yaş aralığı 18-31 iken yaş ortalaması 21.81, standart sapması 2.48`dir.

3.1.2. Veri Toplama Araçları

Yaşanan pandemi şartlarından dolayı veri toplama süreci çevrimiçi ortamda gerçekleştirildi. Veri toplama araçları katılımcılara Jotform çevrim içi veri toplama formu üzerinden iletilmiştir.

3.1.2.1.*Demografik Bilgi Formu*

Katılımcıların yaş, cinsiyet gibi kişisel bilgilerini edinebilmek amacıyla bir form hazırlanmıştır. Katılımcılara öğrencisi oldukları üniversite ve doğup büyüdükleri yere dair sorular da sorulmuştur. Bu form Ek 1`de görülebilir.

3.1.2.2.*Özellikler Listesi*

Ana çalışmada kullanılacak kalıpyargıları belirlemek amacıyla Cadinu, Latrofa ve Carnaghi (2013) çalışmasında kullanılan özellikler listesinden yararlanılmıştır. Bu liste, 8 adet kadınsı özellik (4 olumlu, 4 olumsuz), 8 adet erkeksi (4 olumlu, 4 olumsuz) ve 16 adet nötr özellik (8 olumlu, 8 olumsuz) özellik içermektedir. Bu listedeki özellikler Türkçe`ye çevrilerek katılımcılardan her birini 7`li Likert derecelendirme ölçeğiyle üç farklı açıdan değerlendirmeleri istenmiştir: özelliğin ne derece erkeksi bir özellik olduğunu (1 = kesinlikle tipik bir erkek özelliği değildir, 7 = tamamıyla tipik bir erkek özelliğidir), ne derecede kadınsı bir özellik olduğunu (1 = kesinlikle tipik bir kadın özelliği değildir, 7 = tamamıyla tipik bir kadın özelliğidir) ve ne derecede olumlu/olumsuz olduğunu (1 = kesinlikle olumsuz bir özelliktir, 7 = tamamıyla olumlu bir özelliktir). Bu özellikler Ek 2`de görülebilir.

3.1.3. İşlem

İlk önce özelliklerin İngilizce`den Türkçe`ye çevrilmesi işlemi yapıldı. Bunun için tez danışmanı ve öğrencisi dışında ana dili İngilizce olan ve Türkçe`yi iyi bilen bir üçüncü bir kişiden İngilizce özellik listesini Türkçe`ye çevirmesi istendi; ardında oluşturulan bu Türkçe özellik listesini ana dili Türkçe olan ve İngilizce`yi iyi bilen bir diğer kişiden özellikleri İngilizce`ye çevirmesi istenmiştir. Orijinal liste ile Türkçe`den ters çeviri sonucu oluşan İngilizce liste tez danışmanı ve öğrencisi tarafından karşılaştırılarak orijinali ile İngilizce çevrisi birbiriyle aynı olanların doğru çevrilmiş olduğuna hükmedilmiştir. Özelliklerin orijinali ile İngilizce ters çevrisinin farklı olduğu durumlarda ise bu özelliklerin Türkçe çevirisi bir kez daha gözden geçirilip en uygun çevirinin nasıl olacağı üzerinde araştırmacılar bir karara varmıştır.

Araştırma verilerinin toplanmasına Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Etik Yayını Kurulu`ndan izin alındıktan sonra başlanmıştır. Etik kurul izin belgesi Ek 3`te görülebilir.

İçerisinde formların yer aldığı internet linki Bursa Uludağ Üniversitesi Toplulukları çevrim içi gruplarında ve Bursa Uludağ Üniversitesi öğrenci çevrim içi sınıf gruplarında paylaşılarak öğrencilerden doldurmaları istenmiştir. Formun ilk sayfasında katılımcıların karşısına gönüllü katılımcı formu çıkmıştır. Bu formda, çalışmanın amacının tipik kadın ve tipik erkek özelliklerinin neler olduğunu ve bu özelliklerin ne düzeyde olumlu veya olumsuz değerlendirildiklerinin araştırıldığı ve araştırmanın kim tarafından yapıldığı bildirilmiş, verilerin gizli tutulacağı bilgisi verilmiş ve katılımcıları kişisel hakları konusunda bilgi sunulmuştur. Bu form Ek 4`te görülebilir. Gönüllü Katılımcı Formu`nu okuyup onaylayanların ikinci sayfaya geçmelerine izin verilmiştir. Formun ikinci sayfasında demografik bilgi formu yer almıştır. Bu sayfada Bursa Uludağ Üniversitesi öğrencisi olduğu ve Türkiye`de doğup büyüdüğünü onaylayan katılımcılardan cinsiyet ve yaşları sorularak özellik listelerinin olduğu diğer sayfaya geçmeleri istenmiştir.

3.1.4. Bulgular

3.1.4.1. *Çalışmadaki Sıfatlar için Ortalamaların Kadınsılık ve Erkeksilik Değeri T-Test Analizleri ile Belirlenmesi*

Tüm sıfatlar açısından ortalama puanların kadınsılık ve erkeksilik değerleri arasında farklılaşma olup olmadığını incelemek için eşleştirilmiş örneklem t-test analizleri yapılmıştır. Analizler öncesi normallik dağılımı varsayımı için incelenen Kolmogorov – Smirnov test sonuçları, araştırılan tüm sıfatlar için erkeksilik ve kadınsılık ortalamalar arası farkların normal dağılımdan anlamlı düzeyde farklı olduğunu göstermektedir.

Eşleştirilmiş örneklem t-test sonuçlarına göre sınanan 32 sıfatın 8`i erkeksilik yönünde (kuvvetli, kaba, katı, umursamaz, nezaketsiz, ciddi, anlayışsız, edepsiz), 12`i kadınsılık yönünde (kırılgan, hassas, duygusal, aşırı duyarlı, ürkek, uysal, çekingen, evcimen, çevreci, modern, yeniliğe açık, şüpheci) farklılaşırken diğer 12 sıfatın (sadakatsiz, risk alabilen, cimri, sıkıcı, kendisiyle dalga geçebilen, güvenilir, aç gözlü, toy, dakik, hareketsiz, huzurlu, karamsar) ise kadınsılık ve erkeksilik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuçlar Tablo 1`de incelenebilir.

3.1.4.2. *Çalışmadaki Sıfatlar için Ortalamaların Olumlu ve Olumsuz Değerinin T-Test Analizleri ile Sınanması*

Tüm sıfatların olumluluk ve olumsuzluk değerini belirlemek amacıyla ortalama puanların ölçek ortalamasından hangi yönde farklılaştığını analiz edilmiştir. Bu maksatla analiz verilerine eşleştirilmiş tek örneklem t-testi uygulanmıştır. Analizler öncesi normallik dağılımı varsayımı için incelenen Kolmogorov – Smirnov test sonuçlarına esasen, araştırılan tüm özelliklerde verilerin dağılımı normal dağılımdan anlamlı düzeyde farklı olduğu bulunmuştur.

Tek örneklem t-test sonuçlarına göre sınanan 32 sıfatın 13`ü olumlu yönde (kuvvetli, ciddi, duygusal, yeniliğe açık, evcimen, modern, uysal, çevreci, güvenilir, risk alabilen, huzurlu, dakik, kendisiyle dalga geçebilen), 17`i olumsuz yönde (katı, kaba, umursamaz, anlayışsız, nezaketsiz, edepsiz, kırılgan, ürkek, çekingen, şüpheci, karamsar,

toy, hareketsiz, aç gözlü, sıkıcı, cimri, sadakatsiz) farklılaşırken diğer 2 sıfatın (hassas, aşırı duyarlı) ortalama puanı ölçek ortalamasından anlamlı bir şekilde farklılaşmamıştır. Bu sonuçlar Tablo 2`de incelenebilir.

Tablo 1 Çalışmadaki Sıfatların Kadınsılık ve Erkeksilik Değer Ortalamalarına Dair T-Test sonuçları

Sıfatlar	N	Ortalamalar arası fark	SS	*t*	df	*p*	Sonuç
Kuvvetli	74	1.78	2.12	7.21	73	.00	*Erkeksi*
Kaba	74	1.64	1.83	7.71	73	.00	*Erkeksi*
Katı	74	1.52	1.71	7.66	73	.00	*Erkeksi*
Umursamaz	74	1.29	1.77	6.29	73	.00	*Erkeksi*
Nezaketsiz	74	1.17	1.67	6.03	73	.00	*Erkeksi*
Ciddi	74	1	1.61	5.33	73	.00	*Erkeksi*
Anlayışsız	74	0.79	1.9	3.60	73	.00	*Erkeksi*
Edepsiz	74	0.78	2.03	3.32	73	.00	*Erkeksi*
Kırılgan	74	-2.75	1.67	-14.19	73	.00	*Kadınsı*
Hassas	74	-2.73	1.98	-11.81	73	.00	*Kadınsı*
Duygusal	74	-2.59	1.79	-12.47	73	.00	*Kadınsı*
Aşırı Duyarlı	74	-2.01	1.94	-8.89	73	.00	*Kadınsı*
Ürkek	74	-2.01	1.94	-8.89	73	.00	*Kadınsı*
Uysal	74	-1.61	1.84	-7.51	73	.00	*Kadınsı*
Çekingen	74	-1.4	1.75	-6.87	73	.00	*Kadınsı*
Evcimen	73	-1.35	1.89	-6.07	72	.00	*Kadınsı*
Çevreci	74	-1.27	1.45	-7.50	73	.00	*Kadınsı*
Modern	74	-0.87	1.52	-4.53	73	.00	*Kadınsı*
Yeniliğe Açık	74	-0.86	1.49	-4.98	73	.00	*Kadınsı*
Şüpheci	74	-0.48	1.5	-2.70	73	.00	*Kadınsı*
Sadakatsiz	74	0.51	2.06	2.13	73	.36	*Nötr*
Risk Alabilen	74	0.33	1.57	1.84	73	.07	*Nötr*
Cimri	74	0.25	1.47	1.50	73	.13	*Nötr*
Sıkıcı	74	0.23	1.43	1.37	73	.17	*Nötr*
Kendisiyle Dalga Geçebilen	74	0.14	2.3	0.53	73	.59	*Nötr*
Güvenilir	74	0.08	1.91	0.36	73	.71	*Nötr*
Aç Gözlü	74	-0.06	1.45	-0.39	73	.69	*Nötr*
Toy	74	-0.1	1.54	0.60	73	.54	*Nötr*
Dakik	74	-0.19	2.27	-0.75	73	.45	*Nötr*
Hareketsiz	74	-0.21	1.71	-1.08	73	.28	*Nötr*
Huzurlu	74	-0.25	1.61	1.36	73	.17	*Nötr*
Karamsar	74	-0.36	2.04	-1.52	73	.13	*Nötr*

Tablo 2. Çalışmadaki Sıfatların Ortalamaların Olumlu ve Olumsuz Değerine Dair T-Test sonuçları

Sıfatlar	N	Ortalama	SS	*t*	df	*p*	Sonuç
Güvenilir	74	6.43	1.47	14.21	73	.00	*Olumlu*
Huzurlu	74	6.15	1.62	11.35	73	.00	*Olumlu*
Çevreci	74	6.00	1.82	9.41	73	.00	*Olumlu*
Dakik	74	5.92	1.69	9.74	73	.00	*Olumlu*
Yeniliğe Açık	74	5.86	1.53	10.43	73	.00	*Olumlu*
Kuvvetli	74	5.45	1.6	7.74	73	.00	*Olumlu*
Modern	74	5.42	1.58	7.68	73	.00	*Olumlu*
Kendisiyle Dalga geçebilen	74	5.14	1.57	6.20	73	.00	*Olumlu*
Risk Alabilen	74	5.09	1.32	7.10	73	.00	*Olumlu*
Uysal	74	4.77	1.51	4.38	73	.00	*Olumlu*
Evcimen	74	4.61	1.56	3.53	73	.01	*Olumlu*
Duygusal	74	4.39	1.31	2.57	73	.01	*Olumlu*
Ciddi	74	4.38	1.26	2.56	73	.01	*Olumlu*
Kırılgan	74	3.19	1.3	-5.36	73	.00	*Olumsuz*
Çekingen	74	2.92	1.39	-6.67	73	.00	*Olumsuz*
Toy	74	2.85	1.34	-7.36	73	.00	*Olumsuz*
Şüpheci	74	2.76	1.46	-7.31	73	.00	*Olumsuz*
Katı	74	2.50	1.59	-8.11	73	.00	*Olumsuz*
Ürkek	74	2.50	1.30	-9.88	73	.00	*Olumsuz*
Sıkıcı	74	2.15	1.35	-11.78	73	.00	*Olumsuz*
Cimri	74	1.97	1.52	-11.42	73	.00	*Olumsuz*
Karamsar	74	1.97	1.41	-12.33	73	.00	*Olumsuz*
Hareketsiz	74	1.95	1.35	-13.05	73	.00	*Olumsuz*
Umursamaz	74	1.77	1.25	-15.27	73	.00	*Olumsuz*
Edepsiz	74	1.65	1.34	-14.99	73	.00	*Olumsuz*
Aç gözlü	74	1.53	1.2	-17.61	73	.00	*Olumsuz*
Kaba	74	1.47	1.26	-17.21	73	.00	*Olumsuz*
Anlayışsız	74	1.45	1.24	-17.71	73	.00	*Olumsuz*
Sadakatsiz	74	1.39	1.26	-17.67	73	.00	*Olumsuz*
Nezaketsiz	74	1.39	1.24	-18.14	73	.00	*Olumsuz*
Hassas	74	4.30	1.4	1.82	73	.07	*Nötr*
Aşırı Duyarlı	74	3.81	1.85	-0.87	73	.38	*Nötr*

3.1.1. Tartışma

Mevcut tezin ana çalışmasında kullanılmak üzere olumlu ve olumsuz nitelikte kadınsı ve erkeksi özellikler içeren bir sıfat listesine ihtiyaç duyulmuştur. Bunun için, Cadinu, Latrofa ve Carnaghi'nin (2013) çalışmasındaki sıfat listesinin içinden, Türkiye`den üniversiteli bir öğrenci örnekleminde kadınsı/erkeksi ayrımını temsil eden olumlu ve olumsuz sıfatların seçilmesine karar verilmiştir. Cadinu, Latrofa ve Carnaghi`nin (2013) çalışmasındaki sıfat listesi Türkçe`ye çevrilmiş ve sıfatların kadınsı/erkeksi ve olumlu/olumsuz niteliği değerlendirilmiştir. İncelenen 32 özellikten 8`inin erkeksi (2 olumlu, 6 olumsuz), 12`sinin kadınsı (6 olumlu, 4 olumsuz, 2 nötr) özellikler olduğu ve 12`nin ise (5 olumlu, 7 olumsuz) erkeksilik/kadınsılık açısından farklılaşmadığı sonucuna varıldı. Bu sonuçlar Tablo 3`te görülebilir. Bu sıfatların hangisinin ana çalışmadaki sıfat listesine dahil edileceğine karar verilirken, cinsiyet kalıpyargıları için kadınsılık-erkeksilik puanları arasındaki farkın büyüklüğü; nötr kalıpyargıları için ise kadınsılık-erkeksilik puanları arasındaki farkın az olması dikkate alınmıştır ve 17 sıfat seçilmiştir.

Tablo 3. Sıfatların Erkeksilik/Kadınsılık ve Olumluluk/Olumsuzluk değerlerine göre sınıflandırılması

	Olumlu	Olumsuz	Nötr
Erkeksi	*Kuvvetli* *Ciddi*	*Kaba* Katı *Umursamaz* *Nezaketsiz* Anlayışsız Edepsiz	
Kadınsı	*Duygusal* *Uysal* *Evcimen* Çevreci Modern Yeniliğe Açık	*Kırılgan* *Ürkek* *Çekingen* Şüpheci	Hassas Aşırı duyarlı
Nötr	Risk alabilen *Kendisiyle dalga geçebilen* *Güvenilir* *Dakik* Huzurlu	Sadakatsiz Cimri *Sıkıcı* *Açgözlü* Toy *Hareketsiz* Karamsar	

* İtalik yazılanlar, ana çalışmada yer alması için seçilen sıfatlardır.

3.2. ANA ÇALIŞMA

Çalışmanın bu kısmında katılımcıların kadın ve erkek cinsiyet grubuna ait hissetme ve grubunu ayrıştırma ihtiyaçları; ait oldukları cinsiyet grubunun statüsü manipüle edilerek olumlu/olumsuz cinsiyet temelinde kendini kalıpyargılama davranışlarındaki değişiklikler ölçülmeye çalışılmıştır. Bununla beraber katılımcıların cinsiyet grubuyla özdeşleşme düzeyleri ve manipülasyonun başarısı da ölçülmüştür. Ana çalışmanın araştırma deseni tasarlanırken Pickett ve diğerlerinin (2002) ikinci çalışmasının deneysel paradigması örnek alınmıştır.

3.2.1. Katılımcılar

Ana çalışmaya katılan katılımcılar, ön çalışmada olduğu gibi hayatının büyük bir kısmında Türkiye`de yaşamış olduğunu beyan eden Bursa Uludağ Üniversitesi öğrencileri arasından seçildi. Bu amaçla 398 öğrenciye ulaşılmıştır. Katılımcıların çalışmaya katılımı gönüllülük esasında gerçekleşmiştir. Ayrıca, Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji bölümünden bir grup öğrenci, aldıkları bir bölüm dersinden ek puan kazanmak karşılığında çalışmaya katılmıştır. Katılımcılardan 2 kişinin verileri çevrimiçi form tarafından otomatik olarak hangi koşula atandığı belirli olmadığı için; 137 kişinin verileri ise araştırmada yanıtladıkları testin ve kendilerine sunulan geribildirim puanının sahte olduğundan şüphe ettikleri (teste ve testten aldıkları puana ne kadar güvendiklerine dair soruyu "güvenmiyorum" veya "hiç güvenmiyorum" şeklinde cevaplandırdıkları için) analizlere dahil edilmemiştir. Verisi analiz edilen katılımcılar toplam 259 (70 erkek, 189 kadın) kişidir. Örneklemin yaş ortalaması 21.49`dur (*SS* = 3.1). Araştırmada ulaşılacak örneklem büyüklüğü G Power 3.1 (Faul, Erdfelder, Lang, Buchner, 2007) güç analizi yöntemi kullanılarak hesaplanmıştır. Analiz sonucunda gruplar arası ve grup içi karşık ANOVA için anlamlılık düzeyi (α) 0.05, istatistiksel güç %95 ve etki büyüklüğü .25 alındığında ulaşılması gereken örneklem büyüklüğü 168 olarak bulunmuştur. Bu nedenle, deneyde ulaşılan katılım sayısının çalışma için uygun olduğu anlaşılmaktadır.

3.2.2. Veri Toplama Araçları

Tez çalışmasının veri toplama aşaması yürütüldüğü sırada devam etmekte olan pandemi koşullarından ötürü katılımcılara ulaşmak için dijital iletişim olanaklarından faydalanmıştır. Veri toplama araçları Jotfom isimli çevrimiçi veri toplama platformu üzerinden hazırlanarak katılımcılara iletilmiştir.

3.2.2.1. *Demografik Bilgi Formu*

Katılımcılara eğitim gördükleri kurum, hayatlarının büyük bir kısmını Türkiye`de yaşayıp yaşamadığı, yaşı ve cinsiyeti soruldu. Bu form Ek 5`te görülebilir.

3.2.2.2. *Sahte Ön Test Materyali*

Katılımcılara çalışmanın amacının kadın ve erkek öğrencilerin bazı özelliklerinin araştırması olduğu belirtilerek bir dizi sıfatın her birinin kendilerini ne kadar iyi ifade ettiğini 7`li derecelendirme ölçeği üzerinde işaretlemeleri yönergesi verildi. Ön çalışmada belirlenen sıfatlardan 8`i tesadüfi bir şekilde seçilerek sahte bir ön test formu oluşturuldu. Bu özelliklerden 2`i erkeksi (anlayışsız, edepsiz), 4`ü kadınsı (şüpheci, çevreci, yeniliğe açık, modern), 2 özellik ise (huzurlu, risk alabilen) cinsiyetçe nötr olan kalıpyargılardır. Değerlendirmenin yapıldığı derecelendirme ölçeğinde 1 = "Kesinlikle beni ifade etmiyor" ve 7 = "Tamamen beni ifade ediyor" arasında değişen değerler yer almaktadır. Sonrasında katılımcılara, bu testten aldıkları puana dayanarak hazırlandığı söylenerek bir sahte bildirim verilmiştir. Sahte ön test materyali Ek 6`da görülebilir.

3.2.2.3. *Sahte Geribildirim Materyalleri*

Katılımcılar, sahte ön-test materyalini cevaplandırmalarının ardından, çevrim içi platform tarafından seçkisiz şekilde 6 deneysel koşuldan birine atandılar. Tüm koşullarda katılımcılara verilen sahte geribildirim, şu bilgileri içermekteydi: Kendilerine ait ön test puanı, aynı testi alan kendi cinsiyetlerinden olan katılımcıların ortalama puanı ve karşı cinsiyet grubundan olanların ortalama puanı. Atandıkları koşula bağlı olarak katılımcılara bildirilen puanlar birbirinden farklıydı. Her bir koşuldaki katılımcıların maruz kaldığı yönerge, aşağıda ayrı ayrı tanıtılmıştır.

1. Koşul (benzeşme ihtiyacı, iç grubun statüsü yüksek): Katılımcıların puanı grubun ortalamasından 12 puan yüksek, iç grup ortalaması ise dış grup ortalamasından 30 puan yüksek bildirilmiştir. Puanlardan sonra geribildirim metni yer almaktadır:

> *"Sonuçlar, önceki yapılmış araştırmalarda olduğu gibi bu araştırmada da* ***erkeklerin kadınların kişisel özellik puanları arasında önemli bir farklılık olduğunu göstermektedir****.*
>
> *Sizin puanınız, çalışmadaki erkek katılımcıların aldıkları ortalama puan ve kadın katılımcıların aldıkları ortalama puan aşağıdaki grafikte sunulmuştur."*

Sayfanın aşağı kısmında kadın ve erkeklerin ortalamalarını temsil eden iki çan eğrisi, birbirinin alanını %20`ni kapsayacak bir grafikte gösterilmiştir. Katılımcının puanının bu grafikte nereye denk düştüğü de gösterilmiştir.

2. Koşul (benzeşme ihtiyacı, iç grubun statüsü düşük): katılımcının puanı iç grubun ortalamasından 12 puan yüksek, iç grup ortalaması ise dış grup ortalamasından 30 puan düşük bildirilmiştir. Bunun haricinde katılımcıya metin olarak ve grafik olarak sunulanlar 1. koşuldakiyle aynı formattadır.

3. Koşul (ayrışma ihtiyacı, iç grubun statüsü yüksek): Katılımcının puanı, iç grup ortalamasından 1 puan düşük, iç grup ortalaması ise dış grup ortalamasından 3 puan yüksek bildirilmiştir. Katılımcılara verilen geribildirim metni aşağıdaki gibidir:

> *"Sonuçlar, önceki yapılmış araştırmalarda olduğu gibi bu araştırmada da* ***erkeklerin ve kadınların kişisel özellik puanları arasında önemli bir farklılık olmadığını göstermektedir****.*
>
> *Sizin puanınız, çalışmadaki erkek katılımcıların aldıkları ortalama puan ve kadın katılımcıların aldıkları ortalama puan aşağıdaki grafikte sunulmuştur."*

Grafik olarak sunulan geribildirimde ise kadın ve erkeklerin ortalamalarını temsil eden iki çan eğrisi birbirinin alanını %80`ni kapsayacak şekilde gösterilmiş ve katılımcının kendi puanı da grafik üzerinde yer almıştır.

4. koşul (ayrışma ihtiyacı, iç grubun statüsü düşük): Katılımcının puanı, iç grup ortalamasından 1 puan düşük, iç grup ortalaması ise dış grup ortalamasından 3 puan düşük bildirilmiştir. Geri kalan her şey, 3. Koşulda olduğu gibi düzenlenmiştir.

5. Koşul (nötr koşulu, iç grubun statüsü yüksek): Katılımcının puanı, iç grup ortalamasından 1 puan düşük, iç grup ortalaması ise dış grup ortalamasından 30 puan yüksek bildirilmiştir. Daha sonra sunulan metin ve grafik benzeşme koşulu ile aynıdır.

6. Koşul nötr koşulu, iç grup statüsü düşük): Katılımcının puanı, iç grup ortalamasından 1 puan düşük, iç grup ortalaması ise dış grup ortalamasından 30 puan

düşük bildirilmiştir. Daha sonra sunulan metin ve grafik benzeşme koşulu ile aynıdır. Tüm koşullarda sunulan geribildirim metinleri ve grafikleri Ek 7`de görülebilir.

3.2.2.4. *Cinsiyet Temelinde Kendini Kalıpyargılama Ölçeği*

Bireylerin cinsiyet temelinde kendini kalıpyargılama davranışlarını ölçmek amacıyla ön çalışma ile belirlenen toplam 17 sıfat, bir liste halinde katılımcılara sunulmuştur. Katılımcılardan bu sıfatların kendilerini ne kadar tanımladığını 7`li Likert derecelendirme ölçeğiyle (1 = Kesinlikle beni ifade etmiyor, 7 = Tamamen beni ifade ediyor) değerlendirmeleri istenmiştir. Listedeki sıfatların 5`i erkeksi (olumlu olanlar: kuvvetli ve ciddi; olumsuz olanlar: kaba, umursamaz, nezaketsiz). Listedeki sıfatların 6`i kadınsı özelliklerdir (olumlu olanlar: duygusal, uysal, evcimen; olumsuz olanlar: kırılgan, ürkek, çekingen). Geriye kalan 6 özellik ize kadınsılık/erkeksilik açısından nötr durumdadır (olumlu olanlar: kendisiyle dalga geçebilen, güvenilir, dakik; olumsuz olanlar: sıkıcı, aç gözlü, hareketsiz). Bu ölçek Ek 8`de görülebilir.

3.2.2.5. *Cinsiyet Grubu ile Özdeşleşme Ölçeği*

Cadinu ve arkadaşları (2013) tarafından tasarlanan 6 maddelik Cinsiyet grubu ile Özdeşleşme ölçeği araştırmacı tarafından Türkçe `ye çevrilerek çalışmada kullanılmıştır. Burada, kişinin ne ölçüde kendini cinsiyet grubuna ait hissettiği, cinsiyetinin kişi için ne düzeyde önemli olduğu gibi sorular sorulmuştur. Ölçeğin örnek bir maddesi: “Kendiniz ne ölçüde kadınlar (erkekler) grubuna ait hissediyorsunuz?”. Katılımcılar ölçüm aracını, 1 = “Hiç” ve 7 = “Tamamen” olmak üzere 7`li bir skalada yanıtlamıştır. Ölçeğin bu çalışmadaki Cronbach alfa değeri .80 olarak hesaplanmıştır. Bu ölçek, Ek 9`da görülebilir.

3.2.2.6. *Manipülasyon Kontrol Soruları Formu*

Deneysel manipülasyonun başarısını değerlendirmek için 7 soruyu içeren bir form oluşturulmuştur. İlk ikisi, katılımcıların kendilerine verilen geribildirim puanlarını hatırlayıp hatırlamadıklarını görmek içindir. Katılımcılardan kendi puanını ve ait olduğu cinsiyet grubunun puanının kaç olduğunu hatırlayıp yazmaları istenmektedir. Katılımcılardan bazısı kendi puanını ve iç grubun ortalama puanını doğru olarak hatırlayamasa da kendi puanının iç grup ve dış grup ortalamalarına kıyasla ne durumda olduğunu hatırlıyor olabilir. Üçüncü ve dördünce sorular, bunu saptayabilmek için hazırlanmıştır. Katılımcının kendi puanını iç grubun ortalamasına (üçüncü soru) ve dış grubun ortalamasına (dördüncü soru) kıyasla yüksek mi, düşük mü yoksa neredeyse aynı mı olduğu sorulmuştur. Beşinci ve altıncı sorular ise sahte geribildirimin beklenildiği şekilde benzeşme ve ayrışma ihtiyacı doğurup doğurmadığını test etmek için hazırlanmıştır. Önce, katılımcılardan kendilerine sunulan geribildirimin, kendisi ile iç grup (kadın ise diğer kadınlar, erkek ise diğer erkekler) arasındaki benzerlik/farklılık hakkında ne düşündürttüğünü derecelendirilmiş olarak hazırlanan 7 seçenek içinden seçmeleri istenmiştir (1 - "Diğer erkeklerden/kadınlardan tamamen farklı olduğumu düşündüm" ve 7 - "Diğer erkeklere/kadınlara tamamen benzediğimi düşündüm"). Sonra, katılımcılardan kendilerine sunulan geribildirimin, iç grubun dış gruba benzerliği/farklılığı hakkında ne düşündürttüğünü derecelendirilmiş olarak hazırlanan 7 seçenek içinden seçmeleri istenmiştir (1 – "Kadınların erkeklerden tamamen farklı olduğumu düşündüm" ve 7 – "Kadınların erkeklere tamamen benzediğini düşündüm"). Manipülasyon kontrol soruların sonuncusu (7. soru) ise katılımcının teste ve testten aldığı puanlara olan güvenine ilişkin bir sorudur ve dörtlü derecelendirme ölçeği üzerinde cevaplandırılmıştır (1 – "hiç güvenmiyorum", 4 – "tamamen güveniyorum"). Manipülasyon kontrol soruları Ek 10`da verilmiştir.

3.2.3. İşlem

Ön çalışmada olduğu gibi, içerisinde formların yer aldığı çevrimiçi anket bağlantısı Bursa Uludağ Üniversitesi Toplulukları çevrimiçi gruplarında ve Bursa Uludağ Üniversitesi öğrenci çevrimiçi sınıf gruplarında paylaşılarak öğrenciler, anketi doldurmak için davet edilmiştir.

Bağlantıya tıklayarak araştırmaya dâhil olan katılımcılara araştırmanın amacının, Bursa Uludağ Üniversitesi`nde eğitim alan erkek ve kadın öğrencilerin bazı özelliklerinin araştırmak olduğu bildirildi ve gönüllü katılım formu sunuldu. Gönüllü katılım formunu okuyup onaylayan katılımcıların anketin diğer sayfalarına geçmesine izin verildi (bknz Ek 11). Katılımcılar ilk olarak Demografik Bilgi Formunu doldurdu. Çalışmaya katılım kriterleri olan Bursa Uludağ Üniversitesi`nde öğrenci olmak ve hayatının büyük bir kısmını Türkiye`de geçirmek koşullarını karşılayanların anketin diğer sayfasına geçmelerine izin verildi.

Bir sonraki sayfada katılımcılara Ön Test materyali ve ardından sahte geribildirim sunuldu. Katılımcılar, çalışmanın 6 koşulundan birine, çevrimiçi platform tarafından seçkisiz olarak atandı ve katılımcıların karşısına hangi koşula atandıklarına bağlı olarak farklı birer sahte geribildirim formu geldi. Bu koşullar benzeşme-ayrışma ihtiyacının manipülasyonuna dayalı iki koşulun (iç grup statüsü yüksek veya düşük) çaprazlaması ile elde edildi. Benzeşme-ayrışma ihtiyaçlarının manipülasyonu, katılımcıların kendilerinin ön test puanı ile çalışmaya katılan hemcinslerinin (iç grup) aldıkları puanı arasındaki farkın büyük, küçük veya neredeyse aynı olması ile sağlandı. İç grup statüsünün konumuna dair manipülasyon ise katılımcıların hemcinslerinin ön test puan ortalaması (iç grup puanı) ile karşı cinsten katılımcıların ön test puan ortalaması (dış grup puanı) arasındaki farkın yönüne (iç grubunki daha yüksek veya dış grubunki daha yüksek) göre belirlendi. Çalışmanın her bir koşulunda yer alan katılımcı sayısını Tablo 4`de görülebilir. Katılımcılara sunulan puanlar ise Tablo 5`te özetlenmiştir.

Sahte geribildirimlerin ardından katılımcılara sırasıyla Cinsiyet Temelli Kendini Kalıpyargılama Ölçeği, Manipülasyon Kontrol Soruları ve Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme

sunuldu. Ardından, katılımcılara teşekkür edilerek çalışma sonuçları hakkında daha detaylı bilginin ileride kendilerine gönderilebilmesi için e-posta adresleri istendi. Çalışmanın veri toplama aşamasının tamamlanmasının ardından, toplanan adreslere deney sonrası bilgilendirme formu gönderildi (bknz. Ek 12).

Tablo 4. Katılımcıların koşullara göre dağılımı

			Benzeşmeye ihtiyaç	TOPLAM	İhtiyaçların-tetiklenmediği-koşul	TOPLAM	Ayrışmaya ihtiyaç	TOPLAM
Erkek	Yüksek statü	Yüksek özdeşleşme	5	16	5	11	6	13
		Düşük özdeşleşme	11		6		7	
	Düşük Statü	Yüksek özdeşleşme	2	11	4	11	4	8
		Düşük özdeşleşme	9		7		4	
	TOPLAM	Yüksek özdeşleşme	7	27	9	22	10	21
		Düşük özdeşleşme	20		13		11	
Kadın	Yüksek statü	Yüksek özdeşleşme	19	37	26	39	16	32
		Düşük özdeşleşme	18		13		16	
	Düşük Statü	Yüksek özdeşleşme	18	25	21	28	13	28
		Düşük özdeşleşme	17		7		15	
	TOPLAM	Yüksek özdeşleşme	37	62	47	67	29	62
		Düşük özdeşleşme	25		20		31	
TOPLAM				89		89		83

Tablo 5. Katılımcılara sunulan geri bildirim puanları

Koşullar	Puanlar			Puanlar arası fark	
	Katılımcının puanı	İç grup ortalaması	Dış Grup ortalaması	Katılımcı puanı ve iç grup ortalaması arasındaki fark	İç grup ve dış grup ortalamaları arasındaki fark
İç grup yüksek statü					
Benzeşme	47	59	29	-12	30
Nötr	58	59	29	-1	30
Ayrışma	61	62	59	-1	3
İç grup düşük statü					
Benzeşme	41	29	59	12	-30
Nötr	28	29	59	-1	-30
Ayrışma	58	59	62	-1	-3

3.2.4. Bulgular

3.2.4.1. *Katılımcıların Cinsiyet Grubu ile Özdeşleşme Düzeyine göre Gruplandırılmaları*

Hipotezlerin bazısı (H3, H4 ve H6), cinsiyet grubu ile özdeşleşmesi yüksek ve düşük olan katılımcıların kıyaslanmasını gerektirdiğinden, katılımcıların Cinsiyet Grubu ile Özdeşleşme testinden aldıkları ortalama ve medyan puanları hesaplanmıştır. Ortalama değerin 5.14 (*SS.* = 1.10) ve medyan değerinin ise 5.33 olduğu görülmüştür. Medyan bölünmesi *(median split)* yöntemi ile katılımcılar, cinsiyet grubuyla özdeşleşmesi yüksek (*n* = 139, *Ort.* = 5.94, *SS.* = 0.42) ve düşük (*n* = 120, *Ort.* = 4.22, *SS.* = 0.91) olarak iki gruba ayrılmıştır. Cinsiyet grubuyla özdeşleşmesi yüksek olanlar 113 kız ve 26 erkek iken, cinsiyet grubuyla özdeşleşmesi düşük olanlar 76 kız ve 44 erkektir. Kadınların cinsiyet grubu ile özdeşleşmesi (*Ort.* = 5.33, *SS.* = .97) erkeklerin cinsiyet grubu ile özdeşleşmesinden (*Ort.* = 4.66, *SS.* = 1.29) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($t(257) = -4.56$ $p < .01$).

3.2.4.2. *Manipülasyon kontrolüne Yönelik Analizler*

Katılımcılardan kendi puanlarını ve iç grubun puanını tahmin etmelerinin istendiği ilk iki manipülasyon kontrol sorusuna çalışmaya katılan 259 katılımcıdan 258`nin soruya doğru veya yanlış bir tahminde bulunduğu, birinin boş bıraktığı görülmüştür. Katılımcılardan kendi puanı ile iç grubun puanını kıyaslamasının istendiği soruya (manipülasyon kontrol sorularından üçüncüsü) ise katılımcılardan %95`nin; iç grubun puanı ile karşı cinsiyet grubunun puanını kıyaslamalarının istendiği soruya (manipülasyon kontrol sorularından dördüncüsü) %93`nün doğru cevap verdiği belirlenmiştir. Böylece katılımcıların kendilerine sunulmuş olan geribildirimlere dikkat ettikleri sonucuna varılmış ve bu aşamada katılımcılardan herhangi biri elenmemiştir.

Bundan sonra sunulan geribildirimlerin katılımcılarda beklenen manipülasyonu sağlayıp sağlamadığını belirlemek amacıyla analizler yapılmıştır.

İlk olarak, benzeşme manipülasyonun çalışıp çalışmadığını ölçmek amacıyla katılımcının kendi puanının iç gruptan ne ölçüde benzer veya farklı olduğunu belirtilmesi istendiği soruya verilen yanıtlar üzerinde 2 cinsiyet (erkek, kadın) x 3 ihtiyaçlar (benzeşme ihtiyacı, ayrışma ihtiyacı, nötr) x 2 özdeşleşme düzeyi (yüksek, düşük) x 2 ihtiyacın yönü (yüksek statü, düşük statü) şeklinde Faktöriyel ANOVA yapıldı. Verilerin araştırma koşullarına normal dağıldığı varsayımını sınamak üzere Kolmogorov-Smirnov testinin, varyans homojenliği varsayımını test etmek için ise Levene testinin sonuçları incelendi. Varyans dağılımın normal dağılımdan anlamlı derecede farklı olduğu ve homojenlik varsayımının karşılanmadığı belirlendi. ANOVA analizi ile ihtiyaçların temel etkisi bulunmuştur ($F(2, 234) = 41.8$, $p < .01$, $\eta_p^2 = .26$). Beklenildiği gibi benzeşme ihtiyacının tetiklendiği koşuldaki (*Ort.* = 3.08, *SS.* = 0.15) katılımcılar, kendileri ile iç grup üyelerinin arasındaki benzerliği ihtiyaçların tetiklenmediği (*Ort.* = 4.67, *SS.* = 0.14) ve ayrışma ihtiyacının tetiklendiği (*Ort.* = 4.83, *SS.* = 0.14) koşullardaki katılımcılara kıyasla daha az olarak bildirmiştir. Diğer etkiler anlamlı bulunmamıştır.

İkinci olarak, ayrışma ihtiyacı manipülasyonun çalışıp çalışmadığını ölçmek amacıyla katılımcıdan iç grubun ortalaması ile dış grubun ortalamasının ne ölçüde benzer

veya farklı olduğunu belirtilmesi istenilen soruya verilen yanıtla üzerinde 2 cinsiyet (erkek, kadın) x 3 ihtiyaçlar (benzeşme ihtiyacı, ayrışma ihtiyacı, nötr) x 2 özdeşleşme düzeyi (yüksek, düşük) x 2 ihtiyacın yönü (yüksek statü, düşük statü) şeklinde Faktöryel ANOVA yapıldı. Kolmogorov-Smirnov testi, verilerin ihtiyaç koşullarına göre dağılımının normal dağılımdan farklı olduğunu ve Levene testi ise varyansların homojen olmadığını göstermiştir. ANOVA sonucu, ihtiyaçların temel etkisi olduğu bulunmuştur ($F(2, 234) = 47.2$, $p < .01$, $\eta_p^2 = .288$). Beklenildiği gibi ihtiyaçların tetiklenmediği (*Ort.* = 2.28, *SS.* = 0.15) ve benzeşme ihtiyacının tetiklendiği (*Ort.* = 2.67, *SS.* = 0.16) koşullardaki katılımcılar, kadın-erkek farklılıklarını ayrıştırma ihtiyacının tetiklendiği koşuldaki (*Ort.* = 4.21, *SS.* = 0.15) katılımcılara kıyasla daha büyük algılamaktadır.

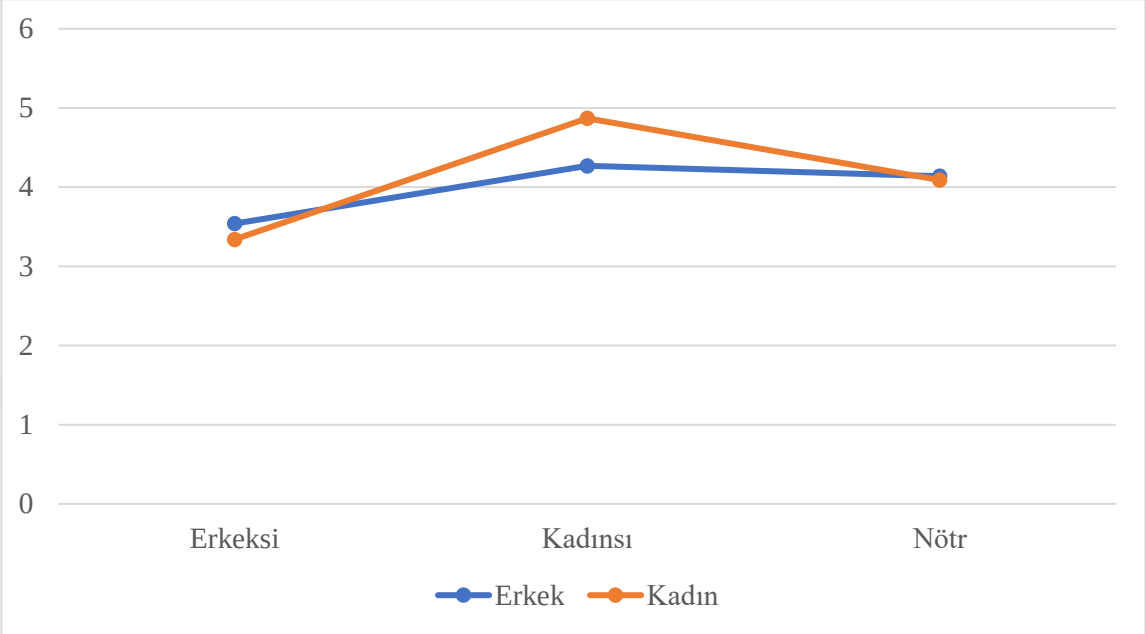
3.2.4.3. *Cinsiyet Temelli Kendini Kalıpyargılama Üzerindeki Etkiler*

Kendini cinsiyet temelinde kalıpyargılama üzerindeki etkileri incelemek üzere 2 cinsiyet (erkek, kadın) x 3 ihtiyaçlar (benzeşme ihtiyacı, ayrışma ihtiyacı, nötr) x 2 grubun statüsü (yüksek statü, düşük statü) x 2 iç grupla özdeşleşme düzeyleri (yüksek, düşük) x 3 kalıpyargı türleri (erkeksi, kadınsı, nötr) x 2 kalıpyargı değeri (olumlu, olumsuz) şeklinde karma ANOVA yapıldı. Mauchly`s Sphericity testi kalıpyargı türleri için varyansların homojen olmadığını göstermiştir ($X^2(2) = 46.7$, $p = .00$). Bu yüzden Greenhouse-Geisser ($\varepsilon = .85$) düzeltilmiş serbestlik derecesi kullanılmıştır. Kalıpyargıların olumlu/olumsuz değerleri ve onların kalıpyargı türleri ile etkileşimi için varyansların homojenliği varsayımı karşılanmıştır.

Benzeşme ve ayrışma ihtiyaçlarının tetiklendiği koşullarda erkekler ve kadınların cinsiyet temelinde kendini kalıpyargılama düzeylerinin ihtiyaçların tetiklenmediği koşuluna kıyasla daha fazla görüleceği hipotezinin (H1) desteklenip desteklenmediğini analiz etmek için ve bu etkinin kadınlarda erkeklerden daha fazla görüleceği hipotezinin (H2) desteklenip desteklenmediğini görmek için 2 (cinsiyet: erkek, kadın) x 3 (benzeşme ihtiyacı, ayrışma ihtiyacı, nötr) x 3 (kalıpyargı türleri: erkeksi, kadınsı, nötr) arasındaki ortak etki incelenmiştir. Bu etkinin anlamlı olmadığı görülmüştür ($F(3.39, 398) = 0.44$, $p =$

. 752, η_p^2 = .004). Yani, koşullara göre kalıpyargı türlerinin kullanımı erkekler ve kadınlar arasında farklılaşmamıştır. Dolayısıyla, H1 ve H2 desteklenmemiştir. Ancak, kalıpyargı türlerinin temel etkisi bulunmuştur (F(1.70, 398) = 102, p < .01, η_p^2 = .302). Daha sonra kontrast karşılaştırmalar ile katılımcıların kendilerini tanımlamada erkeksi özellikleri kullanımlarının (*Ort.* = 3.44, *SS.* = 0.55) bütün kalıpyargıların (erkeksi, kadınsı, nötr) birlikte ortalamasından anlamlı derecede düşük olduğu (F(1, 235) = 146, p < .01, η_p^2 = .384) ve kadınsı özellikleri kullanımlarının ise (*Ort.* = 4.57, *SS.* = 0.76) bütün kalıpyargıların (erkeksi, kadınsı, nötr) birlikte ortalamasından anlamlı derecede fazla olduğu görülmüştür (F(1, 235) = 105, p < .01, η_p^2 = .309). Bu sonuçlar, cinsiyetten ve manipülasyon koşullarından bağımsız olarak, erkeksi özelliklerin kendini tanımlamada daha az kullanıldığına ve kadınsı özelliklerin daha fazla kullanıldığına işaret etmektedir. Ayrıca, 2 (cinsiyet: erkek, kadın) x 3 (kalıpyargı: erkeksi, kadınsı, nötr) kalıpyargıların türlerinin ikili etkileşimi anlamlı bulunmuştur (F(1.70, 398) = 14.26, p < .01, η_p^2 = .302). Bu etki, diğer koşullar göz ardı edildiğinde kalıpyargı türlerinin kullanımının kadınlar ve erkekler arasında farklılık olduğunu göstermektedir. Daha sonraki kontrast kıyaslamaları sonucu, kadın ve erkek grupları kıyaslandığında erkeksi özelliklerin kullanımının bütün kalıpyargıların (erkeksi, kadınsı, nötr) birlikte ortalamasından anlamlı derecede farklı olduğu (F(1, 235) = 10.23, p = .002, η_p^2 = .042) ve benzer şekilde kadınsı özelliklerin kullanımının bütün kalıpyargıların (erkeksi, kadınsı, nötr) birlikte ortalamasından anlamlı derecede farklı olduğu bulunmuştur (F(1, 235) = 22.06, p < .01, η_p^2 = .086). Etkileşim grafiğine bakıldığında hem erkeklerin hem de kadınların erkeksi özellikleri diğer özelliklere göre daha az, kadınsı özellikleri ise diğer özelliklere göre daha fazla kullandığı ve bu farkın kadınlarda erkeklere göre daha fazla olduğu görülebilir (Şekil 1). Bir başka deyişle, kalıpyargıların türüne hassasiyet kadınlarda erkeklere göre daha fazladır. Bu sonuçlar Tablo 5`te incelenebilir.

Şekil 1. Cinsiyete göre kalıpyargı türlerinin kullanımı

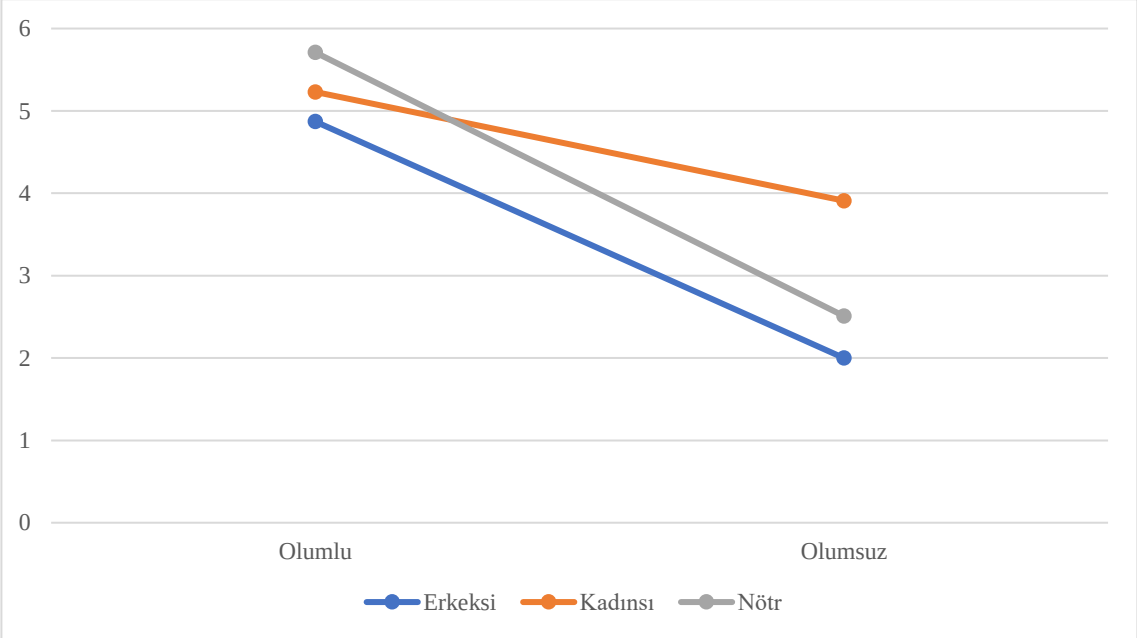

Hem erkek gruplarında hem de kadın gruplarında benzeşme-ayrışma manipülasyonun katılımcıların cinsiyet temelli kendini kalıpyargılama düzeyine etkisinin cinsiyet grubuyla özdeşleşme düzeyine göre değişeceği (H3) ve cinsiyet grubuyla özdeşleşmesi yüksek olan kadınlarda en çok görüleceği (H4) hipotezlerinin desteklenip desteklenmediğini görmek için 2 (cinsiyet: erkek, kadın) x 3 (ihtiyaç koşulları: benzeşme ihtiyacı, ayrışma ihtiyacı, nötr) x 2 (özdeşleşme düzeyleri: yüksek özdeşleşme, düşük özdeşleşme) x 3 (kalıpyargı türü: erkeksi, kadınsı, nötr) ortak etkisi incelenmiştir ve anlamlı bulunmamıştır (F(3.39, 398) = 1.03, p = .386, η_p^2 = .009). Yani, erkekler ve kadınlar kıyaslandığında ihtiyaç koşullarına göre kalıpyargı türlerinin kullanımının cinsiyet grubuyla özdeşleşmesi yüksek ve düşük olan bireyler arasında farklılaşamamaktadır. Dolayısıyla, H3 ve H4 desteklenmemiştir. Yalnızca özdeşleşme düzeyinin temel etkisi bulunmuştur (F(1, 235) = 6.22, p = .013, η_p^2 = .026). Buna göre, manipülasyon koşullarına ve kalıpyargı türüne bakmaksızın, cinsiyet grubuyla özdeşleşmesi yüksek olan bireylerin kalıpyargıları kullanması özdeşleşmesi düşük olanlara göre daha fazladır (yüksek özdeşleşme için: *Ort.* = 4.15, *SS.* = 0.6; düşük özdeşleşme için: *Ort.* = 3.94, *SS.* = 0.55).

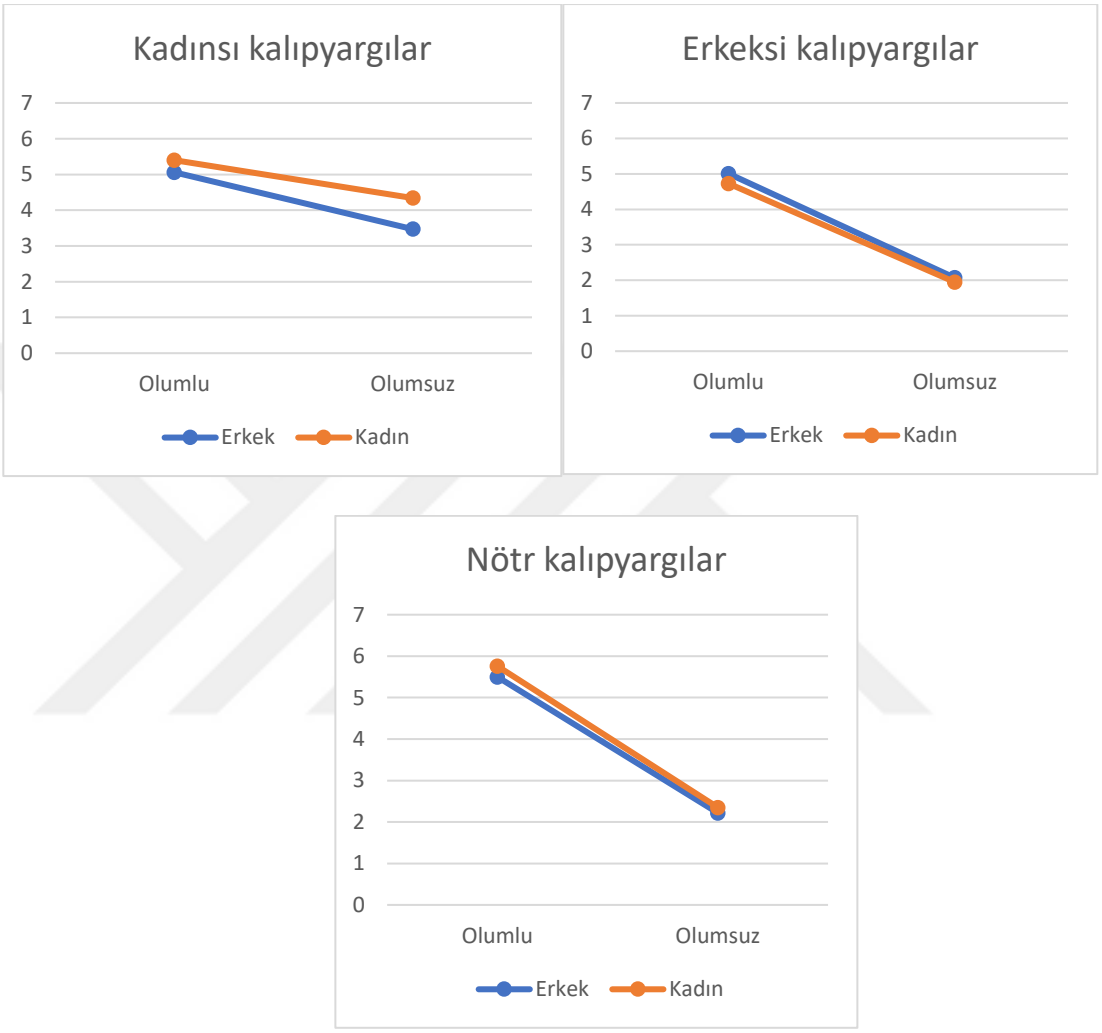
Benzeşme ve ayrışma ihtiyaçlarının cinsiyet temelli kendini kalıpyargılama üzerindeki etkisinin kadınlarda hem olumlu hem olumsuz kalıpyargılar için geçerli olacakken, erkeklerde bu etkinin olumsuz kalıpyargılardan çok olumlu kalıpyargılar için geçerli olacağı şeklindeki hipotezin (H5) desteklenip desteklenmediğini görmek için 2 (cinsiyet: erkek, kadın) x 3 (ihtiyaç koşulları: benzeşme ihtiyacı, ayrışma ihtiyacı, nötr) x 3 (kalıpyargı türü: erkeksi, kadınsı, nötr) x 2 (kalıpyargı değeri: olumlu, olumsuz) ortak etkisi incelenmiştir ve anlamlı olmadığı görülmüştür ($F(4, 470) = 2.27$, $p = .066$, $\eta_p^2 = .019$). Dolayısıyla, H5 desteklenmemiştir. Ancak, kalıpyargı değerinin temel etkisi bulunmuştur ($F(1, 235) = 769$, $p < .01$, $\eta_p^2 = .765$). Yani, olumlu kalıpyargıların kullanımı (*Ort.* = 5.27, *SS.* = 0.59), olumsuz kalıpyargıların kullanımından (*Ort.* = 2.81, *SS.* = 0.64) anlamlı derecede daha fazladır. 3 (kalıpyargı türü: erkeksi, kadınsı, nötr) x 2 (kalıpyargı değeri: olumlu, olumsuz) etkileşimi anlamlı bulunmuştur ($F(2, 470) = 129$, $p < .01$, $\eta_p^2 = .359$). Yani, katılımcıların kendilerini tanımlamada kullandıkları olumlu ve olumsuz kalıpyargıların oranı, söz konusu kalıpyargıların erkeksi, kadınsı veya nötr oluşuna göre farklılaşmaktadır. Takip eden kontrast analizlerin sonucunda kendini tanımlamada olumlu ve olumsuz nitelikteki erkeksi özelliklerin kullanım düzeyleri arasındaki fark, bütün olumlu ve olumsuz kalıpyargıların (erkeksi, kadınsı, nötr) kullanımı arasındaki farkın büyüklüğü ile kıyaslandığında anlamlı bir farklılık elde edilmektedir ($F(1, 235) = 27.40$, $p < .01$, $\eta_p^2 = .112$); aynısı olumlu ve olumsuz nitelikteki kadınsı özelliklerin kullanım düzeyler arasındaki fark için de geçerlidir ($F(1, 235) = 246$, $p < .01$, $\eta_p^2 = .511$). Şekil 2`deki etkileşim grafiğine bakıldığında hem kadınsı hem erkeksi kalıpyargılar için olumlu kalıpyargıların kullanımının olumsuz kalıpyargılardan daha fazla olduğu ancak bu farkın büyüklüğünün, kadınsı kalıpyargılar için erkeksi kalıpyargılara göre daha az olduğu görülebilir. Yani kendini tanımlamada olumlu kalıpyargıları çok, olumsuzları ise az kullanma eğilimi erkeksi kalıpyargılar söz konusu olduğunda daha yüksektir. Tüm kalıpyargılar arasında katılımcıların kendini tanımlamada en az tercih ettiklerinin erkeksi olumsuz nitelikteki kalıpyargılar olduğu görülmektedir. Son olarak, 2 (cinsiyet: erkek, kadın) x 3 (kalıpyargı türü: erkeksi, kadınsı, nötr) x 2 (kalıpyargı değeri: olumlu, olumsuz) üçlü etkileşimi anlamlı bulunmuştur ($F(2, 470) = 4.19$, $p = .016$, $\eta_p^2 = .018$). Bunun anlamı, kendilerini tanımlamada olumlu ve olumsuz kalıpyargıları kullanma düzeylerindeki farkta

cinsiyete göre değişimin, kalıpyargının türüne (erkeksi, kadınsı ve nötr) bağlı olduğudur. Kontrast karşılaştırmalar, olumlu kalıpyargıları olumsuz kalıpyargılardan daha fazla kullanmada kadın-erkek farkının yalnızca kadınsı kalıpyargılarda olduğunu göstermektedir ($F(1, 235) = 6.16$, $p = .014$, $\eta_p^2 = .026$). Etkileşim grafiklerine bakıldığında, erkeksi ve nötr kalıpyargılar söz konusu olduğunda olumlu ve olumsuz kalıpyargıların kullanımının kadın ve erkeklerde benzer şekilde görüldüğü, fakat kadınsı kalıpyargılarda olumlu kalıpyargıları olumsuzlardan daha çok kullanma eğiliminin erkeklerde kadınlara kıyasla daha fazla olduğu görülmektedir (Şekil 3). Yani erkekler, kendilerini olumsuz kadınsı özelliklerle tanımlamaktan kaçınmıştır. Bu sonuçlar Tablo 6`da incelenebilir.

Şekil 2. Kalıpyargının türüne göre olumlu ve olumsuz kalıpyargıların kullanımı

Şekil 3. Erkek ve kadın gruplarında kadınsı, erkeksi ve nötr kalıpyargıların olumlu/olumsuz değerine göre kullanımı.

Benzeşme-ayrışma ihtiyaçlarının manipülasyonunun kendini kalıpyargılama üzerindeki etkisi, hem erkek hem kadın gruplarında katılımcılarda özdeşleşme düzeyi yüksek olanlarda hem olumlu hem olumsuz kalıpyargılar için geçerli olacakken, cinsiyetle özdeşleşme düzeyi düşük olanlarda bu etki olumsuz kalıpyargılardan çok olumlu kalıpyargılar için geçerli olacaktır (H6) hipotezini test etmek için 2 (cinsiyet erkek, kadın) x 3 (ihtiyaçlar: benzeşme ihtiyacı ayrışma ihtiyacı, nötr) x 2 (özdeşleşme düzeyi: yüksek özdeşleşme, düşük özdeşleşme) x 3 (kalıpyargı türü: erkeksi, kadınsı, nötr) x 2 (kalıpyargı değeri:

olumlu, olumsuz) etkileşimi analiz edildi ve anlamlı olmadığı görüldü ($F(4, 470) = 1.03$, $p = .480$, $\eta_p^2 = .006$). Yani, olumlu ve olumsuz kalıpyargıların kullanımı kadın ve erkek gruplarında özdeşleşme düzeylerine göre değişmemektedir.

Benzeşme-ayrışma manipülasyonun cinsiyet temelli kendini kalıpyargılama üzerindeki etkisi statüden bağımsız olarak gerçekleşiyor (H7) hipotezini sınamak için sonuçları anlamsız olarak beklenilen 2 (statü: yüksek, düşük) x 3 (ihtiyaç koşulları: benzeşme ihtiyacı, ayrışma ihtiyacı, nötr) etkileşiminin analizi, ihtiyaç koşullarının kendini kalıpyargılama üzerindeki etkisi bulunmadığı için yapılamamıştır (ihtiyaç koşullarının temel etkisi ($F(2, 235) = 2.33$ $p = .100$, $\eta_p^2 = .019$). Daha sonra hem yüksek statü koşulunda hem de düşük statü koşulunda benzeşme-ayrışma manipülasyonlarının kendini kalıpyargılama üzerinde etkileri incelenmiş burada da ihtiyaç koşullarının etkisi bulunmamıştır.

Yukarıdaki sonuçlar, benzeşme ve ayrışma manipülasyonlarının etkisi ile kadınlar ve erkekler arasında cinsiyet temelli kendini kalıpyargılamada farklılaşma olmadığını göstermektedir. Benzeşme ve ayrışma manipülasyonların erkek ve kadın grupları içerisinde kendini kalıpyargılamada farklılaşmaya yol açtığını belirlemek için her iki cinsiyet grubunda ayrı ayrı 3 (ihtiyaçlar: benzeşme ihtiyacı, ayrışma ihtiyacı, nötr) x 2 (grubun statüsü: yüksek statü, düşük statü) x 2 (iç grupla özdeşleşme düzeyleri: yüksek, düşük) x 3 (kalıpyargı türleri erkeksi, kadınsı, nötr) x 2 (kalıpyargı değeri: olumlu, olumsuz) şeklinde karma ANOVA yapıldı. Yalnız kadınlar için ihtiyaçların temel etkisi bulunmuştur ($F(2, 117) = 3.50$, $p = .032$, $\eta_p^2 = .038$). İkili karşılaştırmalara bakıldığında, beklenilenin aksine benzeşmenin tetiklendiği koşulda kadın katılımcılarda kendini cinsiyet temelinde kalıpyargılamanın, nötr koşuldakine kıyasla düşük olduğu görülmüştür. Tablo 5`te verilen ortalama değerlerden erkeklere ait olanlara bakıldığında, erkeklerde hem benzeşme hem ayrışma ihtiyaçlarının tetiklendiği koşullardaki kendini kalıpyargılama, ihtiyaçların tetiklenmediği koşuldakine kıyasla düşük gözükse de (özellikle ayrışma ihtiyacın tetiklendiği koşulunda daha düşük) ancak bu etki istatistiksel anlamlılık düzeyinde değildir.

Tablo 6. İhtiyaç Koşullarına, Cinsiyete ve Kalıpyargı Türlerine Göre Cinsiyet Temelli Kendini Kalıpyargılama Ortalaması

		Benzeşme		İhtiyaç yok		Ayrışma		TOPLAM	
		Ort.	*SS.*	*Ort.*	*SS.*	*Ort.*	*SS.*	*Ort.*	*SS.*
Erkek	erkeksi	3.63	0.17	3.73	0.16	3.25	0.16	3.56	0.09
	kadınsı	4.22	0.27	4.37	0.24	4.21	0.25	4.27	0.15
	nötr	4.32	0.21	4.24	0.19	3.86	0.20	4.14	0.12
	TOPLAM	4.06	0.16	4.11	0.15	3.77	0.15	3.98	0.07
Kadın	erkeksi	3.26	0.10	3.36	0.10	3.39	0.10	3.34	0.06
	kadınsı	4.60	0.13	5.06	0.13	4.95	0.12	4.87	0.08
	nötr	4.01	0.09	4.22	0.09	4.05	0.09	4.09	0.05
	TOPLAM	3.95	0.07	4.21	0.07	4.13	0.07	4.10	0.04
TOPLAM	erkeksi	3.45	0.10	3.54	0.09	3.32	0.10	3.44	0.06
	kadınsı	4.41	0.14	4.71	0.13	4.58	0.13	4.57	0.08
	nötr	4.16	0.10	4.23	0.09	3.95	0.09	4.11	0.05
	TOPLAM	4.01	0.08	4.16	0.07	3.95	0.08		

Tablo 7: Kadın ve Erkek gruplarında kalıpyargı türlerinin (erkeksi, kadınsı ve nötr) manipülasyon koşullarına ve olumlu/olumsuz değerine göre kullanımı

		Erkek		Kadın		TOPLAM	
		Olumlu *Ort.(SS.)*	Olumsuz *Ort.(SS.)*	Olumlu *Ort.(SS.)*	Olumsuz *Ort.(SS.)*	Olumlu *Ort.(SS.)*	Olumsuz *Ort.(SS.)*
Benzeşme	Erkeksi	5.08	2.19	4.56	1.87	4.86	2.03
		(0.28)	(0.23)	(0.16)	(0.14)	(0.16)	(0.13)
	Kadınsı	4.78	3.65	5.28	3.91	5.03	3.78
		(0.26)	(0.30)	(0.15)	(0.17)	(0.15)	(0.17)
	Nötr	5.83	2.80	5.66	2.35	5.75	2.58
		(0.23)	(0.28)	(0.14)	(0.16)	(0.13)	(0.16)
	TOPLAM	5.23	2.88	5.20	2.71	5.21	2.80
		(0.18)	(0.20)	(0.11)	(0.12)	(0.11)	(0.12)
Kontrol	Erkeksi	5.53	2.03	4.69	2.02	5.06	2.03
		(0.26)	(0.21)	(0.16)	(0.14)	(0.15)	(0.13)
	Kadınsı	5.30	3.43	5.40	4.71	5.35	4.08
		(0.24)	(0.27)	(0.15)	(0.17)	(0.14)	(0.16)
	Nötr	5.73	2.74	5.81	2.61	5.74	2.68
		(0.21)	(0.26)	(0.13)	(0.16)	(0.13)	(0.15)
	TOPLAM	5.49	2.74	5.30	3.12	5.40	2.93
		(0.17)	(0.18)	(0.11)	(0.12)	(0.10)	(0.11)
Ayrışma	Erkeksi	4.51	1.98	4.84	1.95	4.66	1.96
		(0.26)	(0.22)	(0.15)	(0.13)	(0.15)	(0.13)
	Kadınsı	5.09	3.34	5.22	4.38	5.31	3.86
		(0.24)	(0.28)	(0.14)	(0.16)	(0.14)	(0.16)
	Nötr	5.50	2.22	5.76	2.35	5.63	2.82
		(0.22)	(0.26)	(0.13)	(0.15)	(0.13)	(0.15)
	TOPLAM	5.03	2.51	5.37	2.89	5.20	2.70
		(0.17)	(0.19)	(0.10)	(0.11)	(0.10)	(0.11)
TOPLAM	Erkeksi	5.01	2.07	4.73	1.95	4.87	2.01
		(0.15)	(0.13)	(0.09)	(0.08)	(0.09)	(0.07)
	Kadınsı	5.06	3.47	5.40	4.34	5.23	3.91
		(0.14)	(0.17)	(0.08)	(0.10)	(0.08)	(0.10)
	Nötr	5.69	2.59	5.74	2.44	5.71	2.51
		(0.12)	(0.15)	(0.08)	(0.09)	(0.07)	(0.09)
	TOPLAM	5.25	2.71	5.29	2.91	5.27	2.81
		(0.12)	(0.13)	(0.06)	(0.06)	(0.06)	(0.06)

4. TARTIŞMA

Mevcut tez çalışması, Optimal Ayrışma Kuramı`ndaki, kişilerin iki temel sosyal ihtiyacını – bir gruba ait olma ve başkalarından farklı olma – karşılamak üzere kendini kalıpyargılama davranışı sergilediği iddiasını cinsiyet temelli gruplar üzerinde test etmeyi amaçlamıştır. Mevcut tezde sınanan temel iddia, hem bireylerin kendilerini bir cinsiyet grubuna ait hissetme ihtiyaçlarının, hem de ait oldukları cinsiyet grubunu karşı cinsiyet grubundan ayrıştırma ihtiyaçlarının cinsiyet temelinde kendini kalıpyargılama yöntemi ile bilişsel yolla karşılanabileceğidir.

Çalışmayı yürütebilmek için öncelikle; çalışma örneklemini oluşturan üniversite öğrencileri arasında, olumlu ve olumsuz olarak nitelendirilen erkeksi, kadınsı ve nötr (cinsiyet açısından ayrışmayan) kalıpyargıları en iyi temsil eden sıfatların belirlenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla bir ön çalışma yürütülmüş, bu ön çalışmada Bursa Uludağ Üniversitesi öğrencilerinin görüşleri doğrultusunda cinsiyete özel ve nötr ve yanı sıra olumlu ve olumsuz kalıpyargılar belirlenmiştir.

Ana çalışmada , benzeşme ihtiyacının tetiklendiği koşul ve ayrışma ihtiyacının tetiklendiği koşul ve ihtiyaçların tetiklenmediği (nötr) koşul olarak üç deneysel koşula atanan katılımcılara çeşitli özelliklerin kendilerini ne kadar iyi ifade ettiğini değerlendirmeleri istenen bir ön test uygulanmış ve ardından kendilerinin, ait oldukları cinsiyet grubunun ve karşı cinsiyet grubunun bu testten aldıkları puanlara ilişkin sahte bir geribildirim sunulmuştur. Benzeşme ihtiyacı koşuluna atanan katılımcılara ön testteki puanlarının kendi cinsiyet grubunun puanından farklı (yüksek veya düşük) olduğu ve diğer cinsiyet grubununkine ise daha yakın olduğu şeklinde sahte geribildirim verilmek suretiyle cinsiyet grubuna benzemeye yönelik ihtiyacın tetiklenmesi hedeflenmiştir. Bu manipülasyonun bir etkisi olarak, katılımcılarda kendini cinsiyet temelinde kalıpyargılamanın artması beklenilmiştir. Ayrışma ihtiyacı koşulundakilere ise kendilerinin, cinsiyet grubunun ve diğer grubun puanlarının benzer olduğu yönünde geribildirim verilerek cinsiyet grubunu ayrıştırmaya yönelik ihtiyacın tetiklenmesi hedeflenmiştir. Bu manipülasyonun etkisinin de tıpkı benzeşme ihtiyacını manipülasyonun etkisi gibi kendini cinsiyet temelinde kalıpyargılamada artış olması beklenilmiştir. Benzeşme, ayrışma ve nötr

koşullarının kendi içinde versiyonları yaratılmış, verilen geribildirimler katılımcıların ya kendi cinsiyet grubunun ya da diğer cinsiyet grubunun puanı daha yüksek olacak şekilde farklılaştırılmış, böylelikle –benzeşme/ayrışma koşullarının etkisinin yanı sıra, grubun statüsünü (puanını) düşük veya yüksek algılamanın etkisi de incelenmeye dahil edilmiştir. Ayrıca katılımcıların cinsiyetinin ve cinsiyet grubuyla özdeşleşme düzeylerinin ve cinsiyet kalıpyargıların olumlu/olumsuz oluşunun manipülasyon üzerindeki etkileri test edilmiştir. Bulgular, benzeşme ve ayrıma manipülasyonlarının beklendiği gibi çalıştığını, buna rağmen benzeşme/ayrışma/nötr koşullarında cinsiyet temelli kalıpyargılamanın farklılaşmadığını göstermiştir. Benzeşme ve ayrışma ihtiyaçlarının her birinin tetiklenmesinin neden kendini cinsiyet temelinde kalıpyargılamayı artırmamış olabileceğine dair bazı argümanlar, aşağıda ayrı ayrı verilmiştir.

Önceki bazı çalışmalar, iç grupla benzerlik algısı manipülasyon yoluyla azaltıldığında, bunun her zaman beklendik sonuçları (örneğin, iç gruba benzemediğine dair geribildirimin iç grup yanlılığını artırması) doğurmadığını göstermiştir (Jetten, Branscombe ve Spears, 2002; Noel, Wann ve Branscombe, 1995). Noel ve diğerlerinin (1995) sonuçlarına göre, bir öğrenci topluluğunda, grubun periferinde yer aldığını (grubun üyelerine pek benzemediğini) düşünen katılımcıların, kendini grubun tipik bir üyesi olarak gören katılımcılara kıyasla daha fazla iç grup yanlılığı sergilemelerinin, sadece diğer grup üyeleri tarafından gözlendikleri koşulda ortaya çıktığı bulunmuştur. Başkaları kendilerini gözlemlediğinde dış gruba yönelik negatif yönelim göstermişlerdir. Söz konusu çalışmada iç grup yanlılığının, grup periferindeki katılımcılar tarafından gruba dâhil olma ve diğer üyelere kendini kabul ettirme aracı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Jetten ve diğerlerinin (2002) çalışmasında ise kendisinin bir grubun periferinde olduğuna dair sahte geribildirim verilen katılımcılarda iç grup yanlılığının, ileride gruptaki pozisyonlarının merkeze doğru kayabileceği şeklinde bir beklentileri olduğunda arttığını göstermiştir. Söz konusu çalışmalar, mevcut tez çalışmasındaki gibi Optimal Ayrışma Kuramı bağlamında yapılmış değildir ve katılımcıların benzeşme ve ayrışma ihtiyaçları manipüle edilmemiştir; yine de bu çalışmaların bulguları, mevcut tez çalışmasında benzeşme ihtiyacı tetiklenen katılımcıların kendilerinden beklenen davranışı (kendini cinsiyet grubu temelinde

kalıpyargılama) sergilemeyişlerinin nedenini anlamaya yönelik ipuçları sunmaktadır. Öncelikle, mevcut tez çalışmasında katılımcıların gösterdikleri kendini kalıpyargılama davranışının izleyicisi yoktur ve katılımcılara verilen bilgilerin gizli tutulacağı kendilerine söylenmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada kendini cinsiyet temelinde kalıpyargılamak, başkalarına cinsiyet grubunun tipik bir üyesi olduklarına dair izlenim verme amacına hizmet etmemiştir. İkincil olarak, sahte geribildirim puanları verilirken grup içi konumlarının ileride değişebileceği ile ilgili bilgi verilmemiştir. Bu tez çalışmasının deneysel paradigmasının kurgulanmasında Pickett ve diğerlerinin (2002) makalesindeki ilk çalışma örnek alınmıştır. Makalede sunulan çalışmalardan birinde, Ohio Üniversitesi onur öğrencileri, topladıkları puanlar esasında diğer onur öğrencilerle bir konu üzerinde tartışacaklarına ve puanların oturumu gerçekleştirmek için kullanılacağına inandırılmıştı. Mevcut tez çalışmasının kurgusunda da katılımcıların sonradan bir araya gelecekleri yönünde bir sahte bilgi verilseydi, benzeşme ihtiyacı belirgin kılınan gruptakilerde kendini cinsiyet temelinde kalıpyargılama daha fazla eğilim ortaya çıkabilirdi.

Önceki bazı çalışmalara göre, iç grup-dış grup benzerliğini kişiler her zaman bir tehdit unsuru olarak algılamaz ve tehdit hissi olmadığında, söz konusu benzerliğin doğurması beklenen sonuçlar, ortaya çıkmayabilir. Örneğin, Henderson-King, D. Henderson-King, Zhermer, Posokhova ve Chiker (1991) birlikte yaptıkları çalışmada Ruslar`ın Slav ırkından olan çeşitli gruplara yönelik algıları (bu grup Ruslara ne kadar benziyor ve ne ölçüde Ruslara yönelik tehdit oluşturuyor) ölçülmüş ve iç grup yanlılıkları incelenmiştir. Sonuçlara göre, eğer dış grup bir tehdit olarak algılanıyorsa, o grupla iç grup arasındaki algılanan benzerlikteki artışla birlikte iç grup yanlılığı da artmış, fakat eğer dış grup bir tehdit olarak algılanmıyorsa tam tersine azalmıştır. Roccas ve Schwartz (1993: 591) ise gruplar arası benzerliğin kişinin grup kimliğini ifade etmesine yönelik bir tehdit oluşturabilmesi için gruplar arası kıyaslanan boyutun grup kimliğini ifade edilmesine önemli katkıda bulunan bir özellik olması gerektiğini bildirmiştir. Benzerlik o zaman kabul edilemez ki dış grup, iç grubun kıyaslanan boyut açısından üstünlüğüne tehdit oluştursun veya mevcut farklılığın meşruluğuna şüphe yaratsın. Görünen o ki bu tez çalışmasında araştırmanın maksadının "Uludağ Üniversitesinde eğitim alan kadınların ve erkeklerin bazı

özelliklerinin araştırılması" şeklinde bildirilmesi ve verilen sahte geribildirim metninde "Sonuçlar, önceki yapılmış araştırmalarda olduğu gibi bu araştırmada da kadınları ve erkekler arasında önemli bir farklılık olmadığını göstermektedir" şeklinde bir bildirim, ortaya net bir kıyaslama boyutunu koymamaktadır ve kadınsılık/erkeksiliğe herhangi bir tehdit oluşturamamaktadır.

Mevcut çalışmada benzeşme ve ayrışma koşullarında katılımcılara verilen sahte bildirimler, hem erkek hem de kadın katılımcıların kendini kalıpyargılamalarında azalma ile sonuçlanmış, özellikle benzeşme koşulundaki kadınların kendini kalıpyargılamasında azalma anlamlı düzeyde olmuştur. Bu bulgular, kendini iç grubunun diğer üyeleri kıyaslayan bireyin kendi cinsiyet grubunu oldukça geniş ve kapsayıcı olarak algılaması sonucu diğer üyelerden farklılaşmaya ihtiyacından doğmuş olabilir. Literatür incelendiğinde, bu argümanı destekleyecek bazı sonuçları olan çalışmalar olduğu görülmüştür (Athenstaedt, Heinzle, Lerchbaumer, 2008; Hornsey, Hogg, 1999; Kao, 2014). Hornsey ve Hogg (1999: 543) bir çalışmalarında bireylerin, üyesi oldukları grubu fazla geniş ve kapsayıcı olarak algıladıklarında kendilerini ayrıştırmak için alt gruplar oluşturma yoluna gittiklerini gösterdi. Kao (2014: 31) ise matematiğe yetenekli kız öğrencilerle yaptığı görüşmelere dayalı nitel çalışmada, söz konusu kız öğrencilerin kendilerini kız öğrenci grubu içinde bir alt grup olarak değerlendirdikleri ve bu kadın alt grubunu diğer kız öğrencilerden farklı (daha az feminen) değerlendirdiklerini gözlemiştir. Athenstaedt ve diğerleri (2008: 274-275), her iki cinsiyet grubu içindeki alt grupların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını benimseme düzeyleri açısından farklılaştıklarını görgül bir çalışmayla gösterdi. Sonuçlara göre, kadınlarda kariyer kadını alt grubundakiler kendilerini ev kadınları ve “chicks” grubundakilere kıyasla daha az feminen tanımlar; erkeklerde ise maçolar ve “yuppiler” hippilere ve profesörlere kıyasla kendilerini daha maskülen tanımlar.

Çalışmanın hipotezleri arasında olmamakla beraber, gözlenen şu bulgulara da değinmek uygun olacaktır: Katılımcılar, kendilerini olumsuz kalıpyargılarla tanımlamayı tercih etmemiştir ve tüm katılımcılar, özellikle olumsuz erkeksi kalıpyargıları kendilerini tanımlamada kullanmaktan kaçınmaktadırlar. Öte yandan, üç ayrı kalıpyargı türündeki olumlu ve olumsuz kalıpyargıları kadınların ve erkeklerin kullanma düzeyleri ayrı ayrı

incelendiğinde, erkeksi ve nötr kalıpyargıların olumlu olanını olumsuza tercih etme açısından cinsiyet farkı görülmezken, kadınsı kalıpyargılarda şöyle bir durum ortaya çıkmaktadır: kadınlar, kendilerini tanımlamada kadınsı kalıpyargıların olumlu ve olumsuz olanlarını birbirine yakın düzeyde kullanmaktadır; erkeklerde ise olumlu kalıpyargıları olumsuzlara kıyasla daha çok kullanma eğilimi, kadınsı, erkeksi ve nötr kalıpyargıların hepsinde geçerlidir. Buradan erkeklerin kendilerini hangi sıfatlarla tanımladıklarında belirleyici olanın söz konusu sıfatların olumlu veya olumsuz bir değer taşıması olduğu anlaşılmaktadır; erkekler, olumlu bir içeriğe sahip olduğu sürece kadınsı, erkeksi veya cinsiyet açısından nötr olan herhangi bir kalıpyargıyı kendilerini tanımlamada kullanabilirler. Öte yandan kadınlar için kendilerini hangi sıfatlarla tanımladıklarında söz konusu sıfatların türünün de belirleyici olduğu görülmüştür; erkeksi veya nötr kalıpyargılar söz konusuysa olumlu sıfatları tercih ederler; kadınsı kalıpyargılar söz konusu olduğunda ise olumlu veya olumsuz olmalarından bağımsız olarak bunları kendini tanımlamakta kullanırlar. Bu bulgular, literatürle de tutarlıdır: Daha önce Cadinu ve diğerleri (2013: 591) cinsiyet temelli kendini kalıpyargılamanın kadınlarda erkeklerden daha çok gerçekleştiğini göstermiştir. Latrofa ve diğerleri (2010: 919) kadınların, erkeklerden farklı olarak cinsiyet temelli kalıpyargıları olumlu da olsalar, olumsuz da olsalar eşit düzeyde kullandıklarını bulgulamıştır. Kadınlar ve erkekler arasında kendini kalıpyargılama arasındaki farklılığı Lorenzi-Cioldi (1991: 414) toplumda algılanan statü farklılıkları ile ilişkilendirmektedir. Statü farklılıkları açısından, yüksek statü, erkekleri kişisel farklılıklarını vurgulamaya motive ederken; kadınlar, düşük statü tehdidine karşı cinsiyet grubu ile benzerliklerini artırarak tepki vermektedirler (Latrofa ve diğerleri, 2012: 108). Bu tez çalışmasında, benzeşmeye ihtiyacın manipüle edildiği koşuldaki kadınların kendini kalıpyargılamasının ihtiyaçların tetiklenmediği koşuldakilerin kendini kalıpyargılamasından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha düşük olması ve ayrışma ihtiyacının tetiklendiği koşuldaki katılımcıların, ihtiyaçların tetiklenmediği koşuldaki kadın katılımcılara benzer şekilde kendilerini kadınsı özelliklerle daha fazla kalıpyargılaması kadınların aslında düşük statü tehditine karşı tepkisinin cinsiyet grubu ile benzerliğini artırmak değil, karşı cinsiyet grubundan ayrıştırmak olduğunu göstermektedir. Bu çalışmanın bulguları Guimond ve arkadaşlarının (2006) çalışmasının sonuçları ile uyumludur. Bahsi geçen çalımada, hiçbir

kıyaslamanın olmadığı koşuldaki kadınların kendini kalıpyargılama davranışları grup içi kıyaslama koşulundakinden daha fazla ve gruplar arası kıyaslama koşulundaki kadınların kendini kalıpyargılama düzeyine yakın olmaktadır. Bu sonuçlar, kadınların iç gruba benzeşme motivasyonundan daha çok dış gruptan ayrışma motivasyonu ile cinsiyet temelli kendini kalıpyargıladıklarını göstermektedir. Erkekler için ise hiçbir kıyaslamanın olmadığı koşulda kendini kalıpyargılama davranışları, gruplar arası kıyaslama koşulundakinden düşük ve grup içi kıyaslama koşulundakine daha yakın düzeydedir. Bu sonuçlar, erkeklerin dış gruptan ayrışma motivasyonundan daha çok iç gruptan ayrışma motivasyonu ile cinsiyet temelli kendini kalıpyargıladıklarını göstermektedir.

Çalışmada, kişilerin benzeşme ve ayrışma ihtiyaçlarının tetiklenmesinin kendini cinsiyet temelli kalıpyargılama üzerindeki etkisinin cinsiyetle özdeşleşme düzeyine bağlı olarak değişeceği beklentisini destekleyecek bir bulgu elde edilmemiştir. Bunun sebebi de yine, uygulanan manipülasyonun, kişinin cinsiyet kimliğini tehdit eder nitelikte olmaması olabilir (Spears, Doosje ve Ellemers, 1997: 548; Jetten, Spears ve Manstead, 2001: 637; Jetten, Branscombe, Spears ve McKimmie, 2003: 139; Jetten,; Pickett vd., 2002: 549). Ayrıca, çalışmada ihtiyaçların kendini kalıpyargılama üzerinde etkisi gerçekleşmediği için ihtiyaçların statüden bağımsız olarak hem yüksek statü hem de düşük statü koşulunda benzer etkileri olması ile ilgili beklentileri analiz etmek mümkün olmamıştır.

Çalışmadaki diğer bir kısıtlılık, katılımcı sayısıyla ilişkilidir. Örneğin, düşük statülü benzeşme koşulundaki yüksek özdeşleşmeye sahip olan katılımcıların sayısının 2 olması istatistiksel sonuçlara güven duyulmasını güçleştirmektedir. Veri toplama sürecinin pandemi şartlarında gerçekleşmesi katılımcı sayısını böylesine sınırlı kılmıştır.

Bu çalışmanın en önemli özelliği cinsiyet temelinde kendini kalıpyargılamada cinsiyetler arası farklılığa Optimal Ayrışma Kuramı tarafından temel insan motivasyonları olarak öne sürülen benzeşme ve ayrışma ihtiyaçlar ile açıklama getirmeye çalışmasıdır. Çalışma sonucu ise erkekler ve kadınlar arasında kendi hemcinslerine benzeşme ve kendi cinsiyet grubunu karşı cinsiyet grubundan ayrıştırma motivasyonlarından doğabilecek beklenilen farklılıklar anlamlı düzeyde değildi. Bireylerin cinsiyet grubu içerisindeki konumuna tehdit olmadığında ve karşı cinsiyet grubunun benzerliğinin iç gruba tehdit

oluşturmadığı zaman erkeklerin hemcinslerine benzeşmeye ihtiyacından daha çok onlardan ayrışmaya ihtiyacı sonucu; kadınlarda ise hemcinslerine benzeşmekten daha çok dış gruptan ayrışmaya motivasyonu ile kendini kalıpyargıladıklarından her iki cinsiyetin üyeleri arasında cinsiyet temelli kendini kalıpyargılamada istatistiksel anlamlı olmayan düzeyde farklılıklar bulunmuştur.

KAYNAKLAR

ASHMORE Richard D., DEL BOCA Frances K., "Conceptual Approaches to Stereotypes and Stereotyping", *Cognitive Processes in Stereotyping and Intergroup Behavior*, David L. Hamilton, C. I, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates., 1981, ss.1-31.

ATHENSTAEDT Ursula, Cornelia HEINZLE, Gudrun LERCHBAUMER, "Gender Subgroup Self-Categorization and Gender Role Self-Concept," *Sex Roles*, C. 58, S. 3–4, 2008, ss. 266–78, doi:10.1007/s11199-007-9288-z.

BELL Angela C., Melissa BURKLEY, "'Women Like Me Are Bad at Math': The Psychological Functions of Negative Self-Stereotyping," *Social and Personality Psychology Compass*, C. 8, S. 12, 2014, ss. 708–20, doi:10.1111/spc3.12145.

BERND SIMON, DAVID L. HAMILTON, "Self-Stereotyping and Social Context: The Effects of Relative In-Group Size and In-Group Status.," *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 64, S. 4, 1994, ss. 699–711, http://psycnet.apa.org/journals/psp/66/4/699/.

BREWER Marilynn B., "The Social Self: On Being the Same and Different at the Same Time," *Personality and Social Psychology Bulletin*, C. 17, S. 5, 1991, ss. 475–82, doi:https://doi.org/10.1177/0146167291175001.

CADINU Mara, Silvia GALDI, "Gender Differences in Implicit Gender Self-Categorization Lead to Stronger Gender Self-Stereotyping by Women than by Men," *European Journal of Social Psychology*, C. 42, S. 5, 2012, ss. 546–51, doi:10.1002/ejsp.1881.

CADINU Mara, Marcella LATROFA, Andrea CARNAGHI, "Comparing Self-Stereotyping with In-Group-Stereotyping and Out-Group-Stereotyping in Unequal-Status Groups: The Case of Gender," *Self and Identity*, C. 12, S. 6, 2013, ss. 582–96, doi:10.1080/15298868.2012.712753.

CARGILE Aaron Castelán, "Self-Categorization Theory," *The International Encyclopedia*

of Intercultural Communication, eds. Young Yun. Kim, McKay-Semmler Kelly L., John Willey & Sons, 2017, ss. 1–5, doi:10.1002/9781118783665.ieicc0173.

DEAUX Kay, Brenda MAJOR, "Putting Gender Intp Context: An Interactive Model of Gender-Related Behavior," *Sex Roles*, C. 94, S. 3, 1987, ss. 369–89, doi:10.1007/BF02936337.

ELLEMERS Naomi, "Gender Stereotypes," *Sex and Gender*, C. 69, S. September 2017, 2018, ss. 19.1-19.24, doi:10.4324/9781003041870-5.

FAUL Franz, ERDFELDER Erdgar, LANG Albert-Georg, BUCHNER Axel, "G*Power: 3: Flexible Statistical Power Analysis Program for The Social, Behavioral, and Biomedical Sciences", *Behav Res Methods*, C.39, S.2, ss.175-91, 2007, doi: 10.3758/bf03193146

FISKE Susan T., "Stereotyping, Prejudice, and Discrimination," *The Handbook of Social Psychology*, eds. Daniel T. Gilbert, Susan T. Fiske, Gardner Lindzey, C.4., New York: Oxford University Press, 1998, ss. 357–411.

GUIMOND Serge et al., "Social Comparison , Self-Stereotyping , and Gender Differences in Self-Construals," *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 90, S. 2, 2006, ss. 221–42, doi:10.1037/0022-3514.90.2.221.

HENDERSON-KING Eaaron et al., "In-Group Favoritism and Perceived Similarity: A Look at Russians' Perceptions in the Post-Soviet Era," *Personality and Social Psychology Bulletin*, C. 23, S. 10, 1997, ss. 1013–21, doi:https://doi.org/10.1177/01461672972310002.

HOGG Michael A., John C. TURNER, "Intergroup Behaviour, Self-stereotyping and the Salience of Social Categories," *British Journal of Social Psychology*, C. 26, S. 4, 1987, ss. 325–40, doi:10.1111/j.2044-8309.1987.tb00795.x.

HORNSEY Matthew J., "Social Identity Theory and Self-Categorization Theory: A Historical Review," *Social and Personality Psychology Compass*, C. 2, S. 1, 2008, ss. 204–22, doi:10.1111/j.1751-9004.2007.00066.x.

HORNSEY Matthew J., Michael A. HOGG, “Subgroup Differentiation as a Response to an Overly-Inclusive Group: A Test of Optimal Distinctiveness Theory,” *European Journal of Social Psychology*, C. 29, S. 4, 1999, ss. 543–50, doi:10.1002/(SICI)1099-0992(199906)29:4<543::AID-EJSP945>3.0.CO;2-A.

HOSODA Megumi, Dianna L. STONE, “Current Gender Stereotypes and Their Evaluative Content,” *Perceptial and Motor Skills*, C. 90, S. 3, 2000, ss. 1283–94, doi:https://doi.org/10.2466/pms.2000.90.3c.1283.

HYDE Janet Shibley, “Sex and Cognition: Gender and Cognitive Functions,” *Current Opinion in Neurobiology*, C. 38, Elsevier Ltd, 2016, ss. 53–56, doi:10.1016/j.conb.2016.02.007.

———, “The Gender Similarities Hypothesis,” *American Psychologist*, C. 60, S. 6, 2005, ss. 581–92, doi:10.1037/0003-066X.60.6.581.

———, “Gender Similarities and Differences,” *Annual Review of Psychology*, C. 65, S. June, 2014, ss. 373–98, doi:10.1146/annurev-psych-010213-115057.

IACOVIELLO Vincenzo, Fabio LORENZI-CIOLDI, “Individualistic Tendencies: When Group Status Makes the Difference,” *Group Processes and Intergroup Relations*, C. 18, S. 4, 2015, ss. 540–56, doi:10.1177/1368430214552332.

JETTEN Jolanda et al., “Predicting the Paths of Peripherals: The Interaction of Identification and Future Possibilities,” *Personality and Social Psychology Bulletin*, C. 29, S. 1, 2003, ss. 130–40, doi:10.1177/0146167202238378.

JETTEN Jolanda, Nyla R. BRANSCOMBE, Russell SPEARS, “On Being Peripheral: Effects of Identity Insecurity on Personal and Collective Self-Esteem,” *European Journal of Social Psychology*, C. 32, S. 1, 2002, ss. 105–23, doi:10.1002/ejsp.64.

JETTEN Jolanda, Russell SPEARS, Antony S.R. MANSTEAD, “Similarity as a Source of Differentiation: The Role of Group Identification,” *European Journal of Social Psychology*, C. 31, S. 6, 2001, ss. 621–40, doi:10.1002/ejsp.72.

KAO Chen yao, “Mathematically Gifted Adolescent Females’ Mixed Sentiment toward Gender Stereotypes,” *Social Psychology of Education*, C. 18, S. 1, 2014, ss. 17–35, doi:10.1007/s11218-014-9278-2.

KOENIG Anne M., Alice H. EAGLY, “Stereotype Tyhreat in Men on a Test of Social Sensitivity,” *Sex Roles*, C. 52, S. 7–8, 2005, ss. 489–96, doi:10.1007/s11199-005-3714-x.

LATROFA Marcella et al., “The Cognitive Representation of Self-Stereotyping,” *Personality and Social Psychology Bulletin*, C. 36, S. 7, 2010, ss. 911–22, doi:10.1177/0146167210373907.

LATROFA Marcella, Jeroen VAES, Mara CADINU, “Self-Stereotyping: The Central Role of an Ingroup Threatening Identity,” *Journal of Social Psychology*, C. 152, S. 1, 2012, ss. 92–111, doi:10.1080/00224545.2011.565382.

LEONARDELLI Geoffrey J, Cynthia L PICKETT, Marilynn B BREWER, “Optimal Distinctiveness Theory : A Framework for Social Identity , Social Cognition , and Intergroup Relations,” *Advances in Experimental Social Psychology*, C. 43, S. 10, Elsevier Inc., 2010, ss. 63–113, doi:10.1016/S0065-2601(10)43002-6.

LORENZI-CIOLDI Fabio, “Self-Stereotyping and Self-Enhancement in Gender Groups,” *European Journal of Social Psychology*, C. 21, 1991, ss. 403–17.

LYNN Michael., C. R. SNYDER, “Uniqueness Seeking,” *The Oxford Handbook of Positive Psychology*, eds. C. R. Snyder, Shane J. Lopez, C. 4, Oxfor University Press, 2012, ss. 1–742, doi:10.1093/oxfordhb/9780195187243.001.0001.

NOEL Jeffrey G., Daniel L. WANN, Nyla R. BRANSCOMBE, “Peripheral Ingroup Membership Status and Public Negativity Toward Outgroups,” *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 68, S. 1, 1995, ss. 127–37, doi:10.1037/0022-3514.68.1.127.

PICKETT Cynthia L., Marilynn B. BREWER, “Assimilation and Differentiation Needs as Motivational Determinants of Perceived In-Group and Out-Group Homogeneity,”

Journal of Experimental Social Psychology, C. 37, S. 4, 2001, ss. 341–48, doi:10.1006/jesp.2000.1469.

PICKETT Cynthia L, Bryan L BONNER, Jill M COLEMAN, "Motivated Self-Stereotyping : Heightened Assimilation and Differentiation Needs Result in Increased Levels of Positive and Negative Self-Stereotyping," *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 82, S. 4, 2002, ss. 543–62, doi:10.1037//0022-3514.82.4.543.

ROCCAS Sonia, Shalom H. SCHWARTZ, "Effects of Intergroup Similarity on Intergroup Relations," *European Journal of Social Psychology*, C. 23, S. 6, 1993, ss. 581–95, doi:10.1002/ejsp.2420230604.

SIMON Bernd;, Brigitta; GLASSNER-BAYERL, Ina STRATENWERTH, "Stereotyping and Self-Stereotyping in a Natural Intergroup Context: The Case of Heterosexual and Homosexual Men," *American Sociological Association*, C. 54, S. 3, 1991, ss. 252–66, https://www.jstor.org/stable/2786654.

SPEARS, R; DOOSJE, B, J.; ELLEMERS N, "Self-Stereotyping in the Face of Threats to Group Status and Distinctiveness: The Role of Group Identification," *Personality and Social Psychology Bulletin*, C. 23, 1997, ss. 538–553, doi:10.1177/0146167297235009.

SPENCER Steven J., Claude M. STEELE, Diane M. QUINN, "Stereotype Threat and Women's Math Performance," *Journal of Experimental Social Psychology*, C. 35, S. 1, 1999, ss. 4–28, doi:10.1006/jesp.1998.1373.

ZELL Ethan, Zlatan KRIZAN, Sabrina R. TEETER, "Evaluating Gender Similarities and Differences Using Metasynthesis," *American Psychologist*, C. 70, S. 1, 2015, ss. 10–20, doi:10.1037/a0038208.

EKLER

Ek 1: Ön Çalışma Demografik Bilgi Formu.

Cinsiyetiniz lütfen:	☐ Erkek	☐ Kadın
Yaşınız lütfen:	örn:23	
Türkiye`de mi doğup büyüdünüz?	☐ Evet	☐ Hayır
Bursa Uludağ Üniversitesi Öğrencisi misiniz?	☐ Evet	☐ Hayır

Ek 2.1: Ön Çalışma Özellikler Listesi, Erkeksilik Ölçeği

Toplumda bazı insani özelliklerin toplumdaki tipik bir erkeğin özellikleri olduğu düşünülür. Biz, toplumsal görüşe göre aşağıdaki özelliklerden hangilerinin tipik bir erkeği yansıttığını 1-7 arasında değişen derecelendirme ölçeğinde değerlendirmenizi istiyoruz. Bu ölçekte 1 rakamı "kesinlikle tipik bir erkeğin özelliği değil" anlamına, 7 rakamı ise "tamamıyla tipik bir erkeğin özelliğidir" anlamına gelmektedir.

	1 = "Kesinlikle tipik bir erkek özelliği değildir"						**7 = "Tamamıyla tipik bir erkek özelliğidir"**
UYSAL	○	○	○	○	○	○	○
HASSAS	○	○	○	○	○	○	○
DUYGUSAL	○	○	○	○	○	○	○
EVCİMEN	○	○	○	○	○	○	○
EDEPSİZ	○	○	○	○	○	○	○
KIRILGAN	○	○	○	○	○	○	○
AŞIRI DUYARLI	○	○	○	○	○	○	○
ÜRKEK	○	○	○	○	○	○	○
KUVVETLİ	○	○	○	○	○	○	○
RİSK ALABİLEN	○	○	○	○	○	○	○
KENDİSİYLE DALGA GEÇEBİLEN	○	○	○	○	○	○	○
KABA	○	○	○	○	○	○	○
NEZAKETSİZ	○	○	○	○	○	○	○

UMURSAMAZ	○	○	○	○	○	○	○
ANLAYIŞSIZ	○	○	○	○	○	○	○
	1 = "Kesinlikle tipik bir erkek özelliği değildir"						**7 = "Tamamıyla tipik bir erkek özelliğidir"**
GÜVENİLİR	○	○	○	○	○	○	○
MODERN	○	○	○	○	○	○	○
YENİLİĞE AÇIK	○	○	○	○	○	○	○
KATI	○	○	○	○	○	○	○
HUZURLU	○	○	○	○	○	○	○
DAKİK	○	○	○	○	○	○	○
ÇEKİNGEN	○	○	○	○	○	○	○
CİDDİ	○	○	○	○	○	○	○
ÇEVRECİ	○	○	○	○	○	○	○
CİMRİ	○	○	○	○	○	○	○
ŞÜPHELİ	○	○	○	○	○	○	○
TOY	○	○	○	○	○	○	○
AÇ GÖZLÜ	○	○	○	○	○	○	○
SIKICI	○	○	○	○	○	○	○
KARAMSAR	○	○	○	○	○	○	○
HAREKETSİZ	○	○	○	○	○	○	○
SADAKATSİZ	○	○	○	○	○	○	○

Ek 2.2: Ön Çalışma Özellikler Listesi, Kadınsılık Ölçeği

Toplumda bazı insani özelliklerin toplumdaki tipik bir kadın özellikleri olduğu düşünülür. Biz, toplumsal görüşe göre aşağıdaki özelliklerden hangilerinin tipik bir kadını yansıttığını 1-7 arasında değişen derecelendirme ölçeğinde değerlendirmenizi istiyoruz. Bu ölçekte 1 rakamı "kesinlikle tipik bir kadın özelliği değil" anlamına, 7 rakamı ise "tamamıyla tipik bir kadın özelliğidir" anlamına gelmektedir.

	1 = "Kesinlikle tipik bir kadın özelliği değildir"						**7 = "Tamamıyla tipik bir kadın özelliğidir"**
UYSAL	○	○	○	○	○	○	○
HASSAS	○	○	○	○	○	○	○
DUYGUSAL	○	○	○	○	○	○	○
EVCİMEN	○	○	○	○	○	○	○
EDEPSİZ	○	○	○	○	○	○	○
KIRILGAN	○	○	○	○	○	○	○
AŞIRI DUYARLI	○	○	○	○	○	○	○
ÜRKEK	○	○	○	○	○	○	○
KUVVETLİ	○	○	○	○	○	○	○
RİSK ALABİLEN	○	○	○	○	○	○	○
KENDİSİYLE DALGA GEÇEBİLEN	○	○	○	○	○	○	○
KABA	○	○	○	○	○	○	○
NEZAKETSİZ	○	○	○	○	○	○	○
UMURSAMAZ	○	○	○	○	○	○	○

ANLAYIŞSIZ	○	○	○	○	○	○	○
	1 = "Kesinlikle tipik bir kadın özelliği değildir"						**7 = "Tamamıyla tipik bir kadın özelliğidir"**
GÜVENİLİR	○	○	○	○	○	○	○
MODERN	○	○	○	○	○	○	○
YENİLİĞE AÇIK	○	○	○	○	○	○	○
KATI	○	○	○	○	○	○	○
HUZURLU	○	○	○	○	○	○	○
DAKİK	○	○	○	○	○	○	○
ÇEKİNGEN	○	○	○	○	○	○	○
CİDDİ	○	○	○	○	○	○	○
ÇEVRECİ	○	○	○	○	○	○	○
CİMRİ	○	○	○	○	○	○	○
ŞÜPHELİ	○	○	○	○	○	○	○
TOY	○	○	○	○	○	○	○
AÇ GÖZLÜ	○	○	○	○	○	○	○
SIKICI	○	○	○	○	○	○	○
KARAMSAR	○	○	○	○	○	○	○
HAREKETSİZ	○	○	○	○	○	○	○
SADAKATSİZ	○	○	○	○	○	○	○

Ek 2.3: Ön Çalışma Özellikler Listesi, Olumlu/Olumsuz Değer Ölçeği

Toplumda bazı insani özelliklerin olumlu veya olumsuz olduğu düşünülür. Biz, toplumsal görüşe göre aşağıdaki özelliklerden hangilerinin olumlu veya olumsuz olduğunu 1-7 arasında değişen derecelendirme ölçeğinde değerlendirmenizi istiyoruz. Bu ölçekte 1 rakamı "kesinlikle olumsuz bir özelliktir" anlamına, 7 rakamı ise "Tamamıyla olumlu bir özelliktir" anlamına gelmektedir.

	1 = "Kesinlikle olumsuz bir özelliktir"						**7 = "Tamamıyla olumlu bir özelliktir"**
UYSAL	○	○	○	○	○	○	○
HASSAS	○	○	○	○	○	○	○
DUYGUSAL	○	○	○	○	○	○	○
EVCİMEN	○	○	○	○	○	○	○
EDEPSİZ	○	○	○	○	○	○	○
KIRILGAN	○	○	○	○	○	○	○
AŞIRI DUYARLI	○	○	○	○	○	○	○
ÜRKEK	○	○	○	○	○	○	○
KUVVETLİ	○	○	○	○	○	○	○
RİSK ALABİLEN	○	○	○	○	○	○	○
KENDİSİYLE DALGA GEÇEBİLEN	○	○	○	○	○	○	○
KABA	○	○	○	○	○	○	○
NEZAKETSİZ	○	○	○	○	○	○	○
UMURSAMAZ	○	○	○	○	○	○	○

ANLAYIŞSIZ	○	○	○	○	○	○	○
	1 = "Kesinlikle olumsuz bir özelliktir"						**7 = "Tamamıyla olumlu bir özelliktir"**
GÜVENİLİR	○	○	○	○	○	○	○
MODERN	○	○	○	○	○	○	○
YENİLİĞE AÇIK	○	○	○	○	○	○	○
KATI	○	○	○	○	○	○	○
HUZURLU	○	○	○	○	○	○	○
DAKİK	○	○	○	○	○	○	○
ÇEKİNGEN	○	○	○	○	○	○	○
CİDDİ	○	○	○	○	○	○	○
ÇEVRECİ	○	○	○	○	○	○	○
CİMRİ	○	○	○	○	○	○	○
ŞÜPHELİ	○	○	○	○	○	○	○
TOY	○	○	○	○	○	○	○
AÇ GÖZLÜ	○	○	○	○	○	○	○
SIKICI	○	○	○	○	○	○	○
KARAMSAR	○	○	○	○	○	○	○
HAREKETSİZ	○	○	○	○	○	○	○
SADAKATSİZ	○	○	○	○	○	○	○

Ek 3: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Etik Yayını Kurulu Onay Belgesi

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULLARI
(Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu)
TOPLANTI TUTANAĞI

OTURUM TARİHİ	**OTURUM SAYISI**
27 Aralık 2019	2019-11

KARAR NO 28: Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden alınan Psikoloji Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Teymur HÜSEYNOV'un "Cinsiyet Temelli Kendini Kalıpyargılamanın Optimal Ayrışma Kuramı Temelinde İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında uygulanacak ölçek ve soruların değerlendirilmesine geçildi.

Yapılan görüşmeler sonunda; Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Teymur HÜSEYNOV'un "Cinsiyet Temelli Kendini Kalıpyargılamanın Optimal Ayrışma Kuramı Temelinde İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında uygulanacak ölçek ve soruların, Bilgilendirilmiş Onam Formundaki "Ad-Soyad" kısmının çıkarılması şartıyla, fikri, hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğu başvurucuya ait olmak üzere uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

Prof. Dr. Ferudun YILMAZ
Kurul Başkanı

Prof. Dr. Abamüslim AKDEMİR
Üye

Prof. Dr. Doğan ŞENYÜZ
Üye

Prof. Dr. Ayşe OĞUZLAR
Üye

Prof. Dr. Abdurrahman KURT
Üye

Prof. Gülay GÖĞÜŞ
Üye

Prof. Dr. Alev SINAR UĞURLU
Üye

Ek 4: Ön Çalışma Gönüllü Katılımcı Formu

Merhaba Değerli Katılımcı,

Bu çalışma Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Bölümü Yüksek Lisans Programı kapsamında yüksek lisans öğrencisi Teymur HÜSEYNOV tarafından öğretim üyesi Doç. Dr. Leman Pınar TOSUN danışmanlığında yürütülmektedir. Çalışmanın maksadı, toplumda inanılan, tipik bir kadın ve tipik bir erkeği ifade eden özellikleri belirlemektir. Ayrıca çalışmada bu özelliklerin ne kadar olumlu ve olumsuz olduğu da aydınlatılmaya çalışılacaktır. Çalışmanın içeriği, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu tarafından onaylanmış olup çalışmanın yürütülmesinin uygun olduğuna dair karar verilmiştir.

Çalışmaya katılım gönüllülük esasındadır. Çalışmayı herhangi bir zamanda sonlandırma ve araştırmadan geri çekilme hakkınız vardır. Çalışma kapsamında sizden herhangi bir kimlik belgesi veya özel bir kimlik bilgisi istenmemektedir. Veriler bilimsel amaçla toplanmakta olup, bilimsel analiz yöntemleri ile grup düzeyinde değerlendirilecektir.

Çalışma kapsamında sizi rahatsız edecek herhangi bir uygulama yapılmayacaktır. Çalışmanın amacına ulaşabilmesi için tüm soruları eksiksiz okumanız ve cevaplandırmanız bizim için önemlidir.

Çalışma yalnız Türkiye`de doğulup büyümüş olan Uludağ Üniversitesi öğrencileri ile yürütülmektedir.

Çalışma ile ilgili herhangi bir sorunuz olursa aşağıdaki iletişim adresinden Uludağ Üniversitesi Yüksek Lisans Psikoloji Ana Bilim öğrencisi Teymur Hüseynov ile iletişime geçebilirsiniz.

Teymur Hüseynov, ahuseynovteymur@gmail.com

☐ ***"Katılım şartlarını okudum, anladım, onaylıyorum".***

Ek 5: Ana Çalışma Demografik Bilgi Formu.

Cinsiyetiniz lütfen:	☐ Erkek	☐ Kadın
Yaşınız lütfen:	örn:23	
Doğduğunuzdan bu yana hayatınızın büyük bir kısmını Türkiye`de mi geçirdiniz?	☐ Evet	☐ Hayır
Bursa Uludağ Üniversitesi Öğrencisi misiniz?	☐ Evet	☐ Hayır

Ek 6: Ön Test Materyali.

Aşağıda sunulan özellikleri inceleyiniz ve sizi ne kadar ifade ettiğini 1-7 arasında değişen derecelendirme ölçeğinde değerlendirmenizi istiyoruz. Bu ölçekte, 1 rakamı "kesinlikle beni ifade etmiyor" anlamına, 7 rakamı ise "kesinlikle beni ifade ediyor" anlamına gelmektedir.

	1 Kesinlikle beni ifade etmiyor	**2 İfade Etmiyor**	**3 Pek İfade Emiyor**	**4 Emin Değilim**	**5 Kısmen İfade Ediyor**	**6 İfade Ediyor**	**7 Kesinlikle beni ifade ediyor**
Huzurlu	○	○	○	○	○	○	○
Risk Alabilen	○	○	○	○	○	○	○
Şüpheci	○	○	○	○	○	○	○
Anlayışsız	○	○	○	○	○	○	○
Edepsiz	○	○	○	○	○	○	○
Çevreci	○	○	○	○	○	○	○
Yeniğe Açık	○	○	○	○	○	○	○
Modern	○	○	○	○	○	○	○

Ek 7.1: Sahte Geribildirim Materyalleri, Erkek Benzeşme Yüksek

Sayın katılımcımız,

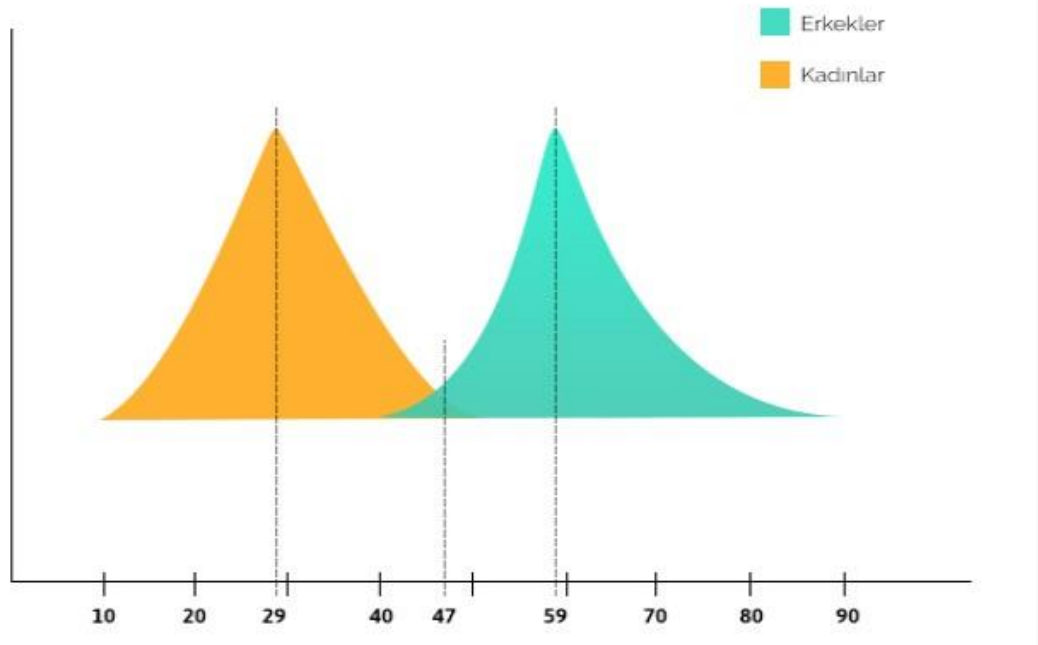
Sizin bu testten aldığınız puan: ***47;***

Bu teste katılan erkeklerin aldığı ortalama puan: ***59;***

Bu teste katılan kadınların aldığı ortalama puan: ***29;***

Sonuçlar, önceki yapılmış araştırmalarda olduğu gibi bu araştırmada da ***erkeklerin ve kadınların kişisel özellik puanları arasında önemli bir farklılık olduğunu*** *göstermektedir.*

Sizin puanınız, çalışmadaki erkek katılımcıların aldıkları ortalama puan ve kadın katılımcıların aldıkları ortalama puan aşağıdaki grafikte de sunulmuştur.

Ek 7.2: Sahte Geribildirim Materyalleri, Kadın Benzeşme Yüksek

Sayın katılımcımız,

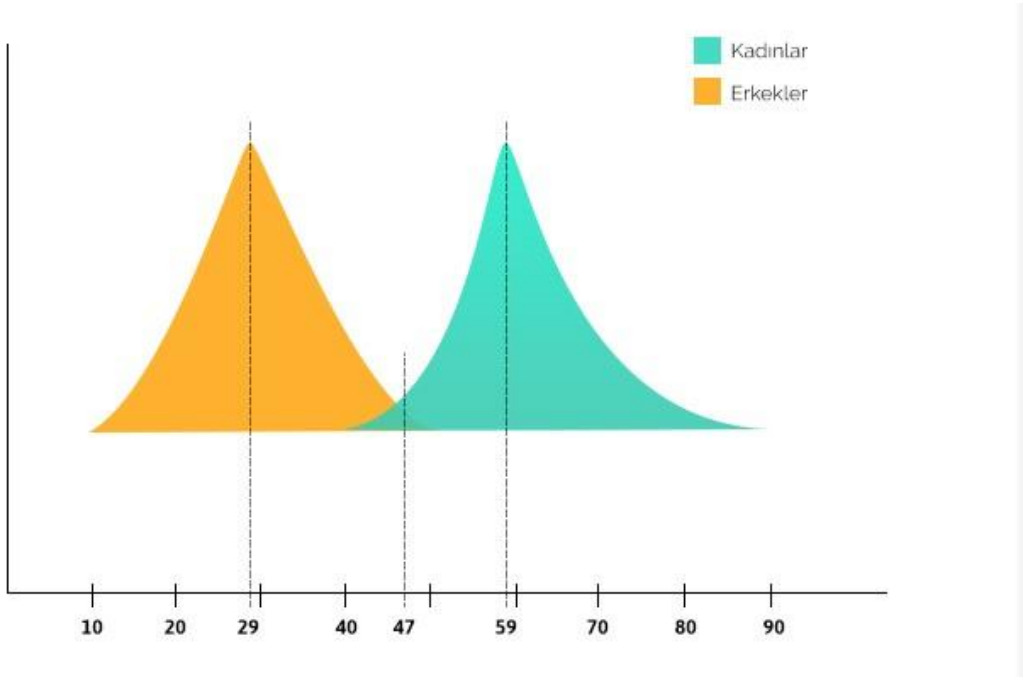
Sizin bu testten aldığınız puan: ***47;***

Bu teste katılan kadınların aldığı ortalama puan: ***59;***

Bu teste katılan erkeklerin aldığı ortalama puan: ***29;***

Sonuçlar, önceki yapılmış araştırmalarda olduğu gibi bu araştırmada da ***kadınların ve erkeklerin kişisel özellik puanları arasında önemli bir farklılık olduğunu*** *göstermektedir.*

Sizin puanınız, çalışmadaki kadın katılımcıların aldıkları ortalama puan ve erkek katılımcıların aldıkları ortalama puan aşağıdaki grafikte de sunulmuştur.

Ek 7.3: Sahte Geribildirim Materyalleri, Erkek Benzeşme Düşük

Sayın katılımcımız,

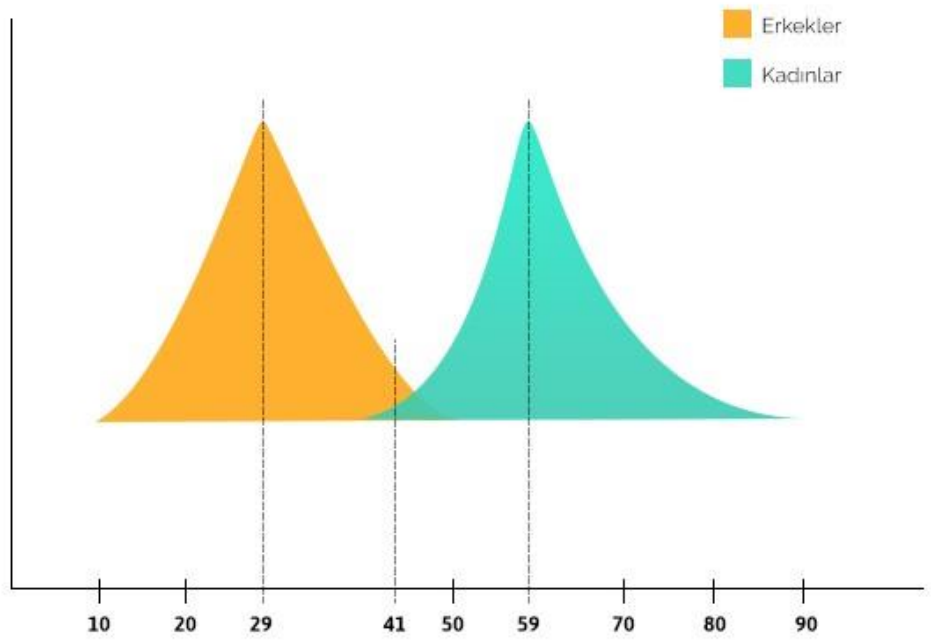
Sizin bu testten aldığınız puan: ***41;***

Bu teste katılan erkeklerin aldığı ortalama puan: ***29;***

Bu teste katılan kadınların aldığı ortalama puan: ***59;***

Sonuçlar, önceki yapılmış araştırmalarda olduğu gibi bu araştırmada ***da erkeklerin ve kadınların kişisel özellik puanları arasında önemli bir farklılık olduğunu*** *göstermektedir.*

Sizin puanınız, çalışmadaki erkek katılımcıların aldıkları ortalama puan ve kadın katılımcıların aldıkları ortalama puan aşağıdaki grafikte de sunulmuştur.

Ek 7.4: Sahte Geribildirim Materyalleri, Kadın Benzeşme Düşük

Sayın katılımcımız,

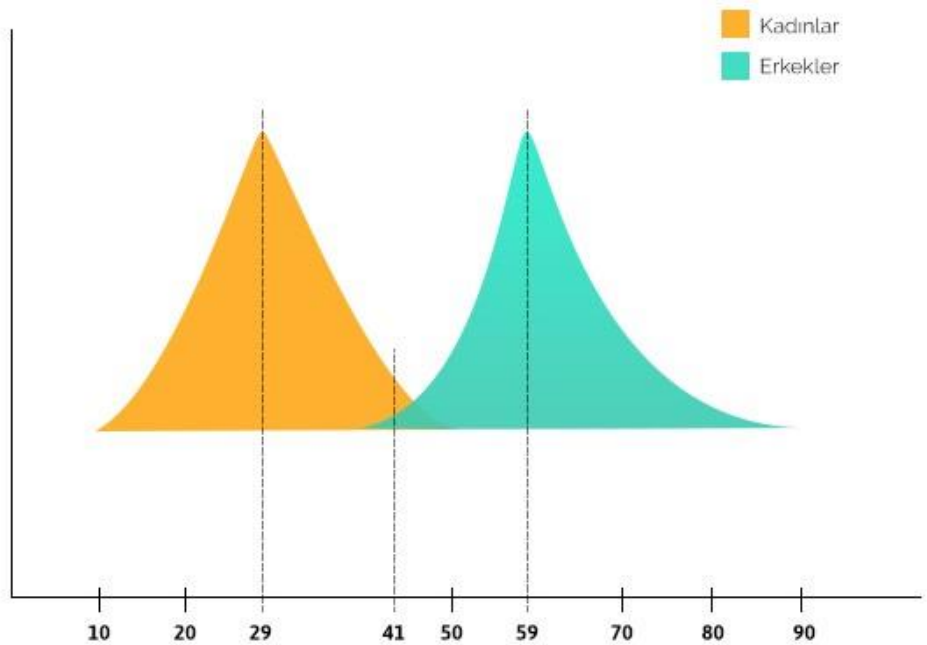
Sizin bu testten aldığınız puan: ***41;***

Bu teste katılan kadınların aldığı ortalama puan: ***29;***

Bu teste katılan erkeklerin aldığı ortalama puan: ***59;***

Sonuçlar, önceki yapılmış araştırmalarda olduğu gibi bu araştırmada da ***kadınların ve erkeklerin kişisel özellik puanları arasında önemli bir farklılık olduğunu*** *göstermektedir.*

Sizin puanınız, çalışmadaki kadın katılımcıların aldıkları ortalama puan ve erkek katılımcıların aldıkları ortalama puan aşağıdaki grafikte de sunulmuştur.

Ek 7.5: Sahte Geribildirim Materyalleri, Erkek Ayrışma Yüksek

Sayın katılımcımız,

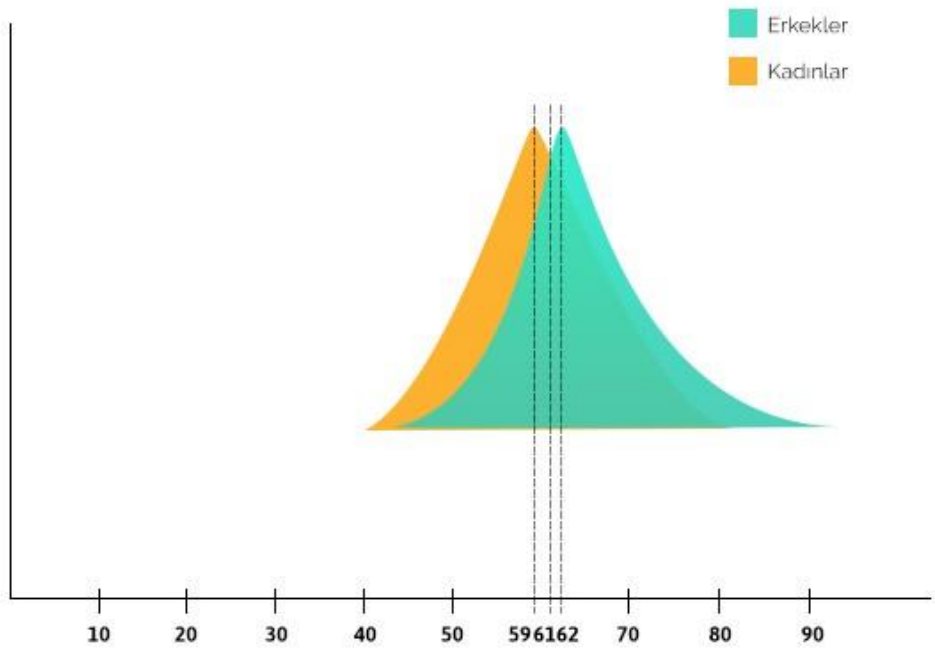
Sizin bu testten aldığınız puan: ***61;***

Bu teste katılan erkeklerin aldığı ortalama puan: ***62;***

*Bu teste katılan kadınların aldığı ortalama puan: 5****9;***

Sonuçlar, önceki yapılmış araştırmalarda olduğu gibi bu araştırmada da ***erkeklerin ve kadınların kişisel özellik puanları arasında önemli bir farklılık olmadığını*** *göstermektedir.*

Sizin puanınız, çalışmadaki erkek katılımcıların aldıkları ortalama puan ve kadın katılımcıların aldıkları ortalama puan aşağıdaki grafikte de sunulmuştur.

Ek 7.6: Sahte Geribildirim Materyalleri, Kadın Ayrışma Yüksek

Sayın katılımcımız,

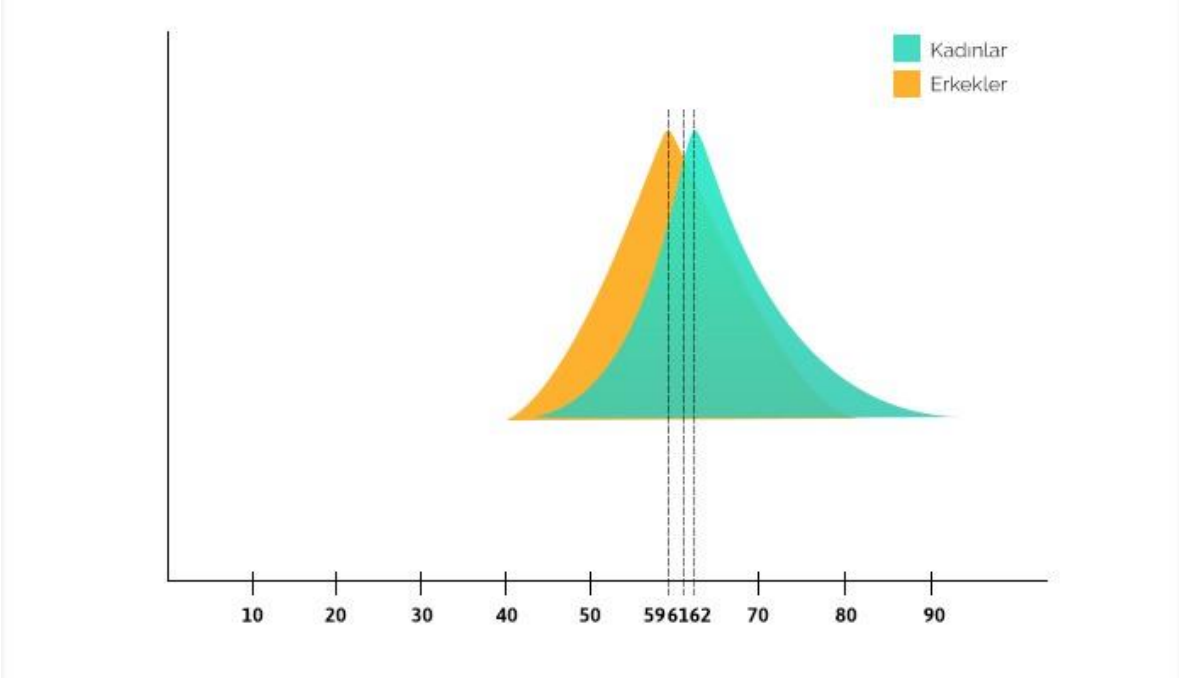
Sizin bu testten aldığınız puan: ***61;***

Bu teste katılan kadınların aldığı ortalama puan: ***62;***

Bu teste katılan erkeklerin aldığı ortalama puan: ***59;***

Sonuçlar, önceki yapılmış araştırmalarda olduğu gibi bu araştırmada da ***kadınların ve erkeklerin kişisel özellik puanları arasında önemli bir farklılık olmadığını*** *göstermektedir.*

Sizin puanınız, çalışmadaki kadın katılımcıların aldıkları ortalama puan ve erkek katılımcıların aldıkları ortalama puan aşağıdaki grafikte de sunulmuştur.

Ek 7.7: Sahte Geribildirim Materyalleri, Erkek Ayrışma Düşük

Sayın katılımcımız,

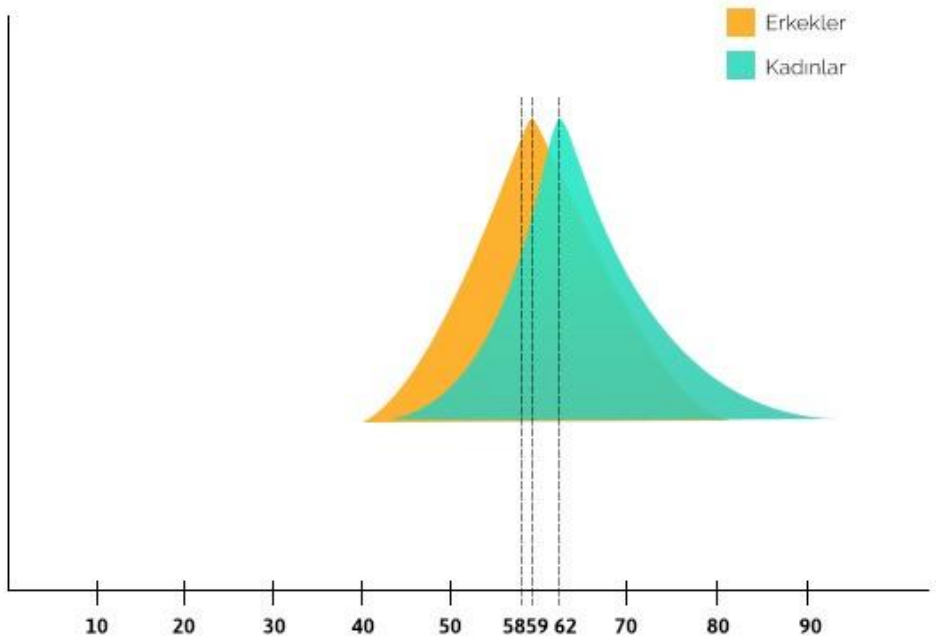
Sizin bu testten aldığınız puan: ***58;***

Bu teste katılan erkeklerin aldığı ortalama puan: ***59;***

Bu teste katılan kadınların aldığı ortalama puan: ***62;***

Sonuçlar, önceki yapılmış araştırmalarda olduğu gibi bu araştırmada da ***erkeklerin ve kadınların kişisel özellik puanları arasında önemli bir farklılık olmadığını*** *göstermektedir.*

Sizin puanınız, çalışmadaki erkek katılımcıların aldıkları ortalama puan ve kadın katılımcıların aldıkları ortalama puan aşağıdaki grafikte de sunulmuştur.

Ek 7.8: Sahte Geribildirim Materyalleri, Kadın Ayrışma Düşük

Sayın katılımcımız,

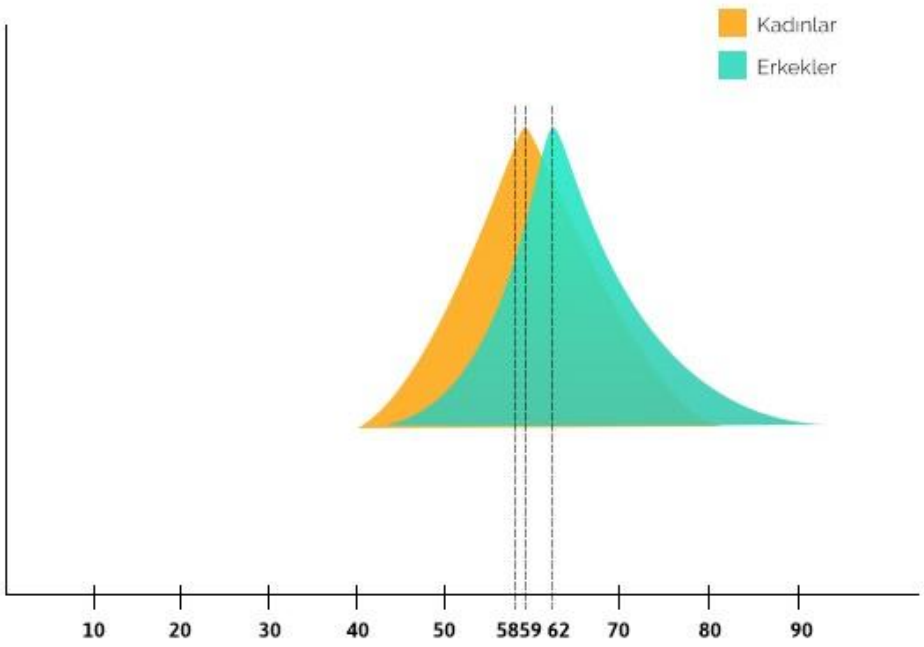
Sizin bu testten aldığınız puan: ***58;***

Bu teste katılan kadınların aldığı ortalama puan: ***59;***

Bu teste katılan erkeklerin aldığı ortalama puan: ***62;***

Sonuçlar, önceki yapılmış araştırmalarda olduğu gibi bu araştırmada ***da kadınların ve erkeklerin kişisel özellik puanları arasında önemli bir farklılık olmadığını*** *göstermektedir.*

Sizin puanınız, çalışmadaki kadın katılımcıların aldıkları ortalama puan ve erkek katılımcıların aldıkları ortalama puan aşağıdaki grafikte de sunulmuştur.

Ek 7.9: Sahte Geribildirim Materyalleri, Erkek Nötr Yüksek

Sayın katılımcımız,

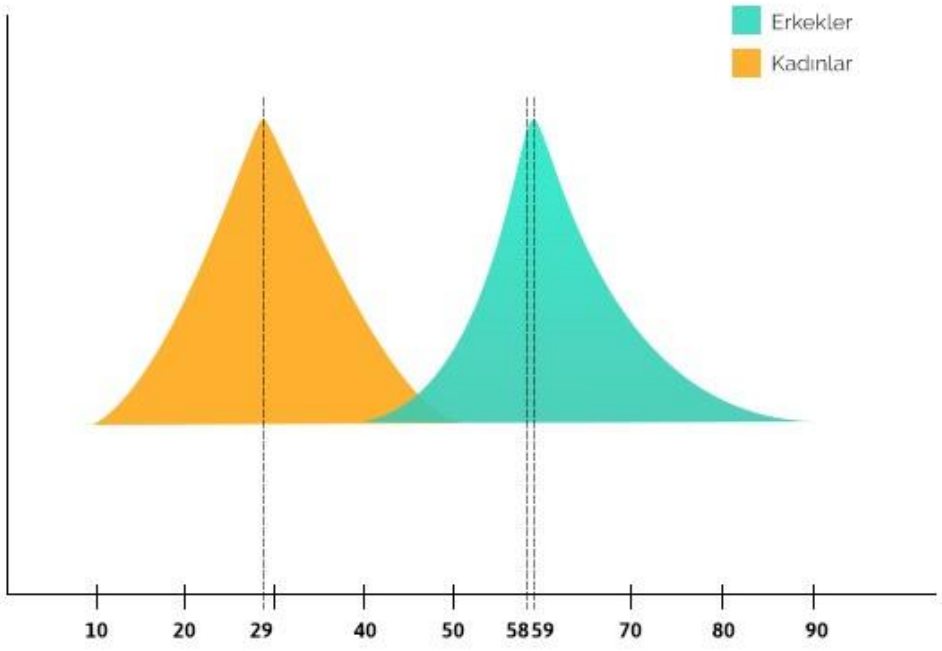
Sizin bu testten aldığınız puan: ***58;***

Bu teste katılan erkeklerin aldığı ortalama puan: ***59;***

Bu teste katılan kadınların aldığı ortalama puan: ***29;***

Sonuçlar, önceki yapılmış araştırmalarda olduğu gibi bu araştırmada da ***erkeklerin ve kadınların kişisel özellik puanları arasında önemli bir farklılık olduğunu*** *göstermektedir.*

Sizin puanınız, çalışmadaki erkek katılımcıların aldıkları ortalama puan ve kadın katılımcıların aldıkları ortalama puan aşağıdaki grafikte de sunulmuştur.

Ek 7.10: Sahte Geribildirim Materyalleri, Kadın Nötr Yüksek

Sayın katılımcımız,

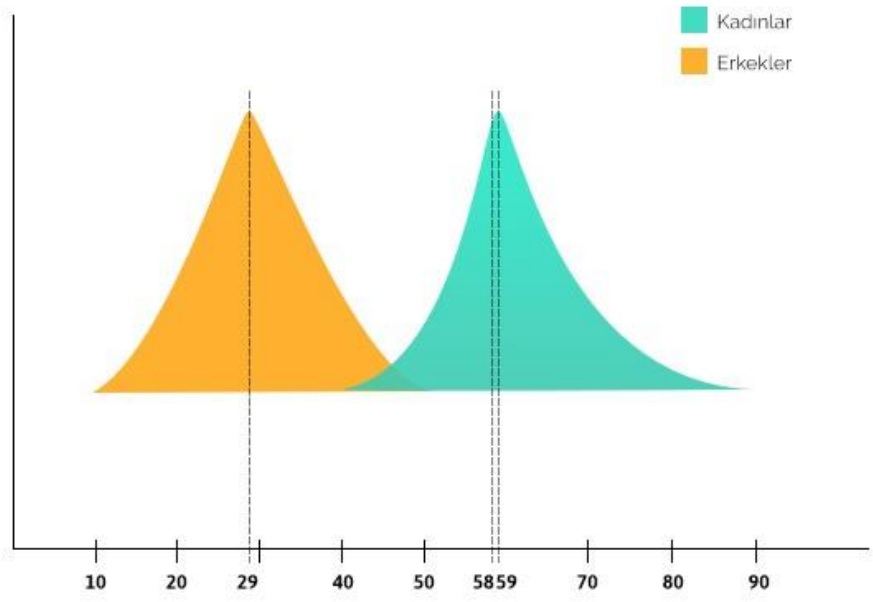
Sizin bu testten aldığınız puan: ***58;***

Bu teste katılan kadınların aldığı ortalama puan: ***59;***

Bu teste katılan erkeklerin aldığı ortalama puan: ***29;***

Sonuçlar, önceki yapılmış araştırmalarda olduğu gibi bu araştırmada ***da kadınların ve erkeklerin kişisel özellik puanları arasında önemli bir farklılık olduğunu*** *göstermektedir.*

Sizin puanınız, çalışmadaki kadın katılımcıların aldıkları ortalama puan ve erkek katılımcıların aldıkları ortalama puan aşağıdaki grafikte de sunulmuştur

Ek 7.11: Sahte Geribildirim Materyalleri, Erkek Nötr Düşük

Sayın katılımcımız,

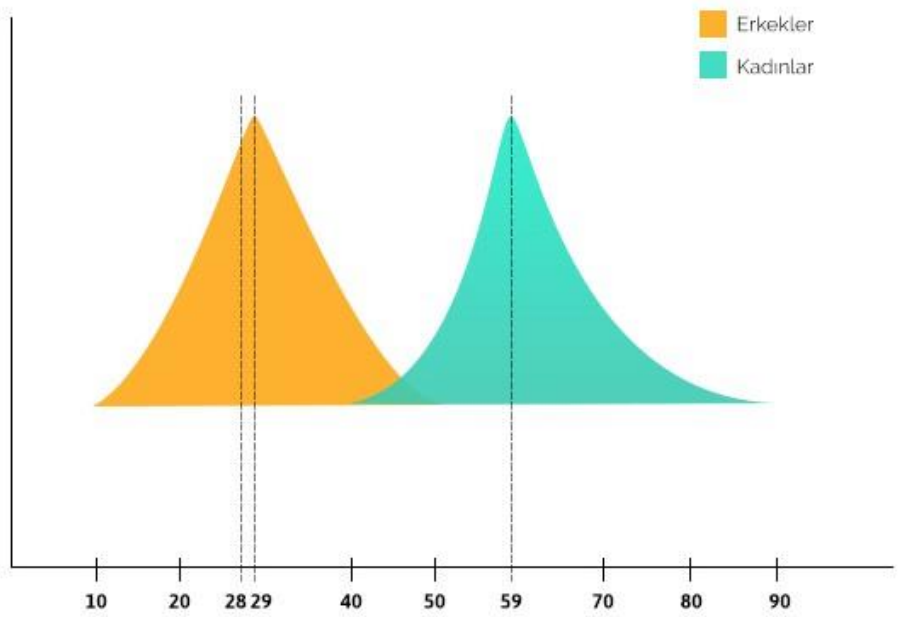
Sizin bu testten aldığınız puan: ***28;***

Bu teste katılan erkeklerin aldığı ortalama puan: ***29;***

*Bu teste katılan kadınların aldığı ortalama puan: 5****9;***

Sonuçlar, önceki yapılmış araştırmalarda olduğu gibi bu araştırmada ***da erkeklerin ve kadınların kişisel özellik puanları arasında önemli bir farklılık olduğunu*** *göstermektedir.*

Sizin puanınız, çalışmadaki erkek katılımcıların aldıkları ortalama puan ve kadın katılımcıların aldıkları ortalama puan aşağıdaki grafikte de sunulmuştur.

Ek 7.12: Sahte Geribildirim Materyalleri, Kadın Nötr Düşük

Sayın katılımcımız,

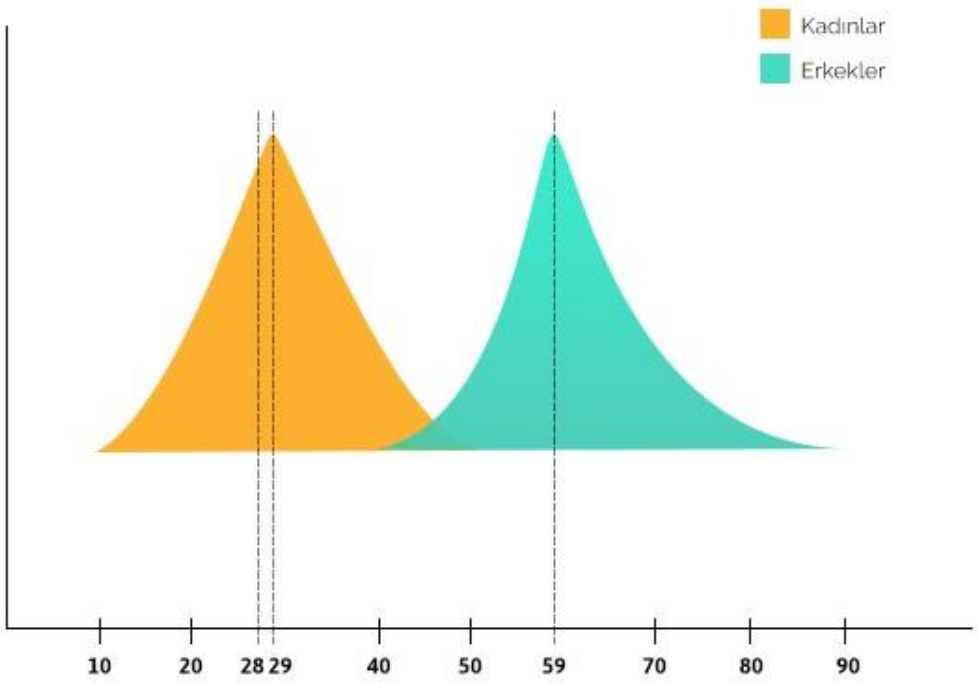
Sizin bu testten aldığınız puan: ***28;***

Bu teste katılan kadınların aldığı ortalama puan: ***29;***

Bu teste katılan erkeklerin aldığı ortalama puan: ***59;***

Sonuçlar, önceki yapılmış araştırmalarda olduğu gibi bu araştırmada ***da kadınların ve erkeklerin kişisel özellik puanları arasında önemli bir farklılık olduğunu*** *göstermektedir.*

Sizin puanınız, çalışmadaki kadın katılımcıların aldıkları ortalama puan ve erkek katılımcıların aldıkları ortalama puan aşağıdaki grafikte de sunulmuştur.

Ek 8: Cinsiyet Temelli Kendini Kalıpyargılama Ölçeği

Aşağıda sunulan özellikleri inceleyiniz ve sizi ne kadar ifade ettiğini 1-7 arasında değişen derecelendirme ölçeğinde değerlendirmenizi istiyoruz. Bu ölçekte, 1 rakamı "kesinlikle beni ifade etmiyor" anlamına, 7 rakamı ise "kesinlikle beni ifade ediyor" anlamına gelmektedir.

	1 Kesinlikle beni ifade etmiyor	**2 İfade Etmiyor**	**3 Pek İfade Emiyor**	**4 Emin Değilim**	**5 Kısmen İfade Ediyor**	**6 İfade Ediyor**	**7 Kesinlikle beni ifade ediyor**
Kuvvetli	○	○	○	○	○	○	○
Ciddi	○	○	○	○	○	○	○
Kaba	○	○	○	○	○	○	○
Umursamaz	○	○	○	○	○	○	○
Nezaketsiz	○	○	○	○	○	○	○
Duygusal	○	○	○	○	○	○	○
Uysal	○	○	○	○	○	○	○
Evcimen	○	○	○	○	○	○	○
Kırılgan	○	○	○	○	○	○	○
Ürek	○	○	○	○	○	○	○
Çekingen	○	○	○	○	○	○	○
Güvenilir	○	○	○	○	○	○	○
Kendisiyle Dalga Geçebilen	○	○	○	○	○	○	○
Dakik	○	○	○	○	○	○	○
Aç Gözlü	○	○	○	○	○	○	○
Hareketsiz	○	○	○	○	○	○	○
Sıkıcı	○	○	○	○	○	○	○

Ek 9: Cinsiyet Grubu ile Özdeşleşme Ölçeği

Lütfen, aşağıdaki soruları okuyarak 1-7 derecelendirme ölçeği ile cevap veriniz. 1-Hiç, 7 – Tamamen anlamına gelmektedir.

	1 Hiç	**2 Pek değil**	**3 Kısmen değil**	**4 Tarafsızım**	**5 Kısmen**	**6 Oldukça Çok**	**7 Tamamen**
Kendinizi ne ölçüde erkekler/kadınlar grubuna ait hissediyorsunuz?	○	○	○	○	○	○	○
Bir erkek/kadın olmaktan ötürü ne kadar gurur duyuyorsunuz?	○	○	○	○	○	○	○
Bir erkek/kadın olmak sizin için ne düzeyde önemli bir özellik?	○	○	○	○	○	○	○
Bir bütün olarak kendinizi diğer erkeklere/kadınlara ne kadar yakın hissediyorsunuz?	○	○	○	○	○	○	○
Bir erkek/kadın olmak, sizin kim olduğunuzu ve düşüncelerinizi ne ölçüde etkiliyor?	○	○	○	○	○	○	○
Ne kadar tipik bir erkek/kadın olduğunuzu düşünüyorsunuz?	○	○	○	○	○	○	○

Ek 10.1: Manipülasyon Kontrolüne Yönelik Sorular, Erkekler için

1. Yaptığınız ilk testin sonucunda aldığınız puanın kaç olduğu size söylenmişti. Bu puanı hatırlamaya çalışın ve aşağıdaki boşluğa yazın:

   örn: 23

2. İlk testin sonucunda erkeklerin ortalama kaç puan aldıkları size verilmişti. Bu puanı hatırlamaya çalışın ve aşağıdaki boşluğa yazın:

   örn: 23

3. Sizin aklınızda kalan bilgiler doğrultusunda, şunlardan hangisi doğrudur?
   - ○ 1. Sizin puanınız erkeklerin ortalama puanından yüksek idi.
   - ○ 2. Sizin puanınız erkeklerin ortalama puanıyla neredeyse aynı idi.
   - ○ 3. Sizin puanınız erkeklerin ortalama puanından düşük idi.

4. Sizin aklınızda kalan bilgiler doğrultusunda, şunlardan hangisi doğrudur?
   - ○ 1. Sizin puanınız kadınların ortalama puanından yüksek idi.
   - ○ 2. Sizin puanınız kadınların ortalama puanıyla neredeyse aynı idi.
   - ○ 3. Sizin puanınız kadınların ortalama puanından düşük idi.

5. İlk testin sonucunda elde ettiğiniz puan size kendinizin diğer erkeklerden ne ölçüde benzer veya farklı olduğunuzu düşündürttü? Lütfen, aşağıdaki 7 seçenekten size en uygun olanı seçerek işaretleyiniz.
   - ○ 1. Diğer erkeklerden tamamen farklı olduğumu düşündüm.
   - ○ 2. Diğer erkeklerden tamamen çok farklı olduğumu düşündüm.
   - ○ 3. Diğer erkeklerden biraz farklı olduğumu düşündüm.
   - ○ 4. Diğer erkeklerden farklı olduğumu da onlara benzer olduğumu da düşünmedim.
   - ○ 6. Diğer erkeklere biraz benzer olduğumu düşündüm.
   - ○ 7. Diğer erkeklere tamamen benzer olduğumu düşündüm.

6. Kadınların ve erkeklerin ortalama puanları hakkında verilen bilgi, size kadınların ve erkeklerin benzerliği veya farklılığı hakkında şunlardan hangisini düşündürttü? Lütfen, aşağıdaki 7 seçenekten size en uygun olanını seçerek işaretleyiniz.

- ○ 1. Kadınların ve erkeklerin tamamen farklı olduğunu düşündürttü.
- ○ 2. Kadınların ve erkeklerin çok farklı olduğunu düşündürttü.
- ○ 3. Kadınların ve erkeklerin bir farklı olduğunu düşündürttü.
- ○ 4. Kadınlar ve erkeklerin farklı olduğunu da benzer olduğunu da düşündürtmedi.
- ○ 5. Kadınların ve erkeklerin biraz benzer olduğunu düşündürttü.
- ○ 6. Kadınların ve erkeklerin çok benzer olduğunu düşündürttü.
- ○ 7. Kadınların ve erkeklerin tamamen benzer olduğunu düşündürttü.

7. Aşağıdakilerden hangisi test ve puanları hakkında düşüncenizi ifade ediyor?

- ○ 1. Hiç güvenmiyorum
- ○ 2. Güvenmiyorum
- ○ 3. Güveniyorum
- ○ 4. Tamamen güveniyorum

Ek 10.2: Manipülasyon Kontrolüne Yönelik Sorular, Kadınlar için

1. Yaptığınız ilk testin sonucunda aldığınız puanın kaç olduğu size söylenmişti. Bu puanı hatırlamaya çalışın ve aşağıdaki boşluğa yazın:

örn: 23

2. İlk testin sonucunda kadınların ortalama kaç puan aldıkları size verilmişti. Bu puanı hatırlamaya çalışın ve aşağıdaki boşluğa yazın:

örn: 23

3. Sizin aklınızda kalan bilgiler doğrultusunda, şunlardan hangisi doğrudur?
   - ○ 1. Sizin puanınız kadınların ortalama puanından yüksek idi.
   - ○ 2. Sizin puanınız kadınların ortalama puanıyla neredeyse aynı idi.
   - ○ 3. Sizin puanınız kadınların ortalama puanından düşük idi.

4. Sizin aklınızda kalan bilgiler doğrultusunda, şunlardan hangisi doğrudur?
   - ○ 1. Sizin puanınız erkeklerin ortalama puanından yüksek idi.
   - ○ 2. Sizin puanınız erkeklerin ortalama puanıyla neredeyse aynı idi.
   - ○ 3. Sizin puanınız erkeklerin ortalama puanından düşük idi.

5. İlk testin sonucunda elde ettiğiniz puan size kendinizin diğer erkeklerden ne ölçüde benzer veya farklı olduğunuzu düşündürttü? Lütfen, aşağıdaki 7 seçenekten size en uygun olanı seçerek işaretleyiniz.
   - ○ 1. Diğer kadınlardan tamamen farklı olduğumu düşündüm.
   - ○ 2. Diğer kadınlardan tamamen çok farklı olduğumu düşündüm.
   - ○ 3. Diğer kadınlardan biraz farklı olduğumu düşündüm.
   - ○ 4. Diğer kadınlardan farklı olduğumu da onlara benzer olduğumu da düşünmedim.
   - ○ 6. Diğer kadınlara biraz benzer olduğumu düşündüm.
   - ○ 7. Diğer kadınlara tamamen benzer olduğumu düşündüm.

6. Kadınların ve erkeklerin ortalama puanları hakkında verilen bilgi, size kadınların ve erkeklerin benzerliği veya farklılığı hakkında şunlardan hangisini düşündürttü? Lütfen, aşağıdaki 7 seçenekten size en uygun olanını seçerek işaretleyiniz.

- ○ 1. Kadınların ve erkeklerin tamamen farklı olduğunu düşündürttü.
- ○ 2. Kadınların ve erkeklerin çok farklı olduğunu düşündürttü.
- ○ 3. Kadınların ve erkeklerin bir farklı olduğunu düşündürttü.
- ○ 4. Kadınlar ve erkeklerin farklı olduğunu da benzer olduğunu da düşündürtmedi.
- ○ 5. Kadınların ve erkeklerin biraz benzer olduğunu düşündürttü.
- ○ 6. Kadınların ve erkeklerin çok benzer olduğunu düşündürttü.
- ○ 7. Kadınların ve erkeklerin tamamen benzer olduğunu düşündürttü.

7. Aşağıdakilerden hangisi test ve puanları hakkında düşüncenizi ifade ediyor?

- ○ 1. Hiç güvenmiyorum
- ○ 2. Güvenmiyorum
- ○ 3. Güveniyorum
- ○ 4. Tamamen güveniyorum

Ek 11: Ana Çalışma Gönüllü Katılımcı Formu

Merhaba Değerli Katılımcı,

Bu çalışma Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Bölümü Yüksek Lisans Programı kapsamında yüksek lisans öğrencisi Teymur HÜSEYNOV tarafından öğretim üyesi Doç. Dr. Leman Pınar TOSUN danışmanlığında yürütülmektedir. Çalışmanın maksadı, Uludağ Üniversitesi`nde eğitim alan kadın ve erkek öğrencilerin bazı özelliklerinin araştırılmasıdır. Çalışmanın içeriği, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu tarafından onaylanmış olup çalışmanın yürütülmesinin uygun olduğuna dair karar verilmiştir.

Çalışmaya katılımınız gönüllülük esasındadır. Çalışmayı herhangi bir zamanda sonlandırma ve araştırmadan geri çekilme hakkınız vardır. Çalışma kapsamında sizden herhangi bir kimlik belgesi veya özel bir kimlik bilgisi istenmemektedir. Veriler bilimsel amaçla toplanmakta olup, bilimsel analiz yöntemleri ile grup düzeyinde değerlendirilecektir.

Çalışma kapsamında sizi rahatsız edecek herhangi bir uygulama yapılmayacaktır. Çalışmanın amacına ulaşabilmesi için tüm soruları eksiksiz okumanız ve cevaplandırmanız bizim için önemlidir.

Çalışma yalnız Türkiye`de doğulup büyümüş olan Uludağ Üniversitesi öğrencileri ile yürütülmektedir.

Çalışma ile ilgili herhangi bir sorunuz olursa aşağıdaki iletişim adresinden Uludağ Üniversitesi Yüksek Lisans Psikoloji Ana Bilim öğrencisi Teymur Hüseynov ile iletişime geçebilirsiniz.

Teymur Hüseynov, ahuseynovteymur@gmail.com

☐ ***"Katılım şartlarını okudum, anladım, onaylıyorum".***

Ek 12: Deney Sonrası Bilgilendirme Formu:

Merhaba değerli katılımcı,

Öncelikle, 28.12.2019 – 31.10.2020 tarihleri arasında Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı kapsamında yüksek lisans öğrencisi Psikolog Teymur Hüseynov tarafından yürütülmekte olan ve amacı Uludağ Üniversitesi`nde eğitim alan kadın ve erkek öğrencilerin bazı özelliklerini araştırmak olduğu bildirilen çalışmaya katılımlarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Bu mail, çalışma hakkında ve onun gerçek amacı ile ilgili bilgilendirme yapılması maksadıyla gönderilmiştir.

Bu çalışmanın gerçek amacı, bireylerin cinsiyet grubuyla benzeşme ve ayrışma ihtiyaçlarının manipüle edilmesinin sonucu cinsiyet temelli kalıpyargılama davranışlarını incelemektir. Cinsiyet kalıpyargıları, kadın ve erkek grupları hakkında toplumda geniş kabul gören ve çoğunlukla abartılı olan olumlu ya da olumsuz inançları ifade eder (örn., erkeklerin kaba, kuvvetli olduğuna; kadınların ise duygusal, kırılgan olduğuna inanılması gibi). Brewer`in (1991) Optimal Ayrışma Kuramı`na göre kişiler, temel sosyal ihtiyaçları olan ait olma ihtiyacını ve başkalarından farklılaşma ihtiyacını aynı anda karşılayan optimal kimlikler edinmek ister. Kişilerin optimal kimlik edinmesinin bir yolu da kendini kalıpyargılamadır. Bu çalışmada, kişilerin cinsiyet grubuyla benzeşme ve kendi cinsiyet grubunu karşı cinsiyet grubundan farklılaştırma ihtiyaçları manipüle edilmiş;, bu manipülasyonun, kadın ve erkek katılımcıların cinsiyet grubunun özellikleri ile kendilerini ifade etme üzerindeki etkisi ve ayrıca, bu davranışlarının katılımcıların cinsiyetine, cinsiyet kimliğiyle özdeşleşme düzeyine, kalıpyargıların olumlu veya olumsuz oluşuna ve kendi cinsiyet grubunu diğer cinsiyet grubundan üstün veya aşağıda göreceği bir sosyal karşılaştırma bağlamının yaratılmış olmasına göre değişip değişmediği de incelenmiştir.

Çalışmaya katılım kriteri olan Bursa Uludağ Üniversitesi`nde öğrenci olmak ve hayatının büyük bir kısmını Türkiye`de geçirmek koşullarını karşılayan katılımcılara yaş ve cinsiyetleri sorularak bir sonraki sayfalara geçilmesine izin verildi. Bir sonraki sayfada, içerisinde bir sıra sıfatların olduğu ve katılımcılardan 1`den 7`e kadar (1 = “Kesinlikle

beni ifade etmiyor", 7 = "Tamamen beni ifade ediyor") derecelendirme ölçeği ile puanlandırmaları istenen Ön Test Materyali ve bunun sonucu olan bir sahte geribildirim sunuldu. Katılımcılar çevrim içi platform tarafından seçkisiz olarak benzeşmeye ihtiyaç, ayrışmaya ihtiyaç ve nötr koşullarından birine otomatik olarak atandı. Tüm koşullarda katılımcılara verilen sahte geribildirim, şu bilgileri içermekteydi: Kendilerine ait ön test puanı, aynı testi alan kendi cinsiyetlerinden olan katılımcıların ortalama puanı ve karşı cinsiyet grubundan olanların ortalama puanı. Atandıkları koşula bağlı olarak katılımcılara bildirilen puanlar birbirinden farklıydı:

1) NÖTR KOŞUL veya OPTİMAL BENZEŞME-AYRIŞMA (İÇ GRUBUN STATÜSÜ YÜKSEK OLDUĞUNDA): Katılımcının kendi cinsiyet grubunun ortalaması (*M* = 59) karşı cinsiyet grubunun ortalamasından (*M* = 29) yüksek ve ayrıca katılımcının puanı da (*M* = 58) kendi grubunun ortalamasına yakın. Söz konusu durumda katılımcı, grup üyeliği yoluyla hem benzeşme ihtiyacı (kendi performansı grubunkine benzediği için) hem de ayrışma ihtiyacını (iç grubun performansı dış grubunkinden farklı olduğu için) birlikte karşılamış olur. Bu durumda kendini kalıpyargılama beklenmemektedir.

2) BENZEŞME İHTİYACI YÜKSEK (İÇ GRUBUN STATÜSÜ YÜKSEK OLDUĞUNDA): Katılımcının kendi cinsiyet grubunun ortalaması (*M* = 59) karşı cinsiyet grubunun ortalamasından (*M* = 29) yüksektir, fakat katılımcının performans puanı (*M*= 47) kendi grubununkinin aşağısında ve dış gruba daha yakındır. Söz konusu durumda benzeşme-ayrışma ihtiyacı arasında optimal dengenin sağlanması için kişinin iç grubuyla benzerliğini artırması gerekir ve bunu yapmak için kendini kalıpyargılaması beklenmektedir.

3) AYRIŞMA İHTİYACI YÜKSEK (GRUBUN STATÜSÜ YÜKSEK OLDUĞUNDA): Katılımcının kendi cinsiyet grubunun ortalaması (*M* = 62) karşı cinsiyet grubunun ortalamasına benzer (çok az üstünde, *M*= 58) ve aynı zamanda bireyin performansı da kendi grubunkine benzer (çok az altında, *M*= 59). Söz konusu durumda

kişinin benzeşme-ayrışma ihtiyacı arasında optimal dengenin sağlanması için kişi, iç grubunun dış grupla farkını artırma ihtiyacı içinde olacaktır ve bunu yapmanın yolu, kendini kalıpyargılama yoluyla bilişsel farkı artırması beklenmektedir.

4) OPTIMAL BENZEŞME-AYRIŞMA (İÇ GRUBUN STATÜSÜ DÜŞÜK OLDUĞUNDA): Katılımcının kendi cinsiyet grubunun ortalaması (M = 29) karşı cinsiyet grubunun ortalamasından (M = 59) düşük ve ayrıca katılımcının puanı da kendi grubunun ortalamasına yakın (M = 28). Benzeşme ihtiyacı (kendi performansı grubunkine benzediği için) ile ayrışma ihtiyacı (iç grubun performansı dış grubunkinden farklı olduğu için) birlikte karşılandığı için bu durumda kendini kalıpyargılama beklenmemektedir.

5) BENZEŞME İHTİYACI YÜKSEK (GRUBUN STATÜSÜ DÜŞÜK OLDUĞUNDA): Katılımcının kendi cinsiyet grubunun ortalaması (M = 29) karşı cinsiyet grubunun ortalamasından (M = 59) düşüktür, fakat katılımcının performans puanı (M = 41) kendi grubununkinden yüksek ve dış gruba daha yakındır . Söz konusu durumda benzeşme-ayrışma ihtiyacı arasında optimal dengenin sağlanması için kişinin iç grubuyla benzerliğini artırması gerekir ve bunu yapmak için kendini kalıpyargılaması beklenmektedir.

6) AYRIŞMA İHTİYACI YÜKSEK (GRUBUN STATÜSÜ DÜŞÜK OLDUĞUNDA): Katılımcının kendi cinsiyet grubunun ortalaması (M = 59) karşı cinsiyet grubunun ortalamasına benzer (çok az altında, M = 62) ve aynı zamanda bireyin performansı da kendi grubunkine benzer (çok az altında, M = 58). Söz konusu durumda kişinin benzeşme-ayrışma ihtiyacı arasında optimal dengenin sağlanması için kişi, iç grubunun dış grupla farkını artırma ihtiyacı içinde olacaktır ve bunu yapmanın yolu, kendini kalıpyargılama yoluyla bilişsel farkı artırması beklenmektedir.

Benzeşme-ayrışma ihtiyaçlarının manipülasyonlarına maruz kalan katılımcılara daha önce bir ön test ile belirlenmiş içerisinde 5 erkeksi (2 olumlu: kuvvetli, ciddi; 3 olumsuz: kaba, umursamaz, nezaketsiz), 6 kadınsı (3 olumlu: duygusal, uysal, evcimen; 3 olumsuz: kırılgan, ürkek, çekingen) ve 6 cinsiyetçe nötr (3 olumlu: kendisiyle

dalga geçebilen, güvenilir, dakik; 3 olumsuz: sıkıcı, açgözlü, hareketsiz) olan sıfatlar listesi sunularak 1`den 7`e kadar derecelendirme ölçeği ile (1 = "Kesinlikle beni ifade etmiyor", 7 = "Tamamen beni ifade ediyor") puanlandırmaları istenmiştir. Böylelikle, benzeşmeye ve ayrışmaya ihtiyaç davranışları uyarılan katılımcıların ihtiyaçların tetiklenmediği koşula atanmış katılımcılara göre cinsiyet kalıpyargıları ile kendilerini tanımlama davranışları incelenmiştir.

Çalışmanın içeriği, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler ve Araştırma ve Yayın Etik Kurulu tarafından onaylanmış olup akademik etik ilkeler çerçevesinde yürütülmüştür. Çalışmanın hakkında daha fazla bilgi edinmek için Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı`nın Tez Merkezi`nde (https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/) "Cinsiyet Temelli Kendini Kalıpyargılamanın Optimal Ayrışma Kuramı Açısından İncelenmesi" başlıklı tez dökümanına ulaşarak elde edebilirsiniz.

Saygılarımla,
Teymur HUSEYNOV
Bursa Uludağ Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitisü
Psikoloji Anabilim Dalı